

Wychowanie komunikacyjne

fot. Aleksander Dmowski

Poradnik dla nauczycieli

Wychowanie komunikacyjne

Poradnik dla nauczycieli

Warszawa 2015

Wychowanie komunikacyjne

Poradnik dla nauczycieli

*Książka powstała pod patronatem
Mazowieckiej Rady Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego*

© Copyright by Grupa IMAGE, Warszawa 2015

Wszelkie prawa zastrzeżone

Koncepcja, opracowanie, redakcja: Bożenna Chlabicz
Pre-press, projekt okładki: Tomasz Kutuło

Zdjęcia: Michał Goźliński, Jacek Popiołek, archiwum, Grupa IMAGE sp. z o. o.,

Wydanie III
Warszawa 2015

Wydawca: Grupa IMAGE sp. z o.o.
ul. Ratuszowa 11, 03-450 Warszawa,
tel.: 22 811 01 99, fax: 22 811 19 93
e-mail: office@grupaimage.pl
www.grupaimage.pl

Druk: Paper&Tinta

ISBN 978-83-61623-86-1

Szanowni Państwo!

Książka „Wychowanie komunikacyjne – Poradnik dla nauczycieli” została przygotowana z myślą o nauczycielach ze szkół podstawowych, gimnazjów oraz szkół ponadgimnazjalnych, którzy podczas prowadzonych przez siebie lekcji podejmują problematykę z zakresu bezpieczeństwa w ruchu drogowym. Znajdą w niej Państwo podstawowe informacje, opracowania, porady i wskazówki oraz konkretne konspekty zajęć.

Łączy nas świadomość zagrożeń czyhających na najmłodszych użytkowników dróg, dołożmy więc wspólnie starań, aby nasi podopieczni czuli się bezpiecznie i sami nie byli sprawcami drogowych nieszczęść. Zdarzenia drogowe coraz częściej odnotowujemy na drogach lokalnych, do niedawna pustych i sennych, a obecnie pełnych nie zawsze sprawnych pojazdów, które niejednokrotnie prowadzą młodzi, niedoświadczeni kierowcy. Aby to zmienić, kolejne pokolenia musimy wychowywać tak, aby były świadome zagrożeń i reguł komunikacyjnych, które stanowią podstawę tzw. kultury drogowej. To zadanie nie na rok czy dwa, ale na dziesiątki lat.

WORD-y, Policja, Straże Miejskie i Gminne, liczne instytucje, firmy i organizacje pozarządowe wspierały i wspierają działania służące poprawie bezpieczeństwa drogowego najmłodszych użytkowników dróg. Od kilku już lat działa także ogólnopolski portal internetowy www.wychowaniekomunikacyjne.org, który można wykorzystać przygotowując i prowadząc zajęcia z wychowania komunikacyjnego.

Nauczycielom życzymy wiele satysfakcji z podejmowanych wysiłków i zapraszamy do wykorzystania tej publikacji w codziennej pracy.

Wydawca

Spis treści

I. RUCH DROGOWY – PODSTAWY PRAWNE

1. *Teresa Turkowska*
Treści edukacji komunikacyjnej w podstawie programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego z dnia 23 grudnia 2008 r. 6
2. *Michał Goźliński, Andrzej Grabowski, Anna Wolan*
Ruch drogowy – podstawy prawne 10
3. *Rafał Grodzicki*
Karta rowerowa 46

II. METODYKA I PROGRAMY

1. *Teresa Turkowska*
Sposoby realizacji edukacji komunikacyjnej 57
2. *Barbara Lewandowska*
Ze mną bezpiecznie – program interdyscyplinarny wychowania komunikacyjnego dla I etapu edukacyjnego szkoły podstawowej 61

III. SCENARIUSZE

1. *Teresa Turkowska*
Konspekty zajęć z edukacji komunikacyjnej 80

IV. Portal Edukacyjny Wychowania Komunikacyjnego

- „Bezpieczna droga do szkoły” 114

**RUCH
DROGOWY -
PODSTAWY
PRAWNE**

Teresa Turkowska,

*doradca metodyczny w zakresie techniki i wychowania komunikacyjnego
Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń*

Treści edukacji komunikacyjnej w podstawie programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego z dnia 23 grudnia 2008 r.

Wychowanie komunikacyjne w polskich szkołach jest prowadzone od 1957 roku. Treści dotyczące bezpiecznego poruszania się dzieci po drogach zostały wpisane do programu nauczania klas I-III szkoły podstawowej, a ich zakres dostosowany do ówczesnych potrzeb. W 1995 roku treści wychowania komunikacyjnego zostały wprowadzone do przedszkoli i poszerzone w nauczaniu początkowym, a w starszych klasach szkoły podstawowej oraz w liceum problematyka ruchu drogowego, wraz ze wskazaniem liczby godzin do realizacji, pojawiła się w programach nauczania głównie przedmiotu technika.

Reforma strukturalna oraz programowa w oświacie, obowiązująca od 1 września 1999 roku, w zakresie edukacji komunikacyjnej nie wprowadziła zasadniczych zmian. Nadal pozostała ona na etapie edukacji przedszkolnej, edukacji wczesnoszkolnej i w starszych klasach IV-VI szkoły podstawowej, a z liceum przeniesiona została do gimnazjum, które pojawiło się ponownie w polskim systemie oświaty 1 września 1999 r.

W nowej podstawie programowej z dnia 23 grudnia 2008 r. treści edukacji komunikacyjnej występują nadal w przedszkolu i szkole podstawowej. W I etapie szkoły podstawowej w klasach I-III są one w ramach zajęć technicznych i kilku innych obszarach edukacji, a w II etapie szkoły podstawowej - w przedmiocie zajęcia techniczne, a także w podstawie programowej z przyrody, wychowania fizycznego i etyki. W gimnazjum zagadnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego tym razem nie zostały wyraźnie zaakcentowane w nowej podstawie zajęć technicznych, ale zawarte są w celach kształcenia technicznego - w wymaganiach ogólnych, takich jak rozpoznawanie urządzeń technicznych i rozumienie zasad ich działania i opracowywanie koncepcji rozwiązań typowych problemów technicznych. Edukację komunikacyjną w gimnazjum wspomaga edukacja dla bezpieczeństwa.

Zagadnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego w podstawie programowej z 23 grudnia 2008 roku przedstawia tabela.

Rozporządzenie MEN z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej. Treści edukacji komunikacyjnej.	
Edukacja przedszkolna	<p>Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wie, jak trzeba zachować się w sytuacji zagrożenia i gdzie można otrzymać pomoc, umie o nią poprosić • orientuje się w bezpiecznym poruszaniu się po drogach i korzystaniu ze środków transportu • zna zagrożenia płynące ze świata ludzi, roślin oraz zwierząt i unika ich.
I etap Edukacja wczesnoszkolna	<p>Wymagania szczegółowe na koniec klasy III <u>Zajęcia techniczne</u> Uczeń kończący klasę III:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dba o bezpieczeństwo własne i innych: <ul style="list-style-type: none"> ➤ wie, jak należy bezpiecznie poruszać się po drogach (w tym na rowerze) i korzystać ze środków komunikacji ➤ wie, jak trzeba zachować się w sytuacji wypadku <p><u>Edukacja społeczna:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • potrafi powiadomić dorosłych o wypadku, zagrożeniu, niebezpieczeństwie • zna numery telefonów: pogotowia ratunkowego, straży pożarnej, policji oraz ogólnopolski numer alarmowy 112 <p><u>Edukacja przyrodnicza:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • dba o zdrowie i bezpieczeństwo swoje i innych <p><u>Wychowanie fizyczne i edukacja zdrowotna:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • wie, do kogo zwrócić się o pomoc w sytuacji zagrożenia zdrowia lub życia <p><u>Etyka:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • rozumie, że ludzie mają równe prawa, niezależnie od tego, gdzie się urodzili, jak wyglądają, jaką religię wyznają, jaki mają status materialny; okazuje szacunek osobom starszym
II etap Klasy IV-VI szkoły podstawowej Zajęcia techniczne	<p><u>Zajęcia techniczne</u> (wymagania szczegółowe):</p> <ul style="list-style-type: none"> • uczeń bezpiecznie uczestniczy w ruchu drogowym jako pieszy, pasażer i rowerzysta <p><i>Zajęcia techniczne pozwalają przygotować ucznia do uzyskania karty rowerowej.</i></p> <p><u>Przyroda - zdrowie i troska o zdrowie</u> (wymagania szczegółowe):</p>

<p>Przyroda Wychowanie fizyczne Etyka</p>	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje zasady udzielania pomocy w niektórych urazach, potrafi wezwać pomoc w różnych sytuacjach • podaje przykłady stosowania elementów odblaskowych dla bezpieczeństwa • podaje przykłady zasad bezpieczeństwa poruszania się po drodze <p><u>Wychowanie fizyczne - bezpieczna aktywność fizyczna i higiena osobista</u> (wymagania szczegółowe):</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia sposoby postępowania w sytuacji zagrożenia zdrowia lub życia <p><u>Etyka</u> (wymagania szczegółowe):</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnianie prawdziwego znaczenia własnego zachowania oraz jego przyczyn i konsekwencji • prawa i obowiązki, zasady i reguły postępowania, w tym także w ruchu drogowym
<p>III etap Gimnazjum</p> <p>Zajęcia techniczne Edukacja dla bezpieczeństwa</p>	<p><u>Zajęcia techniczne</u> (Cele kształcenia - wymagania ogólne):</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznawanie urządzeń technicznych i rozumienie zasad ich działania • opracowywanie koncepcji rozwiązań typowych problemów technicznych <p><i>Istnieje możliwość realizowania różnych zajęć technicznych, m.in. wychowania komunikacyjnego. Rodzaj zajęć oraz realizowany program powinny być dostosowane do zainteresowań uczniów.</i></p> <p><u>Edukacja dla bezpieczeństwa</u> (Cele kształcenia - wymagania ogólne):</p> <ul style="list-style-type: none"> • uczeń zna zasady prawidłowego działania w przypadku wystąpienia zagrożenia życia i zdrowia • uczeń umie udzielać pierwszej pomocy w nagłych wypadkach <p><u>Edukacja dla bezpieczeństwa</u> (Treści nauczania - wymagania szczegółowe):</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia zasady zachowania się podczas wypadków i katastrof komunikacyjnych, technicznych i innych • uzasadnia znaczenie udzielania pierwszej pomocy • omawia zasady postępowania aseptycznego i bezpiecznego dla ratownika • wzywa odpowiednią pomoc • rozpoznaje stopień zagrożenia osoby poszkodowanej i wyjaśnia zasady bezpiecznego postępowania w rejonie wypadku • wyjaśnia, jak należy udzielać pomocy w wypadku drogowym

<p>IV etap Szkoła ponadgimnazjalna Liceum</p> <p>Edukacja dla bezpieczeństwa</p>	<p>Edukacja dla bezpieczeństwa (Cele kształcenia - wymagania ogólne):</p> <ul style="list-style-type: none"> • uczeń zna zasady postępowania w przypadku występowania zagrożenia życia, zdrowia; zna zasady planowania i organizowania działań • uczeń umie udzielać pomocy poszkodowanym w różnych stanach zagrażających życiu i zdrowiu
--	--

Edukacja komunikacyjna rozpoczyna się już w przedszkolu, jest kontynuowana w szkole podstawowej oraz gimnazjum i jej elementy występują w liceum. W dużym uproszczeniu można ująć, że w przedszkolu wprowadza się dziecko w życie najbliższego środowiska i poznawanie otoczenia, uczy się dzieci rozpoznawania obiektów, miejsc, sygnałów, dźwięków i barw oraz właściwego zachowania na drodze. W klasach młodszych edukacja komunikacyjna dotyczy zagadnień związanych z poruszaniem się dziecka jako pieszego i pasażera samochodów osobowych oraz komunikacji publicznej. Natomiast w starszych klasach szkoły podstawowej IV-VI poszerzona jest o przygotowanie do bezpiecznego, kulturalnego i partnerskiego zachowania ucznia w charakterze rowerzysty.

W istocie edukacja komunikacyjna obejmuje swoim zakresem nie tylko wiedzę o obowiązujących przepisach i zasadach ruchu drogowego (w tym udzielania pierwszej pomocy poszkodowanym) oraz umiejętności zastosowania poznanej wiedzy w praktyce, ale także zawiera elementy wychowania ekologicznego, obywatelskiego i moralnego. Każdy człowiek - niezależnie od swojej woli - po wyjściu z domu staje się uczestnikiem ruchu drogowego jako pieszy, pasażer, rowerzysta czy kierujący innym pojazdem i spotyka się ze zjawiskami wynikającymi z rozwoju motoryzacji. Mając na uwadze powyższe i statystyki wypadków drogowych w Polsce, edukacja komunikacyjna jest niezmiernie ważna i winna nabrać szczególnego znaczenia.

Edukacja komunikacyjna dzieci i młodzieży winna być przedmiotem szczególnej troski każdej szkoły i mieć charakter interdyscyplinarny. Dyrektorzy szkół i rady pedagogiczne, tworząc szkolny program wychowawczy, powinni zadbać o zamieszczenie w nim zadań z zakresu wychowania dla bezpieczeństwa ruchu drogowego. W proces wychowania należy włączyć rodziców uczniów, bo ich rola w kształtowaniu postaw i nawyków bezpiecznego zachowania dzieci i młodzieży na drodze jest ogromna. Wskazana jest także współpraca szkoły z władzami samorządowymi, społecznościami lokalnymi, instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa ruchu drogowego.

Michał Goźliński

Egzaminator WORD w Warszawie

(część: Pojazd)

Andrzej Grabowski

Egzaminator Nadzorujący WORD w Warszawie

(część: Człowiek)

Anna Wolan

Egzaminator WORD w Warszawie

(część: Droga)

Ruch drogowy – podstawy prawne

Musimy chodzić, jeździć, przemieszczać się, w końcu – samodzielnie kierować pojazdami. Musimy także podporządkować się zasadom, które obowiązują na drodze. Zatem ruch drogowy to zespół zjawisk, w których człowiek - w sposób oczywisty i naturalny - uczestniczy praktycznie od urodzenia i ów udział nie zależy od jego woli.

Rzadko zastanawiamy się nad przyczynami, dla których obowiązuje nas przymus stosowania ustalonych norm na drodze, chyba że dochodzi do tragicznych, groźnych dla życia i zdrowia zdarzeń. Jeśli więc nawet tylko ta przyczyna skłania nas do wniosku, że edukację komunikacyjną należy prowadzić już od momentu, gdy dziecko zaczyna samodzielnie chodzić, to niech i tak będzie. Byleby to dziecko umiało zadbać o bezpieczeństwo swoje i najbliższych. Dlatego też znajomość zasad i przepisów ruchu drogowego jest tak ważna. Bo to nie jest kolejny, nie wszystkich interesujący przedmiot – to niejednokrotnie sprawa życia i śmierci.

Namawiając Państwa, Nauczycieli, do bardziej dokładnej analizy i przypomnienia przepisów ruchu drogowego, zachęcamy do prezentowania Waszym podopiecznym swego rodzaju wizji, wręcz filozofii bezpiecznego życia, w tym korzystania z dróg, środków transportu i samodzielnego kierowania nimi.

Wspomniany na wstępie „zespół zjawisk” to system, który tworzą: **człowiek**, **pojazd** i **droga**. Prześledźmy prawo drogowie, uwzględniając te elementy. Być może to najlepszy sposób zrozumienia, utrwalenia i stosowania w praktyce norm, które w Polsce wciąż chętniej łamiemy niż przestrzegamy.

Przepisy dotyczące ruchu drogowego znajdują się w ustawach i rozporządzeniach, z których zasadnicze znaczenie mają:

- **Ustawa „Prawo o ruchu drogowym” z dnia 20 czerwca 1997 r.** (tekst jednolity Dz. U. 2012 r. poz. 1137 z późn. zm.)

- **Ustawa o kierujących pojazdami z dnia 5 stycznia 2011 r.** (Dz. U. Nr 30 poz. 151 z późn. zm.)
- **Rozporządzenie Ministra Infrastruktury oraz Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 lipca 2002 r. o znakach i sygnałach drogowych** (Dz. U. Nr 170, poz. 1393 z późn. zm.)
- **Rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych pojazdów oraz zakresu ich niezbędnego wyposażenia** (Dz. U. Nr 32 poz. 262 z późn. zm.).

Przypomnijmy i uporządkujmy te przepisy, które koniecznie muszą znać dzieci i młodzież i bez których nie ma mowy o właściwej edukacji komunikacyjnej.

DROGA

Droga¹⁾ jest to część terenu służąca do ruchu lub postoju pojazdów, ruchu pieszych lub zwierząt. Droga składa się z kilku elementów: jezdni, chodnika, pobocza, drogi dla pieszych lub drogi dla rowerów. W skład drogi może wejść również torowisko dla pojazdów szynowych.

Droga twarda jest to droga z jezdnią o nawierzchni bitumicznej, betonowej, kostkowej, klinkierowej lub brukowcowej oraz z płyt betonowych lub kamiennobetonowych, jeżeli długość jej nawierzchni przekracza 20 m; inne drogi są drogami gruntowymi.

Jezdźnia jest częścią drogi służącą do ruchu pojazdów, na której mogą (ale nie muszą) być wyznaczone pasy ruchu.

Chodnik jest częścią drogi przeznaczoną do ruchu pieszych.

Pobocze to część drogi przyległa do jezdni, która może być wykorzystana do ruchu pieszych, niektórych pojazdów lub zwierząt. Może służyć również do postoju pojazdów.

¹⁾ Art. 2 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. 2012 r. poz. 1137 z późn. zm.)

Pas ruchu to każdy z podłużnych pasów jezdni wystarczający do ruchu jednego rzędu pojazdów wielośladowych, oznaczony lub nieoznaczony znakami drogowymi.

Pas ruchu dla rowerów to część jezdni przeznaczona do ruchu rowerów w jednym kierunku, oznaczona odpowiednimi znakami drogowymi (znak P-23).

Droga dla rowerów/piesznych jest to droga lub jej część, która przeznaczona jest do ruchu rowerów/piesznych, oznaczona odpowiednimi znakami drogowymi. Rowerzyści lub piesi są zobowiązani z niej korzystać. Droga dla rowerów jest oddzielona od innych dróg lub jezdni tej samej drogi konstrukcyjnie lub za pomocą urządzeń bezpieczeństwa ruchu drogowego.

C-13

C-16

Jeżeli znaki C-13 i C-16 umieszczone są na jednej tarczy oznacza to, że droga przeznaczona jest zarówno dla pieszych, jak i dla kierujących rowerami, z tym że:

- jeżeli symbole oddzielone są kreską poziomą – ruch pieszych i rowerzystów odbywa się na całej powierzchni. W takiej sytuacji kierujący rowerem jest obowiązany zachować szczególną ostrożność i ustępować miejsca pieszym.

- jeżeli symbole oddzielone są kreską pionową – ruch pieszych i rowerzystów odbywa się odpowiednio, po stronach drogi wskazanych na znaku.²⁾

Koniec drogi dla rowerów/pieszych oznaczony jest znakami C-13a, C-16a.

C-13A

C-16A

Korzystanie przez pieszego z drogi dla rowerów jest dozwolone tylko w razie braku chodnika lub pobocza, albo niemożności korzystania z nich. Pieszy, z wyjątkiem osoby niepełnosprawnej, korzystając z drogi dla rowerów, ma obowiązek ustąpić miejsca rowerowi. Przepisu tego nie stosuje się w strefie zamieszkania, gdzie pieszy może korzystać z całej szerokości drogi i ma pierwszeństwo przed pojazdem.³⁾

²⁾ §37, 39 Rozporządzenia Ministra Infrastruktury oraz Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 lipca 2002 r. w sprawie znaków i sygnałów drogowych (Dz. U. Nr 170, poz. 1393 z późn. zm.)

³⁾ Art. 11 ust. 4-5 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. 2012 r. poz. 1137 z późn. zm.)

Śluza dla rowerów jest częścią jezdni na wlocie skrzyżowania na całej szerokości jezdni lub wybranego pasa ruchu, przeznaczoną do zatrzymania rowerów w celu zmiany kierunku jazdy lub ustąpienia pierwszeństwa, oznaczoną odpowiednimi znakami drogowymi.

Przeście dla pieszych to powierzchnia jezdni, drogi dla rowerów lub torowiska, przeznaczona do przechodzenia przez pieszych, oznaczona odpowiednimi znakami drogowymi (znak D-6, P-10).

Przejazd dla rowerzystów jest powierzchnią jezdni lub torowiska przeznaczoną do przejeżdżania przez rowerzystów, oznaczoną odpowiednimi znakami drogowymi (znak D-6a, P-11).

Częste są sytuacje, gdy w obrębie skrzyżowania przejście dla pieszych występuje obok przejazdu dla rowerzystów. W takiej sytuacji pieszy jest zobowiązany korzystać z przejścia, a rowerzysta z przejazdu. **Zabronione jest przejeżdżanie na rowerze po przejściu dla pieszych.** Chcąc używać przejścia dla pieszych, rowerzysta powinien zsiść z roweru i przeprowadzić go po powierzchni przejścia. I odwrotnie – pieszy nie może chodzić po powierzchni, na której wyznaczony jest przejazd dla rowerzystów.

Skrzyżowanie to przecięcie się w jednym poziomie dróg mających jezdnię, ich połączenie lub rozwidlenie, łącznie z powierzchniami utworzonymi przez takie przecięcia, połączenia lub rozwidlenia. Skrzyżowaniem nie jest przecięcie się, połączenie lub rozwidlenie drogi twardej z drogą gruntową, z drogą stanowiącą dojazd do obiektu znajdującego się przy drodze lub z drogą wewnętrzną.

Przystanek jest miejscem zatrzymywania się transportu publicznego, oznaczonym odpowiednimi znakami drogowymi (znak D-15, D-17, P-17).

Na drogach stosuje się następujące znaki i sygnały drogowe:

- 1) znaki pionowe (tarcze lub tablice z napisami lub symbolami) – mogą występować również w postaci znaków świetlnych,
- 2) znaki poziome (linie, napisy, symbole) – umieszczone na nawierzchni drogi,
- 3) sygnały świetlne nadawane przez sygnalizatory,
- 4) sygnały dawane przez uprawnione do tego osoby,
- 5) sygnały dźwiękowe lub wibracyjne wysyłane przez urządzenia umieszczone na drodze.

Znaki drogowe pionowe dzielimy na:

- **znaki ostrzegawcze**

Znaki ostrzegawcze stosuje się w celu uprzedzenia o takich miejscach na drodze, w których kierujący powinni zachować szczególną ostrożność ze względu na występujące lub mogące występować w tych miejscach niebezpieczeństwo. Znaki ostrzegawcze mają kształt trójkąta równobocznego. Umieszcza się je wierzchołkiem trójkąta do góry, z wyjątkiem znaku A-7, którego wierzchołek powinien być skierowany ku dołowi.

A-16

Przeście dla pieszych

A-7

Ustąp pierwszeństwa

- **znaki zakazu**

Znaki zakazu stanowią podstawową kategorię znaków, którymi są wyrażone ustalenia dotyczące organizacji ruchu. Za ich pomocą można między innymi zamknąć lub ograniczyć wjazd pojazdów, zabronić wykonywania określonych manewrów, np.

skręcania lub wyprzedzania, a także ograniczyć lub zabronić zatrzymania lub postoju pojazdów. Szczególnie ważnym znakiem jest znak B-20 „STOP”, który ma kształt ośmiokąta.

B-1

Zakaz ruchu w obu kierunkach

B-9

Zakaz wjazdu rowerów

B-20

Stop

- **znaki nakazu**

Znaki nakazu, z wyjątkiem znaku C-17, mają kształt koła. Znaki nakazu stosuje się w celu wskazania np. wymaganego sposobu jazdy na skrzyżowaniu, obowiązku korzystania przez określonych uczestników ruchu z przeznaczonych dla nich dróg, obowiązującej na drodze minimalnej prędkości.

C-2

Nakaz jazdy w prawo za znakiem

C-13

Droga dla rowerów

C-14

Prędkość minimalna

- **znaki informacyjne**

Znaki informacyjne mają na celu poinformowanie uczestników ruchu o rodzaju drogi, sposobie korzystania z niej oraz o obiektach znajdujących się przy drodze lub w jej pobliżu przeznaczonych dla użytkowników dróg. Znaki informacyjne mają kształt kwadratu lub prostokąta.

D-1

Droga z pierwszeństwem

D-3

Droga jednokierunkowa

D-6a

Przejazd dla rowerzystów

- **znaki kierunku i miejscowości**

Znaki kierunku i miejscowości stosuje się w celu wskazania uczestnikom ruchu kierunku dojazdu do miejscowości i innych miejsc lub obiektów zainteresowania podróżnych, przebiegu dróg oraz ich numerów.

E-1

Tablica
przeddrogowskazowa

E-17a

Tablica miejscowości

- **znaki uzupełniające**

Znaki uzupełniające stosuje się w celu podania uczestnikom ruchu dodatkowych informacji ułatwiających orientację w terenie, uprzedzających o zakazach lub niebezpieczeństwach występujących za skrzyżowaniem lub sposobie poruszania się po drodze.

F-1

Przejście graniczne

F-10

Kierunki na pasach ruchu

Znak drogowy pionowy umieszczony po prawej stronie jezdni lub nad jezdnią dotyczy kierujących znajdujących się na wszystkich pasach ruchu; jeżeli jednak znaki są umieszczone nad poszczególnymi pasami ruchu, to znak dotyczy tylko kierujących znajdujących się na pasie, nad którym znak jest umieszczony. Znak drogowy umieszczony po lewej stronie jezdni lub pasów ruchu stanowi powtórzenie znaku umieszczonego po prawej stronie, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej.⁴⁾

Napis lub symbol umieszczony na tabliczce pod znakiem drogowym stanowi integralną część znaku.

B-1

T-22

B-2

T-22

Znak B-1 „zakaz ruchu w obu kierunkach” oznacza zakaz ruchu na drodze pojazdów, kolumn pieszych oraz jeźdźców i poganiaczy. W połączeniu z tabliczką T-22 wskazuje, że znak nie dotyczy rowerów jednośladowych.

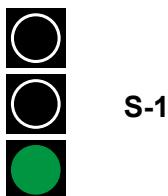
⁴⁾ §2 ust. 1 Rozporządzenia Ministra Infrastruktury oraz Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 lipca 2002 r. w sprawie znaków i sygnałów drogowych (Dz. U. Nr 170, poz. 1393 z późn. zm.)

Znak B-2 „zakaz wjazdu” oznacza zakaz wjazdu pojazdów na drogę lub jezdnię od strony jego umieszczenia; zakaz dotyczy również kolumn pieszych, jeźdźców i poganiaczy. Umieszczona pod znakiem tabliczka T-22 wskazuje, że znak nie dotyczy rowerów jednośladowych **wjeżdżających na wyznaczony na jezdni pas ruchu dla rowerów**.

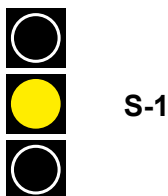
Jeżeli na znaku lub tabliczce jest podany układ dróg na skrzyżowaniu (schemat skrzyżowania) liniami o różnej szerokości, to linia szersza oznacza drogę z pierwszeństwem.

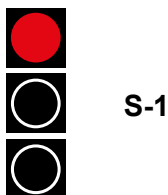
Sygnaly świetlne

Zezwolenie na wjazd za sygnalizator

Zakaz wjazdu za sygnalizator, chyba że w chwili zapalenia tego sygnału pojazd znajduje się tak blisko sygnalizatora, że nie może być zatrzymany przed nim bez gwałtownego hamowania; sygnał ten oznacza jednocześnie, że za chwilę zapali się sygnał czerwony.

Zatrzymanie pojazdu wynikające z nadawanego sygnału powinno nastąpić przed linią zatrzymania, a w razie jej braku – przed sygnalizatorem.

S-1

Zakaz wjazdu za sygnalizator; sygnały te oznaczają także, że za chwilę zapali się sygnał zielony.

S-5

Zezwolenie na wejście na przejście dla pieszych, przy czym sygnał zielony migający oznacza, że za chwilę zapali się sygnał czerwony i pieszy jest zobowiązany jak najszybciej opuścić przejście.

S-5

Zakaz wejścia na przejście

S-6

Zezwolenie na wjazd na przejazd dla rowerzystów, przy czym sygnał zielony migający oznacza, że za chwilę zapali się sygnał czerwony i rowerzysta jest zobowiązany jak najszybciej opuścić przejazd.

S-6

Zakaz wjazdu na przejazd dla rowerzystów

Sygnaly nadawane przez uprawnione osoby

Kierujący ruchem daje sygnały za pomocą postawy i ruchu rąk.

Zezwolenie na wjazd na skrzyżowanie

Zakaz wjazdu na skrzyżowanie

a

b

Zmiana dotychczas nadawanego sygnału:

a) taka postawa policjanta oznacza to samo, co sygnał czerwony i żółty na sygnalizatorze S-1 – przygotowanie do tego, że za chwilę podany zostanie sygnał zezwalający na ruch (sygnał zielony),

b) taka postawa policjanta oznacza to samo, co sygnał żółty na sygnalizatorze S-1 – za chwilę zostanie podany sygnał zakazujący wjazdu na skrzyżowanie / wejścia na przejście dla pieszych (sygnał czerwony).

POJAZD

W Polsce najważniejszym aktem prawnym regulującym zasady ruchu drogowego jest ustawa Prawo o ruchu drogowym z dnia 20 czerwca 1997 r. z późniejszymi zmianami.

W tej Ustawie zawarte są nie tylko np. zasady i warunki dopuszczenia pojazdów do ruchu na drogach publicznych, w strefach zamieszkania oraz w strefach ruchu, ale także definicje, których znajomość jest niezbędna do prawidłowego zrozumienia znaczenia, zakresu obowiązywania lub funkcji przepisów Kodeksu drogowego. Należą do nich określenia zawarte w art. 2, które oznaczają odpowiednio:

- **pojazd** – środek transportu przeznaczony do poruszania się po drodze oraz maszyna lub urządzenie do tego przystosowane
- **pojazd silnikowy** – pojazd wyposażony w silnik, z wyjątkiem motoroweru i pojazdu szynowego
- **pojazd samochodowy** – pojazd silnikowy, którego konstrukcja umożliwia jazdę z prędkością przekraczającą 25 km/h; określenie to nie obejmuje ciągnika rolniczego
- **pojazd uprzywilejowany** – pojazd wysyłający sygnały świetlne w postaci niebieskich świateł błyskowych i jednocześnie sygnały dźwiękowe o zmiennym tonie, jadący z włączonymi światłami mijania lub drogowymi; określenie to obejmuje również pojazdy jadące w kolumnie, na której początku i końcu znajdują się pojazdy uprzywilejowane wysyłające dodatkowo sygnały świetlne w postaci czerwonego światła błyskowego
- **samochód osobowy** – pojazd samochodowy przeznaczony konstrukcyjnie do przewozu nie więcej niż 9 osób łącznie z kierowcą oraz ich bagażu
- **motocykl** – pojazd samochodowy zaopatrzony w silnik spalinowy o pojemności skokowej przekraczającej 50 cm³, dwukołowy lub z bocznym wózkiem – wielośladowy; określenie to obejmuje również pojazd trójkołowy o symetrycznym rozmieszczeniu kół
- **motorower** – pojazd dwu- lub trójkołowy zaopatrzony w silnik spalinowy o pojemności skokowej nieprzekraczającej 50 cm³ lub w silnik elektryczny o mocy nie większej niż 4 kW, którego konstrukcja ogranicza prędkość jazdy do 45 km/h
- **rower** – pojazd o szerokości nieprzekraczającej 0,9 m poruszany siłą mięśni osoby jadącej tym pojazdem; rower może być wyposażony w uruchamiany naciskiem na pedały pomocniczy napęd elektryczny zasilany prądem o napięciu nie wyższym niż 48 V o znamionowej mocy ciągłej nie większej niż 250 W, którego moc wyjściowa zmniejsza się stopniowo i spada do zera po przekroczeniu prędkości 25 km/h
- **wózek rowerowy** – pojazd o szerokości powyżej 0,9 m, przeznaczony do przewozu osób lub rzeczy, poruszany siłą mięśni osoby jadącej tym pojazdem; wózek rowerowy może być wyposażony w uruchamiany naciskiem na pedały pomocniczy napęd elektryczny zasilany prądem

o napięciu nie wyższym niż 48 V o znamionowej mocy ciągłej nie większej niż 250 W, którego moc wyjściowa zmniejsza się stopniowo i spada do zera po przekroczeniu prędkości 25 km/h

- **czterokołowiec** – pojazd samochodowy przeznaczony do przewozu osób lub ładunków, z wyłączeniem samochodu osobowego, ciężarowego i motocykla, którego masa własna nie przekracza:
 - a) w przypadku przewozu rzeczy 550 kg,
 - b) w przypadku przewozu osób 400 kg
- **czterokołowiec lekki** – czterokołowiec, którego masa własna nie przekracza 350 kg i konstrukcja ogranicza prędkość jazdy do 45 km/h.

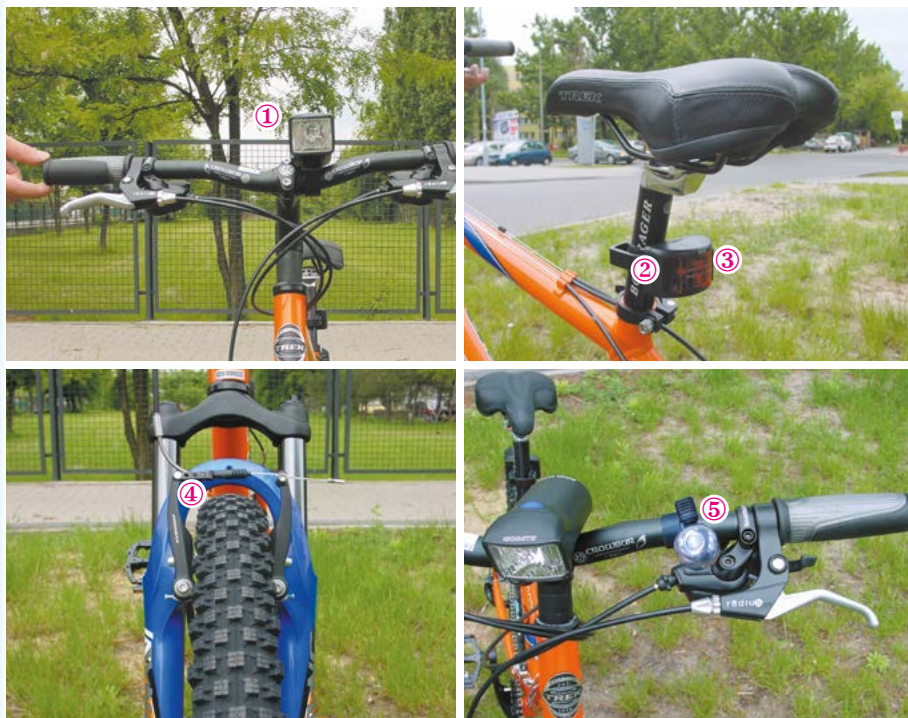
Dział III Ustawy Prawo o ruchu drogowym poświęcony jest pojazdom. Rozdział 1 dotyczy wymagań technicznych, jakie muszą być spełnione przez pojazdy oraz zasad, warunków i trybu przeprowadzania badań potwierdzających ich spełnienie, aby pojazdy mogły poruszać się w ruchu drogowym.

Zgodnie z zapisami art. 66 ust. 1., pojazd uczestniczący w ruchu ma być tak zbudowany, wyposażony i utrzymany, aby korzystanie z niego:

- 1) nie zagrażało bezpieczeństwu osób nim jadących lub innych uczestników ruchu, nie naruszało porządku ruchu na drodze i nie narażało kogokolwiek na szkodę,
- 2) nie zakłócało spokoju publicznego przez powodowanie hałasu przekraczającego poziom określony w przepisach szczegółowych,
- 3) nie powodowało wydzielania szkodliwych substancji w stopniu przekraczającym wielkości określone w przepisach szczegółowych,
- 4) nie powodowało niszczenia drogi,
- 5) zapewniało dostateczne pole widzenia kierowcy oraz łatwe, wygodne i pewne posługiwanie się urządzeniami do kierowania, hamowania, sygnalizacji i oświetlenia drogi przy jednoczesnym jej obserwowaniu,

- 6) nie powodowało zakłóceń radioelektrycznych w stopniu przekraczającym wielkości określone w przepisach szczegółowych.

Spełnienie wymienionych obowiązków jest możliwe, gdy pojazdy - zarówno nowe, jak i używane - wypełniają określone dla nich wymagania. W przypadku pojazdów nowych sprawdzenie, czy spełniają one te wymagania, następuje w procedurze homologacyjnej, natomiast w przypadku pojazdów już uczestniczących w ruchu drogowym – podczas badań technicznych. Należy zwrócić uwagę na fakt, że właściciel (użytkownik) pojazdu ma obowiązek utrzymywania go w należytych stanie, gdyż to on odpowiada za wypadek spowodowany złym stanem technicznym pojazdu. Szczegółowe warunki techniczne dla poszczególnych pojazdów określone zostały w Rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych pojazdów oraz zakresu ich niezbędnego wyposażenia (Dz. U. Nr 32. poz. 262 z późn. zm., Dz. U. 2012 r. poz. 997). Dział V wspomnianego rozporządzenia dotyczy między innymi rowerów i motorowerów.

1. Zgodnie z przepisami rower powinien być wyposażony:

- 1) z przodu – co najmniej w jedno światło pozycyjne barwy białej lub żółtej selektywnej ①; w przypadku roweru i wózka rowerowego dopuszcza się migające światła pozycyjne,

- 2) z tyłu – co najmniej w jedno światło odblaskowe barwy czerwonej o kształcie innym niż trójkąt ② oraz co najmniej w jedno światło pozycyjne barwy czerwonej ③; w przypadku roweru i wózka rowerowego dopuszcza się migające światła pozycyjne; dopuszcza się, aby światła pozycyjne roweru i wózka rowerowego były zdemontowane, jeżeli kierujący tym pojazdem nie jest zobowiązany do ich używania podczas jazdy,
- 3) co najmniej w jeden skutecznie działający hamulec ④,
- 4) w dzwonek lub inny sygnał ostrzegawczy o nieprzeźliwym dźwięku ⑤,
- 5) przyczepa ciągnięta przez rower lub wózek rowerowy powinna być wyposażona w dyszel wyposażony w urządzenie sprzęgowe uniemożliwiające przewrócenie się przyczepy w przypadku przewrócenia się roweru; nie dotyczy przyczepy jednokołowej,
- 6) dopuszcza się umieszczenie świateł odblaskowych:
 - barwy żółtej samochodowej na bocznych płaszczyznach kół pojazdu (co najmniej po jednym, umieszczonym na kole przedniej osi oraz na kole tylnej osi)
 - na pedałach roweru i motoroweru
 - barwy białej - dodatkowo z przodu roweru i wózka rowerowego.

CZŁOWIEK

Dziecko jako pieszy (niechroniony uczestnik ruchu)

1. Ogólne zasady

Dziecko, jako pełnoprawny uczestnik ruchu drogowego, może korzystać z drogi jako pieszy, pod warunkiem stosowania się do obowiązujących zasad i przepisów prawnych regulujących kwestie związane z ruchem pieszych. Podstawą prawną jest w tym przypadku Ustawa Prawo o ruchu drogowym, która w poszczególnych artykułach określa zasady, według których dziecko jako pieszy może poruszać się po drodze. Wskazuje to pierwszy artykuł Ustawy, który nakazuje stosowanie się do przepisów w odniesieniu do innych niż kierujący pojazdami uczestników ruchu:

Art. 1. 1. Ustawa określa:

3) wymagania w stosunku do innych uczestników ruchu niż kierujący pojazdami;

W praktyce oznacza to, że inni uczestnicy ruchu, w tym przypadku piesi (bez względu na wiek), są obowiązani do przestrzegania zasad zawartych w Ustawie.

Pojęcie „pieszy” jest zdefiniowane w artykule drugim, gdzie po raz pierwszy Ustawa wyodrębnia grupę wiekową oraz wskazuje, jak należy traktować – w tym przypadku dziecko – jako uczestnika ruchu.

Art. 2. Użyte w ustawie określenia oznaczają:

18) pieszy - osobę znajdującą się poza pojazdem na drodze i niewykonującą na niej robót lub czynności przewidzianych odrębnymi przepisami; za pieszego uważa się również osobę prowadzącą, ciągnącą lub pchającą rower, motorower, motocykl, wózek dziecięcy, podręczny lub inwalidzki, osobę poruszającą się w wózku inwalidzkim, a także osobę w wieku do 10 lat kierującą rowerem pod opieką osoby dorosłej;

Jak widać, w tym przypadku osoba do dziesiątego roku życia – dziecko – może poruszać się rowerem i będzie traktowana jako pieszy, wyłącznie pod opieką osoby dorosłej, co należy rozumieć: pełnoletniej.

2. Dziecko na drodze

Szczególne znaczenia w przypadku dzieci nabiera artykuł trzeci Ustawy:

Art. 3. 1. Uczestnik ruchu i inna osoba znajdująca się na drodze są obowiązani zachować ostrożność albo gdy ustawa tego wymaga - szczególną ostrożność, unikać wszelkiego działania, które mogłoby spowodować zagrożenie bezpieczeństwa lub porządku ruchu drogowego, ruch ten utrudnić albo w związku z ruchem zakłócić spokój lub porządek publiczny oraz narazić kogokolwiek na szkodę. Przez działanie rozumie się również zaniechanie.

2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do osoby znajdującej się w pobliżu drogi, jeżeli jej zachowanie mogłoby pociągnąć za sobą skutki, o których mowa w tym przepisie.

Ustawa dość precyzyjnie określa normy wiekowe osób niepełnoletnich, które mogą samodzielnie uczestniczyć w ruchu drogowym.

Art. 43. 1. Dziecko w wieku do 7 lat może korzystać z drogi tylko pod opieką osoby, która osiągnęła wiek co najmniej 10 lat. Nie dotyczy to strefy zamieszkania.

3. Przepisy ust. 1 nie dotyczą drogi przeznaczonej wyłącznie dla pieszych.

W przypadku niezastosowania się do wymienionych norm wiekowych, odpowiedzialność za negatywne skutki niewłaściwego zachowania dzieci w ruchu drogowym jako pieszych obciąża opiekunów prawnych.

Duże znaczenie ma przyswojenie przez dzieci ogólnie obowiązujących zasad, które w znacznym stopniu zapewnią im bezpieczeństwo w sytuacjach, gdy będą się znajdowały na drodze bez opieki osób dorosłych. Zasady te są określone w poniższym artykule:

Art. 11. 1. Pieszy jest obowiązany korzystać z chodnika lub drogi dla pieszych, a w razie ich braku - z pobocza. Jeżeli nie ma pobocza lub czasowo nie można z niego korzystać, pieszy może korzystać z jezdni, pod warunkiem zajmowania miejsca jak najbliżej jej krawędzi i ustępowania miejsca nadjeżdżającemu pojazdowi.

2. Pieszy idący po poboczu lub jezdni jest obowiązany iść lewą stroną drogi.

3. Pieszy idący jezdnią są obowiązani iść jeden za drugim. Na drodze o małym ruchu, w warunkach dobrej widoczności, dwóch pieszych może iść obok siebie.

4. Korzystanie przez pieszego z drogi dla rowerów jest dozwolone tylko w razie braku chodnika lub pobocza albo niemożności korzystania z nich. Pieszy, z wyjątkiem osoby niepełnosprawnej, korzystając z tej drogi, jest obowiązany ustąpić miejsca rowerowi.

4a. Pieszy poruszający się po drodze po zmierzchu poza obszarem zabudowanym jest obowiązany używać elementów odblaskowych w sposób widoczny dla innych uczestników ruchu, chyba że porusza się po drodze przeznaczonej wyłącznie dla pieszych lub po chodniku;

5. Przepisów ust. 1-4 nie stosuje się w strefie zamieszkania. W strefie tej pieszy korzysta z całej szerokości drogi i ma pierwszeństwo przed pojazdem.

Dzieci jako piesi mogą również uczestniczyć w ruchu drogowym w sytuacjach szczególnych, do których należy poruszanie się w kolumnach (wycieczki, kolonie itp.). W tym przypadku Ustawa wskazuje zasady, jakie obowiązują podczas ruchu takich zorganizowanych grup.

Art. 12. 1. Kolumna pieszych, z wyjątkiem pieszych w wieku do 10 lat, może się poruszać tylko prawą stroną jezdni.

2. Do kolumny pieszych w wieku do 10 lat stosuje się odpowiednio przepisy art. 11 ust. 1 i 2.

3. Liczba pieszych idących jezdnią w kolumnie obok siebie nie może przekraczać 4, a w kolumnie wojskowej - 6, pod warunkiem, że kolumna nie zajmuje więcej niż połowy szerokości jezdni.

4. Piesi w wieku do 10 lat mogą iść w kolumnie tylko dwójkami pod nadzorem co najmniej jednej osoby pełnoletniej.

5. Długość kolumny pieszych nie może przekraczać 50 m. Odległość między kolumnami nie może być mniejsza niż 100 m.

6. Jeżeli przemasz kolumny pieszych odbywa się w warunkach niedostatecznej widoczności:

- 1) pierwszy i ostatni z idących z lewej strony są obowiązani nieść latarki:
 - a) pierwszy - ze światłem białym, skierowanym do przodu,
 - b) ostatni - ze światłem czerwonym, skierowanym do tyłu;
- 2) w kolumnie o długości przekraczającej 20 m idący po lewej stronie z przodu i z tyłu są obowiązani używać elementów odblaskowych odpowiadających właściwym warunkom technicznemu, a ponadto idący po lewej stronie są obowiązani nieść dodatkowo latarki ze światłem białym, rozmieszczone w taki sposób, aby odległość między nimi nie przekraczała 10 m;
- 3) światło latarek powinno być widoczne z odległości co najmniej 150 m.

7. Zabrania się:

- 1) ruchu po jezdni kolumny pieszych w czasie mgły; zakaz ten nie dotyczy kolumny wojskowej lub policyjnej;
- 2) ruchu po jezdni kolumny pieszych w wieku do 10 lat w warunkach niedostatecznej widoczności;
- 3) prowadzenia po jezdni kolumny pieszych przez osobę w wieku poniżej 18 lat.

3. Dziecko na przecięciu ruchu pieszych i pojazdów (przejścia dla pieszych, skrzyżowania, torowiska)

Osoby nieletnie - dzieci - podlegają ogólnym zasadom bezpieczeństwa wynikającym z zapisów ustawowych. W tym przypadku chodzi głównie o sposób i miejsce przechodzenia przez jezdnię lub torowisko. Ma tu zastosowanie artykuł 13 Ustawy, który mówi, w jaki sposób i w jakich miejscach dozwolone jest przechodzenie pieszego przez jezdnię lub torowisko. Jednakże z uwagi na niewykształcony jeszcze w pełni u dzieci zmysł prawidłowej orientacji i oceny odległości, podane w tym artykule niektóre sposoby przechodzenia przez jezdnię poza przejściami dla pieszych mogą być w rzeczywistości niebezpieczne dla nieletnich użytkowników

ków dróg. Tym niemniej należałoby również omówić zagadnienia zawarte w przytoczonym artykule.

Art. 13. 1. Pieszy, przechodząc przez jezdnię lub torowisko, jest obowiązany zachować szczególną ostrożność oraz, z zastrzeżeniem ust. 2 i 3, korzystać z przejścia dla pieszych. Pieszy znajdujący się na tym przejściu ma pierwszeństwo przed pojazdem.

2. Przechodzenie przez jezdnię poza przejściem dla pieszych jest dozwolone, gdy odległość od przejścia przekracza 100 m. Jeżeli jednak skrzyżowanie znajduje się w odległości mniejszej niż 100 m od wyznaczonego przejścia, przechodzenie jest dozwolone również na tym skrzyżowaniu.

3. Przechodzenie przez jezdnię poza przejściem dla pieszych, o którym mowa w ust. 2, jest dozwolone tylko pod warunkiem, że nie spowoduje zagrożenia bezpieczeństwa ruchu lub utrudnienia ruchu pojazdów. Pieszy jest obowiązany ustąpić pierwszeństwa pojazdom i do przeciwległej krawędzi jezdni iść drogą najkrótszą, prostopadle do osi jezdni.

4. Jeżeli na drodze znajduje się przejście nadziemne lub podziemne dla pieszych, pieszy jest obowiązany korzystać z niego, z zastrzeżeniem ust. 2 i 3.

5. Na obszarze zabudowanym, na drodze dwujezdniowej lub po której kursują tramwaje po torowisku wyodrębnionym z jezdni, pieszy przechodząc przez jezdnię lub torowisko jest obowiązany korzystać tylko z przejścia dla pieszych.

Należy podkreślić, że najbezpieczniejsze jest przechodzenie przez jezdnię po przejściu dla pieszych.

Pieszy przechodząc przez jezdnię (poza przejściem dla pieszych) na skrzyżowaniu ma pierwszeństwo przed kierującym pojazdem skręcającym w drogę poprzeczną, jednakże może to być niebezpieczne, ponieważ pieszy może nie zauważyć nadjeżdżającego pojazdu.

W cytowanych przepisach ustawodawca poświęca wiele uwagi sytuacjom, które zapewne nie występują w każdej miejscowości. Nie wszędzie są np. torowiska, ale tym bardziej należy dzieciom uświadomić pojawiające się na nich zagrożenia. Chociażby ze względu na ogromną mobilność naszego społeczeństwa, także jego najmłodszych członków, warto omawiać je podczas zajęć wychowania komunikacyjnego, kładąc nacisk na to, że:

6. Przechodzenie przez torowisko wyodrębnione z jezdni jest dozwolone tylko w miejscu do tego przeznaczonym.

7. Jeżeli wysepka dla pasażerów na przystanku komunikacji publicznej łączy się z przejściem dla pieszych, przechodzenie do i z przystanku jest dozwolone tylko po tym przejściu.

Podobnie jest z nie wszędzie występującą sytuacją przedstawioną w kolejnym punkcie Ustawy:

8. Jeżeli przejście dla pieszych wyznaczone jest na drodze dwujezdniowej, przejście na każdej jezdni uważa się za przejście odrębne. Przepis ten stosuje się odpo-

wiednio do przejścia dla pieszych w miejscu, w którym ruch pojazdów jest rozdzielony wysepką lub za pomocą innych urządzeń na jezdni.

Bez wątplenia właściwa interpretacja zasad w cytowanym artykule wymaga od pieszego jako uczestnika ruchu zrozumienia i właściwego identyfikowania rodzaju dróg, po których się on porusza. Niebagatelne znaczenie ma również ogólna zasada bezpieczeństwa pieszych wyrażona w artykule 14 Ustawy.

Art. 14. Zabrania się:

- 1) **wchodzenia na jezdnię:**
 - a) **bezpośrednio przed jadący pojazd, w tym również na przejściu dla pieszych,**
 - b) **spoza pojazdu lub innej przeszkody ograniczającej widoczność drogi;**
- 2) **przechodzenia przez jezdnię w miejscu o ograniczonej widoczności drogi;**
- 3) **zwalniania kroku lub zatrzymywania się bez uzasadnionej potrzeby podczas przechodzenia przez jezdnię lub torowisko;**
- 4) **przebiegania przez jezdnię;**
- 5) **chodzenia po torowisku;**
- 6) **wchodzenia na torowisko, gdy zapory lub półzapory są opuszczone lub opuszczanie ich rozpoczęto;**
- 7) **przechodzenia przez jezdnię w miejscu, w którym urządzenie zabezpieczające lub przeszkoda oddzielają drogę dla pieszych albo chodnik od jezdni, bez względu na to, po której stronie jezdni one się znajdują.**

Wymienione zakazy i sposoby przechodzenia przez jezdnię stanowią podstawowy warunek bezpieczeństwa w każdym miejscu jezdni, przez którą pieszy chce przejść.

Dziecko jako pasażer

1. Transport prywatny

W samochodzie

Ustawa Prawo o ruchu drogowym określa zasady i przepisy dotyczące uczestnictwa w ruchu drogowym dzieci jako pasażerów. Za ich bezpieczeństwo w czasie przewozu odpowiadają rodzice lub opiekunowie. To do nich należy ściśle przestrzeganie obowiązujących w tym zakresie przepisów w taki sposób, aby dziecko jako pasażer miało zapewnione pełne bezpieczeństwo. Kwestie związane z przewozem dzieci regulują dwa artykuły Ustawy: 39 i 45.

Art. 39. 1. Kierujący pojazdem samochodowym oraz osoba przewożona takim pojazdem wyposażonym w pasy bezpieczeństwa są obowiązani korzystać z tych pasów podczas jazdy, z zastrzeżeniem ust. 3, 3b i 3c.

3. W pojeździe kategorii M1, N1, N2 i N3,* o których mowa w załączniku nr 2 do ustawy, wyposażonym w pasy bezpieczeństwa lub urządzenia przytrzymujące dla dzieci, dziecko mające mniej niż 150 cm wzrostu jest przewożone, z wyjątkiem przypadku, o którym mowa w ust. 3b, w foteliku bezpieczeństwa dla dziecka lub innym urządzeniu przytrzymującym dla dzieci, zgodnym z:

- 1) masą i wzrostem dziecka oraz
- 2) właściwymi warunkami technicznymi określonymi w przepisach Unii Europejskiej lub w regulaminach EKG ONZ dotyczących urządzeń przytrzymujących dla dzieci w pojeździe.

3b. Zezwala się na przewożenie w pojeździe kategorii M1, N1, N2 i N3, o których mowa w załączniku nr 2 do ustawy, na tylnym siedzeniu pojazdu, dziecka mającego co najmniej 135 cm wzrostu przytrzymywanego za pomocą pasów bezpieczeństwa w przypadkach, kiedy ze względu na masę i wzrost dziecka nie jest możliwe zapewnienie fotelika bezpieczeństwa dla dziecka lub innego urządzenia przytrzymującego dla dzieci zgodnego z warunkami, o których mowa w ust. 3.

3c. Zezwala się na przewożenie w pojeździe kategorii M1 i N1, o których mowa w załączniku nr 2 do ustawy, na tylnym siedzeniu pojazdu, trzeciego dziecka w wieku co najmniej 3 lat, przytrzymywanego za pomocą pasów bezpieczeństwa, w przypadku gdy dwoje dzieci jest przewożonych w fotelikach bezpieczeństwa dla dziecka lub innych urządzeniach przytrzymujących dla dzieci, zainstalowanych na tylnych siedzeniach pojazdu i nie ma możliwości zainstalowania trzeciego fotelika bezpieczeństwa dla dziecka lub innego urządzenia przytrzymującego dla dzieci.

W praktyce przepis ten oznacza, że dziecko które nie przekroczyło wzrostu 150 cm, musi być przewożone (z nielicznymi wyjątkami) wyłącznie w specjalnym foteliku lub innym urządzeniu przystosowanym do wagi i wzrostu dziecka. Właściwe warunki techniczne takich urządzeń powinny uwzględniać wzrost i wagę dziecka, które jest w takim urządzeniu przewożone. Normy te SA uwzględnione w specjalnym atście załączonym do urządzenia.

Zabronione jest przewożenie w foteliku ochronnym dziecka siedzącego tyłem do kierunku jazdy na przednim siedzeniu pojazdu samochodowego wyposażonego w poduszkę powietrzną dla pasażera, która jest aktywna podczas przewożenia dziecka.

*1) kategoria M1: pojazdy do przewozu osób, mające nie więcej niż osiem miejsc oprócz siedzenia kierowcy;

*2) kategoria N1: pojazdy zaprojektowane i wykonane do przewozu ładunków i mające maksymalną masę całkowitą nieprzekraczającą 3,5 t;

*3) kategoria N2: pojazdy zaprojektowane i wykonane do przewozu ładunków i mające maksymalną masę całkowitą przekraczającą 3,5 t, ale nieprzekraczającą 12 t;

*4) kategoria N3: pojazdy zaprojektowane i wykonane do przewozu ładunków i mające maksymalną masę całkowitą przekraczającą 12 t.

W pewnych sytuacjach dziecko może być przewożone bez konieczności umieszczenia go w foteliku lub innym urządzeniu, co regulują odpowiednie przepisy:

4. Przepis ust. 3 nie dotyczy przewozu dziecka:

- 1) taksówką;
- 2) specjalistycznym środkiem transportu sanitarnego, o którym mowa w art. 36 ust. 2 ustawy z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz. U. z 2013 r. poz. 757, z późn. zm.8));
- 3) pojazdem Policji, Straży Granicznej lub straży gminnej (miejskiej);
- 4) mającego zaświadczenie lekarskie o przeciwwskazaniu do przewożenia w foteliku bezpieczeństwa dla dziecka lub innym urządzeniu przytrzymującym dla dzieci.

Kolejny przytoczony artykuł Ustawy w sposób bardziej szczegółowy wskazuje, w jaki sposób (na których siedzeniach) dziecko może być przewożone:

Art. 45.

2. Kierującemu pojazdem zabrania się:

- 3) przewożenia pasażera w sposób niezgodny z art. 39, 40 lub 63 ust. 1;
- 4) przewożenia w foteliku bezpieczeństwa dla dziecka lub innym urządzeniu przytrzymującym dla dzieci dziecka siedzącego tyłem do kierunku jazdy na przednim siedzeniu pojazdu samochodowego wyposażonego w poduszkę powietrzną dla pasażera, która jest aktywna podczas przewożenia dziecka;
- 5) przewożenia dziecka w wieku poniżej 3 lat w pojeździe kategorii M1, N1, N2 i N3, o których mowa w załączniku nr 2 do ustawy, niewyposażonym w pasy bezpieczeństwa i fotelik bezpieczeństwa dla dziecka lub w pasy bezpieczeństwa i inne urządzenie przytrzymujące dla dzieci;
- 6) przewożenia na przednim siedzeniu pojazdu samochodowego, poza fotelikiem bezpieczeństwa dla dziecka lub innym urządzeniem przytrzymującym dla dzieci, dziecka mającego mniej niż 150 cm wzrostu.

Rowerem

Inną formą przewozu dzieci może być przewóz w specjalnym foteliku umieszczonym na rowerze. I również w tym przypadku Ustawa precyzyjnie określa wiek dziecka i sposób, w jaki może być ono przewożone.

Art. 33.

2. Dziecko w wieku do 7 lat może być przewożone na rowerze, pod warunkiem że jest ono umieszczone na dodatkowym siodełku zapewniającym bezpieczną jazdę.

Art. 8.1. (Ustawa o kierujących pojazdami)

Wymagany minimalny wiek do kierowania wynosi:

....

- 10) 10 lat – dla roweru;
- 11) 17 lat – dla roweru wieloosobowego, roweru lub wózka rowerowego przewożących inną osobę;
- 12) 13 lat – dla jadącego po jezdni wózka inwalidzkiego;

2. Transport zorganizowany

Dzieci często biorą udział w tzw. przewozach zorganizowanych, związanych z wyjazdem na wycieczki lub dowozem do szkoły. I w tym przypadku Ustawa nakazuje stosowanie pewnych form i przepisów gwarantujących bezpieczeństwo zarówno czynne, jak i bierne przewożonych dzieci.

Bezpieczeństwo czynne – inaczej: aktywne, to zespół czynników wpływających na zmniejszenie ryzyka kolizji lub wypadku. Zalicza się do nich następujący zespół cech pojazdu:

- konstrukcja pojazdu zapewniająca widoczność z pojazdu (np. oświetlenie, okna, lusterka, wycieraczki), jak i samego pojazdu (kolor, oświetlenie)
- układ hamulcowy wraz z układami wspomagającymi, korektorami siły hamowania, systemami kontroli trakcji pojazdu (ABS, ESP)
- układ kierowniczy, zawieszenia oraz ogumienia zapewniające kierowalność, odpowiednią współpracę kół pojazdu z drogą oraz przyczepność podłoża.

Oprócz cech konstrukcyjnych na bezpieczeństwo wpływa również stan techniczny ww. elementów oraz przede wszystkim umiejętności kierowcy, jego stan psychiczny i fizyczny.

Bezpieczeństwo bierne jest to zespół cech pojazdu mających na celu zmniejszenie skutków zaistniałej kolizji lub wypadku drogowego z punktu widzenia wszystkich jego uczestników. Elementy poprawiające bezpieczeństwo bierne to m.in.:

- konstrukcja nadwozia: wzmocnienia, strefy kontrolowanego zwrotu
- pasy bezpieczeństwa
- poduszka powietrzna
- zagłówki
- foteliki samochodowe dla dzieci
- klejone szyby.

Oznaczenie pojazdu

Pojazd, którym podróżują dzieci, powinien być wyraźnie widoczny dla pozostałych uczestników ruchu drogowego. W przepisach zostało to jednoznacznie określone:

Art. 57. 1. Pojazd przewożący zorganizowaną grupę dzieci lub młodzieży w wieku do 18 lat oznacza się z przodu i z tyłu kwadratowymi tablicami barwy żółtej z symbolem dzieci barwy czarnej. W warunkach niedostatecznej widoczności tablice powinny być oświetlone, chyba że są wykonane z materiału odblaskowego. Kierujący tym pojazdem jest obowiązany włączyć światła awaryjne podczas wsiadania lub wysiadania dzieci lub młodzieży.

Ochrona dzieci

Wsiadanie i wysiadanie dzieci z autobusu to moment szczególnie niebezpieczny. Z tego powodu wprowadzony został następujący nakaz:

Art. 57a. 1. Kierujący autobusem szkolnym podczas wsiadania lub wysiadania dzieci jest obowiązany włączyć światła awaryjne.

Dzieci natomiast powinny pamiętać, że nie wolno wybiegać zza stojącego autobusu gdyż jest to bardzo niebezpieczne zachowanie.

W przyczepie

Obowiązująca zasada mówi, że pojazd służący przewozowi ludzi musi spełniać wiele warunków i wymogów. Oczywiście, przepisy przewidują również pewne szczególnie sytuacje. Tak właśnie jest z możliwością wykorzystania przyczepy jako środka transportu.

Art. 63. 1. Przewóz osób może odbywać się tylko pojazdem do tego przeznaczonym lub przystosowanym.

3. Zabrania się przewozu osób w przyczepie, z tym że dopuszcza się przewóz:

- 1) dzieci do szkół lub przedszkoli i z powrotem w przyczepie dostosowanej do przewozu osób, ciągniętej przez ciągnik rolniczy;**
- d) prędkość zespołu pojazdów nie przekracza 20 km/h;**
- 4) dzieci w przyczepie przystosowanej konstrukcyjnie do przewozu osób, ciągniętej przez rower lub wózek rowerowy.**

Wyjątkowość tej formy transportu podkreśla, jak widać, ograniczenie dopuszczalnej prędkości. Natomiast przepis zezwalający na przewóz dzieci w przyczepie ciągniętej przez rower, obowiązujący od 21 maja 2011 r., sprawił, że ta forma przewozu, od dawna stosowana w innych krajach, w krótkim czasie i u nas stała się dość popularna.

Natomiast szczególnie ważną kwestią, na którą należy zwracać uwagę i dzieci, i rodziców, jest absolutny zakaz przewożenia kogokolwiek w przyczepie kempingowej. Niestety, ta wiedza nie jest powszechna, a zakaz jest często lekceważony przez coraz bardziej liczną rzeszę zwolenników tej formy wypoczynku.

Odpowiedzialność

Odrębnym zagadnieniem jest zapewnienie bezpieczeństwa dzieciom i młodzieży jako uczestnikom ruchu w sytuacjach, gdy jest to uczestnictwo grupowe. W tym przypadku olbrzymia odpowiedzialność spoczywa na organizatorach

i opiekunach grupy wycieczkowej składającej się z osób nieletnich. Ustawa Prawo o ruchu drogowym nie rozstrzyga tych kwestii. Obowiązujące w tym względzie akty prawne to:

**ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ I SPORTU
z dnia 8 listopada 2001 r.**

**w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki.
(Dz. U. Nr 135 poz. 1516)**

oraz

**ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ
z dnia 21 stycznia 1997 r.**

**w sprawie warunków, jakie muszą spełniać organizatorzy wypoczynku dla dzieci i młodzieży szkolnej, a także zasad jego organizowania i nadzorowania.
(Dz. U. Nr 12 poz. 67 z późn. zm.)**

W wymienionych aktach prawnych zostały określone wymagania formalne, jakie powinien spełniać kierownik i opiekun.

Dziecko jako kierujący

1. Ogólne zasady

W tym przypadku, zgodnie artykułem 87 Ustawy, kierującym może być osoba, która spełnia określone warunki psychofizyczne oraz formalne.

Art. 3.1 (Ustawa o kierujących pojazdami)

Kierującym pojazdem może być osoba, która osiągnęła wymagany wiek i jest sprawna pod względem fizycznym i psychicznym oraz spełnia jeden z następujących warunków:

- 1) *posiada umiejętność kierowania pojazdem w sposób niezagrażający bezpieczeństwu, nieutrudniający ruchu drogowego i nienarażający kogokolwiek na szkodę oraz odpowiedni dokument stwierdzający posiadanie uprawnienia do kierowania pojazdem;***
- 2) *odbywa w ramach szkolenia naukę jazdy;***
- 3) *zdaje egzamin państwowy***

I dalej w tym samym artykule stwierdza się, że:

4. Osoba, która ukończyła 18 lat nie jest obowiązana do posiadania dokumentu stwierdzającego posiadane uprawnienia do kierowania rowerem, wózkiem rowerowym lub pojazdem zaprzęgowym.

Jak wynika z powyższego przepisu osoba, która nie ukończyła 18 lat, musi posiadać dokument uprawniający ją do kierowania rowerem, wózkiem rowerowym, motorowerem lub pojazdem zaprzęgowym, jeżeli chce kierować takimi pojazdami.

Art. 7. 1. (Ustawa o kierujących pojazdami)

Dokumentem stwierdzającym posiadanie uprawnienia do kierowania:

....

- 2) **rowerem i wózkiem rowerowym – jest karta rowerowa lub prawo jazdy kategorii AM, A1, B1 lub T – w przypadku osób, które nie ukończyły 18 lat;**
- 3) **pojazdem zaprzęgowym – jest karta rowerowa lub prawo jazdy kategorii AM, A1, B1 lub T – w przypadku osób, które nie ukończyły 18 lat.**

2. Uprawnienia do kierowania rowerem

W kolejnych ustępach tego artykułu określa się wymagania wiekowe w odniesieniu do kierowania poszczególnymi rodzajami pojazdów:

2. Kartę rowerową może uzyskać osoba, która wykazała się niezbędnymi kwalifikacjami i osiągnęła wymagany wiek: 10 lat w przypadku karty rowerowej i 14 lat w przypadku prawa jazdy kategorii AM.

Ustawa o kierujących pojazdami nakłada również obowiązek wydania odpowiedniego dokumentu stwierdzającego posiadanie uprawnień do kierowania rowerem lub motorowerem przez określone podmioty:

Art. 17.

1. Kartę rowerową wydaje nieodpłatnie, za pisemną zgodą rodzica lub opiekuna:

- 1) **dyrektor szkoły – uczniowi szkoły podstawowej;**
- 2) **dyrektor wojewódzkiego ośrodka ruchu drogowego lub przedsiębiorca prowadzący ośrodek kierowców posiadający poświadczenie potwierdzające spełnienie dodatkowych wymagań – osobie niewymienionej w pkt 1.**

2. Kartę rowerową może uzyskać osoba, która:

- 1) **osiągnęła wymagany minimalny wiek;**
- 2) **wykazała się niezbędnymi umiejętnościami odpowiednio podczas zajęć szkolnych, zajęć prowadzonych przez wojewódzki ośrodek ruchu drogowego lub zajęć prowadzonych przez ośrodek szkolenia kierowców posiadający poświadczenie potwierdzające spełnienie dodatkowych wymagań.**

Z treści powyższych artykułów wynika jednoznacznie, że osoba, która ukończyła 10 lat, musi posiadać kartę rowerową, jeżeli chce uczestniczyć w ruchu drogowym w charakterze kierującego rowerem. Do dziesiątego roku życia dziecko poruszające się rowerem jest traktowane jako pieszy. Może wówczas kierować rowerem, ale tylko pod opieką osoby dorosłej. Jako pieszy, porusza się rowerem po chodniku.

3. Prawo jazdy kat. AM

Od 19 stycznia 2013 roku obowiązują te przepisy Ustawy o kierujących pojazdami, które podwyższają wiek wymagany do uzyskania uprawnień do kierowania motorowerem. Została wprowadzona nowa kategoria prawa jazdy AM, uprawniająca do kierowania motorowerem. Wymagany wiek do uzyskania tej kategorii wynosi nie 13 (jak do tej pory), lecz 14 lat.

Art. 6. 1. Prawo jazdy stwierdza posiadanie uprawnienia do kierowania:

1) **kategorii AM:**

- a) **motorowerem,**
- b) **czterokołowcem lekkim;**

Warunkiem uzyskania prawa jazdy kategorii AM jest m.in. spełnienie kryterium minimalnego wieku, uzyskanie orzeczenia lekarskiego o braku przeciwwskazań zdrowotnych do kierowania pojazdem, ukończenie kursu organizowanego przez uprawniony ośrodek szkoleniowy oraz zdanie egzaminu państwowego w Wojewódzkim Ośrodku Ruchu Drogowego. Prawo jazdy kat. AM wydaje nie dyrektor szkoły, lecz uprawniony organ administracji samorządowej.

Istotny jest tu również **art. 133** wwymienionej ustawy, który stwierdza:

- 2. Karta motorowerowa wydana na podstawie przepisów ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – prawo o ruchu drogowym, zachowuje ważność do czasu ukończenia przez jej posiadacza 18 roku życia. Karta motorowerowa podlega wymianie, na koszt osoby uprawnionej, na prawo jazdy kategorii AM, o ile osoba ma ukończone 14 lat.
- 3. Osobę, która przed dniem wejścia w życie ustawy ukończyła 18 lat, uznaje się za uprawnioną do kierowania motorowerem na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Wobec tej osoby nie wymaga się posiadania dokumentu stwierdzającego to uprawnienie.

4. Kask rowerowy - ważna ochrona

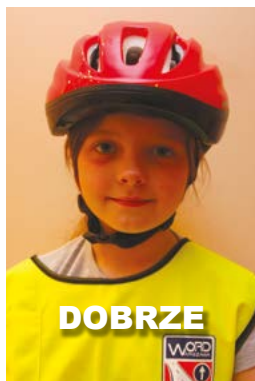
Standardowym i obowiązkowym wyposażeniem rowerzysty na razie wprawdzie nie jest, ale powinien być kask rowerowy, który:

- chroni przed urazami mechanicznymi skóry i kości głowy
- amortyzuje i równomierne rozprowadza siły uderzenia – napięcia, jakie powstają w wyniku zderzenia, rozkładają się na nim, a nie na naszym kręgosłupie czy czaszce.

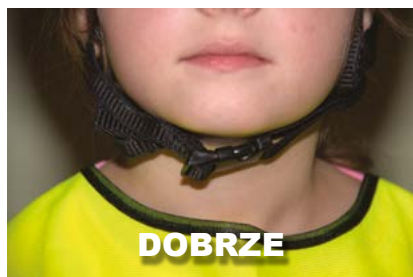
Podjmując decyzję o zakupie kasku, należy zadbać, by spełniał on najwyższe wymogi i warunki bezpieczeństwa i miał odpowiednie atesty oraz certyfikaty.

By kask spełniał swoją rolę i ochraniał głowę w razie wypadku, musi mieć odpowiedni rozmiar i być prawidłowo wyregulowany oraz zapięty. Właściwe jego dopasowanie to podstawa bezpieczeństwa. Większość obecnie sprzedawanych kasków ma wewnętrzny pierścień, którego obwód regulujemy pokrętkiem znajdującym się w tylnej części. Kask należy dopasować do obwodu głowy tak, aby nie był za luźny i nie uciskał. W praktyce dobrze dobrany kask nie powinien spaść z głowy nawet wtedy, gdy pasek pod brodą nie jest zapięty. Zakładając kask należy pamiętać, by zasłaniał czoło i znajdował się 1-2 cm nad łukiem brwiowym. Chodzi bowiem o to, by wyeliminować możliwość, że w czasie np. upadku, nie spadnie on lub nie zsunie się z głowy i będzie ją skutecznie chronił.

Często można zobaczyć rowerzystów z kaskami założonymi na tylną część głowy. Można ich poznać po odsłoniętym czole. Kask dopasowany w ten sposób nie gwarantuje żadnej ochrony podczas upadku. Kolejnym krokiem przy zakładaniu kasku jest więc właściwa regulacja paska pod brodą.

W każdym kasku z obydwu jego boków wychodzą dwa paski, które następnie schodzą się w jeden. Miejsce, w którym paski się łączą, regulowane jest plastikowym elementem. We właściwie dobranym kasku paski powinny łączyć się zaraz pod uchem, tworząc literę Y.

Niedopuszczalna jest sytuacja, w której paski łączą się ze sobą kilka centymetrów niżej. Po prawidłowym ustawieniu sprzączki z boku kasku należy wyregulować długość paska i zapiąć sprzączkę pod szyją. Paski z obu stron powinny być tak samo napięte, aby dobrze przytrzymały kask. Dobrze dopasowany kask nie powinien przesuwac się na boki oraz do przodu i do tyłu.

Kaski powinni zakładać rowerzyści bez względu na wiek i umiejętności. Upadek może zdarzyć się każdemu, nie tylko zawodowcom podczas zawodów, ale i amatorom podczas wycieczki rowerowej. Kask jest sprzętem „jednorazowym”, czyli może służyć do pierwszego wypadku. Potem należy go wymienić na nowy. Podczas uderzenia styropian, z którego zbudowany jest kask, ulega zgnieceniu lub pęknięciu. W ten właśnie sposób pochłaniana jest energia, co chroni nie tylko głowę, ale także kręgosłup.

Pierwsza pomoc

Istotną sprawą jest kwestia obowiązków i prawnych aspektów udzielania pierwszej pomocy, w tym także ofiarom i uczestnikom kolizji i wypadków drogowych. Warto wiedzieć, że każdy z nas ma prawny obowiązek udzielenia pierwszej pomocy, co zostało uregulowane w kilku aktach prawnych: w art. 162 kodeksu karnego, art. 44 ustawy prawo o ruchu drogowym, art. 4 ustawy o państwowym ratownictwie medycznym, art. 207 kodeksu pracy i art. 93 kodeksu wykroczeń. Najdalej idące konsekwencje nieudzielenia pierwszej pomocy określa art. 162 kk:

§1. Kto człowiekowi znajdującemu się w położeniu groźącym bezpośrednim niebezpieczeństwem utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu nie udziela pomocy, mogąc jej udzielić bez narażenia siebie lub innej osoby na niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§2. Nie popełnia przestępstwa, kto nie udziela pomocy, do której jest konieczne poddanie się zabiegowi lekarskiemu albo w warunkach, w których możliwa jest niezwłoczna pomoc ze strony instytucji lub osoby do tego powołanej.

Znaki i sygnały drogowe

Aktem wykonawczym o zasadniczym znaczeniu jest:

**ROZPORZĄDZENIE MINISTRÓW INFRASTRUKTURY
ORAZ SPRAW WEWNĘTRZNYCH I ADMINISTRACJI
z dnia 31 lipca 2002 r.
w sprawie znaków i sygnałów drogowych**

W tym rozporządzeniu znajdują się wzory znaków i sygnałów drogowych, których przestrzeganie zapewnia bezpieczeństwo pieszemu jako uczestnikowi ruchu drogowego.

D-6
Przejście
dla pieszych

D-6B
Przejście dla pieszych
i przejazd dla rowerzystów

D-35
Przejście
podziemne

D-36
Przejście
nadziemne

D-35A
Schody ruchome
w dół

D-36A
Schody ruchome
w górę

D-40
Strefa zamieszkania

D-41
Koniec strefy zamieszkania

P-10
Przejście dla pieszych – „zebra”

S-5
Sygnalizator świetlny dla pieszych

C-16
Droga dla pieszych

C-16A
Koniec drogi dla pieszych

B-41
Zakaz ruchu pieszych

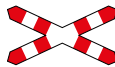
B-1
Zakaz ruchu w obu kierunkach

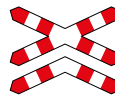
B-2
Zakaz wjazdu

W tym przypadku znaki B-1 i B-2 dotyczą również kolumn pieszych. Są to wybrane znaki, których znajomość pozwoli na bezpieczne uczestniczenie w ruchu drogowym przez pieszego.

Również poniższy znak – „Krzyż św. Andrzeja”, umieszczany przed przejazdem kolejowym bez zapór, stanowi ostrzeżenie dla pieszego i jednocześnie wyznacza miejsce bezpiecznego oczekiwania na przejazd pociągu. Znaki te są ustawiane w odległości 5 m od pierwszej szyny torowiska.

G-3
Przejazd jednotorowy

G-4
Przejazd wielotorowy

Innym przykładem znaków, które dziecko bardzo często może napotkać na swojej drodze, są tzw. znaki nieformalne, których znaczenie i symbolika mogą być nie zawsze właściwie zrozumiane przez nieletnich uczestników ruchu. Do znaków tych można zaliczyć powszechnie stosowany przed wyjazdami z bram budynków znak ostrzegający o możliwości pojawienia się nagle pojazdu wyjeżdżającego z takiej bramy:

Zorganizowane grupy wycieczkowe mogą spotkać się również z takim znakiem, który nakazuje zachowanie ciszy. Dotyczy to miejsc związanych z kultem religijnym lub innymi miejscami, w których hałas jest niewskazany.

Z pewnością znajomość poniższych znaków znacznie ułatwi uczestnikom ruchu – przyszłym pasażerom, poruszanie się po drodze i właściwe identyfikowanie przystanków komunikacji publicznej.

D-15

Przystanek autobusowy

D-16

Przystanek trolejbusowy

D-17

Przystanek tramwajowy

Uczestnicząc w ruchu drogowym jako pieszy, dziecko może również spotkać się z sytuacją, kiedy ruchem będzie kierowała uprawniona osoba – najczęściej jest to policjant.

Opis postaw policjanta omówiony został w rozdziale „Droga”.

ZASADY RUCHU

Oddział 11 Ustawy prawo o ruchu drogowym: **Przepisy dodatkowe o ruchu rowerów, motorowerów oraz pojazdów zaprzęgowych**, nakłada na kierujących rowerami lub motorowerami konkretne prawa i obowiązki, do których rowerzyści i kierujący motorowerami powinni się bezwzględnie stosować. W przypadku kierujących ważną rolę w bezpiecznym uczestniczeniu w ruchu drogowym odgrywa Rozporządzenie w sprawie znaków i sygnałów drogowych. W odróżnieniu od pieszych, kierujący rowerem lub motorowerem powinien znać interpretację wszystkich znaków, jakie występują na drogach. By uzyskać stosowne uprawnienia (karta rowerowa lub prawo jazdy kat. AM), musi on zdać odpowiedni egzamin sprawdzający jego wiedzę w tym zakresie.

Art. 33. 1. Kierujący rowerem jest obowiązany korzystać z drogi dla rowerów lub pasa ruchu dla rowerów, jeśli są one wyznaczone dla kierunku, w którym się porusza lub zamierza skręcić. Kierujący rowerem, korzystając z drogi dla rowerów i pieszych, jest obowiązany zachować szczególną ostrożność i ustępować miejsca pieszym.

1a. Kierujący rowerem może zatrzymać się w śluzie rowerowej obok innych rowerzystów. Jest obowiązany opuścić ją, kiedy zaistnieje możliwość kontynuowania

jazdy w zamierzonym kierunku i zajęć miejsce na jezdni zgodnie z odpowiednio art. 33 ust. 1 lub art. 16 ust. 4 i 5.

Odniesienie do art. 16 ust. 4 i 5 Ustawy nakłada na kierujących rowerem obowiązek stosowania się do ogólnych zasad wynikających z przepisów ustawowych.

Art. 16. 1. Kierującego pojazdem obowiązuje ruch prawostronny.

4. Kierujący pojazdem jest obowiązany jechać możliwie blisko prawej krawędzi jezdni. Jeżeli pasy ruchu na jezdni są wyznaczone, nie może zajmować więcej niż jednego pasa.

5. Kierujący pojazdem zaprzęgowym, rowerem, wózkiem rowerowym, motorowerem, wózkiem ręcznym oraz osoba prowadząca pojazd napędzany silnikiem są obowiązani poruszać się PO POBOCZU, chyba że nie nadaje się ono do jazdy lub ruch pojazdu utrudniałby ruch pieszych.

7. Na skrzyżowaniu i bezpośrednio przed nim kierujący rowerem, motorowerem lub motocyklem może poruszać się środkiem pasa ruchu, jeśli pas ten umożliwia opuszczenie skrzyżowania w więcej niż jednym kierunku, z zastrzeżeniem art. 33 ust. 1.

W dalszej części ustawy art. 33 określa konkretne zakazy w odniesieniu do kierujących rowerami i motorowerami. Rowerzysta, mający obowiązek poruszania się po poboczu, nie powinien jechać po jezdni, ponieważ utrudnia ruch pojazdom samochodowym oraz **stwarza zagrożenie dla siebie samego**. Warto więc pamiętać, że pomimo, iż przepis zezwala na takie zachowanie należy się go wystrzegać ponieważ jest to bardzo niebezpieczne. Natomiast w sytuacji, kiedy jednym z elementów pasa drogowego jest „droga dla rowerów”, rowerzysta ma obowiązek poruszania się po tej drodze. Nakaz ten wynika z ustawy i z rozporządzenia w sprawie znaków i sygnałów drogowych. Konkretnie, z interpretacji znaku nakazu, jakim jest w tym przypadku znak C-13 – „droga dla rowerów”.

C-13

Jest to znak z grupy znaków „nakazu”, a więc rowerzysta ma obowiązek zastosowania się do powyższego nakazu.

Natomiast w odniesieniu do motorowerzystów nie istnieje prawna możliwość korzystania z drogi dla rowerów w przypadku jej lokalizacji w obrębie pasa drogowego. Kierujący motorowerem, jeżeli droga nie ma pobocza, zmuszony jest do jazdy po jezdni. Wiąże się to z obowiązkiem ścisłego przestrzegania wszystkich przepisów, w tym szczególnie art. 16 ustawy, dotyczącego nakazu jazdy możliwie blisko prawej krawędzi jezdni.

3. Kierującemu rowerem lub motorowerem zabrania się:

- 1) jazdy po jezdni obok innego uczestnika ruchu, z zastrzeżeniem ust. 3a;
- 2) jazdy bez trzymania co najmniej jednej ręki na kierownicy oraz nóg na pedałach lub podnóżkach;
- 3) czepiania się pojazdów.

3a. Dopuszcza się wyjątkowo jazdę po jezdni kierującego rowerem obok innego roweru lub motoroweru, jeżeli nie utrudnia to poruszania się innym uczestnikom ruchu albo w inny sposób nie zagraża bezpieczeństwu ruchu drogowego.

Artykuł 33 omawia również kwestię związaną z możliwością jazdy rowerem po chodniku, a więc po tej części drogi, która przeznaczona jest do ruchu pieszych. Aby rowerzysta mógł korzystać z chodnika, muszą być spełnione określone wymogi prawne.

Art. 33.

5. Korzystanie z chodnika lub drogi dla pieszych przez kierującego rowerem jest dozwolone wyjątkowo, gdy:

- 1) opiekuje się on osobą w wieku do lat 10 kierującą rowerem;
- 2) szerokość chodnika wzdłuż drogi, po której ruch pojazdów jest dozwolony z prędkością większą niż 50 km/h, wynosi co najmniej 2 m i brakuje wydzielonej drogi dla rowerów oraz pasa ruchu dla rowerów;
- 3) warunki pogodowe zagrażają bezpieczeństwu rowerzysty na jezdni (śnieg, silny wiatr, ulewa, gołoledź, gęsta mgła), z zastrzeżeniem ust. 6.

Warunkiem koniecznym, który musi być przez rowerzystę spełniony, jeśli korzysta z chodnika, jest obowiązek ustępowania miejsca pieszym.

6. Kierujący rowerem, korzystając z chodnika lub drogi dla pieszych, jest obowiązany jechać powoli, zachować szczególną ostrożność i ustępować miejsca pieszym.

Szczególna ostrożność to ostrożność polegająca na zwiększeniu uwagi i dostosowaniu zachowania uczestnika ruchu do warunków i sytuacji zmieniających się na drodze, w stopniu umożliwiającym odpowiednio szybkie reagowanie.

Ustawa nakłada na kierującego pojazdem obowiązek zachowania szczególnej ostrożności podczas wykonywania manewru wyprzedzania, zwłaszcza utrzymania bezpiecznego odstępu od wyprzedzanego pojazdu lub uczestnika ruchu. W razie wyprzedzania roweru, wózka rowerowego, motoroweru lub kolumny pieszych odstęp nie może być mniejszy niż 1 m.

7. Kierujący rowerem może jechać lewą stroną jezdni na zasadach określonych dla ruchu pieszych w przepisach art. 11 ust. 1-3, jeżeli opiekuje się on osobą kierującą rowerem w wieku do lat 10.

Przytoczone w tym ustępie przepisy artykułu 11 dotyczą sposobu, w jaki pieszy (w tym przypadku rowerzysta), może jechać lewą stroną jezdni.

Art. 11. 1. Pieszy jest obowiązany korzystać z chodnika lub drogi dla pieszych, a w razie ich braku - z pobocza. Jeżeli nie ma pobocza lub czasowo nie można z niego korzystać, pieszy może korzystać z jezdni, pod warunkiem zajmowania miejsca jak najbliższej jej krawędzi i ustępowania miejsca nadjeżdżającemu pojazdowi.

2. Pieszy idący po poboczu lub jezdni jest obowiązany iść lewą stroną drogi.

3. Piesi idący jezdnią są obowiązani iść jeden za drugim. Na drodze o małym ruchu, w warunkach dobrej widoczności, dwóch pieszych może iść obok siebie.

Taki sposób poruszania się pieszego (rowerzysty) pociąga za sobą szereg niebezpiecznych sytuacji szczególnie w miejscach o utrudnionej widoczności (łuk drogi, niekorzystne warunki atmosferyczne i inne okoliczności). Nietypowy, w odniesieniu do obowiązujących zasad, sposób poruszania się pojazdu, jakim jest rower, stanowi pewnego rodzaju „zaskoczenie” dla kierujących pojazdami samochodowymi, które jadąc zgodnie z art. 16 ustawy, poruszają się przy prawej krawędzi jezdni. Jadąc z dużą prędkością, kierowca nie spodziewa się, że może napotkać na swoim torze jazdy inny pojazd (rower), który będzie jechał w przeciwnym kierunku, w tym przypadku przy lewej krawędzi jezdni.

Rowerzysta musi uwzględnić takie sytuacje i w odpowiednim momencie zaprzestać jazdy lub usunąć się z jezdni, tak, aby nie stwarzać zagrożenia dla siebie i kierujących innymi pojazdami.

Karta rowerowa

Karta rowerowa to dokument uprawniający osoby między 10 a 18 rokiem życia do kierowania rowerem na drogach publicznych, oraz na drogach położonych w strefach zamieszkania oraz w strefach ruchu.

Wzór tego dokumentu określa: załącznik nr 2 Rozporządzenie Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 12 kwietnia 2013 r. w sprawie użytkiwania karty rowerowej.

WZÓR

KARTA ROWEROWA	
1. Nazwisko	7. Zmiana adresu zamiesz.: kod
2. Imiona	miejsce:
3. Data ur.	ul.
4. Adres zamiesz.: kod	nr budynku
miejsce:	nr lokalu
ul.	
nr budynku	
nr lokalu	
Miejsce na fotografię 45 mm x 35 mm	(podpis posiadacza)

	(podpis i pieczęć dyrektora lub kierownika podmiotu wydającego kartę rowerową)

5. Data wydania	
..... r.	
6. Nazwa podmiotu wydającego kartę rowerową	
(podpis i pieczęć dyrektora lub kierownika podmiotu wydającego kartę rowerową)	
	8. Miejsce na adnotacje

Opis:

1. Karta rowerowa jest w formacie A7 w układzie pionowym.
2. Karta rowerowa ma dwie strony barwy różowej.
3. Tekst i znaki graficzne są barwy czarnej.
4. Okrąg z symbolem „mp.” na pierwszej stronie karty rowerowej ma średnicę 15 mm.

Przed ukończeniem 10 lat, rowerem można jeździć tylko pod opieką osoby dorosłej (obowiązują wtedy przepisy dotyczące ruchu pieszych). Po ukończeniu 18 roku życia do kierowania rowerem nie potrzebujemy żadnego dokumentu.

Jak można uzyskać kartę rowerową?

Rozróżniamy dwie procedury uzyskania karty rowerowej. Jedna dotyczy uczniów szkół podstawowych druga, natomiast wszystkich, którzy nie są uczniami szkoły podstawowej.

Art. 17. 1. Kartę rowerową wydaje nieodpłatnie, za pisemną zgodą rodzica lub opiekuna:

- 1) dyrektor szkoły – uczniowi szkoły podstawowej;
- 2) dyrektor wojewódzkiego ośrodka ruchu drogowego lub przedsiębiorca prowadzący ośrodek szkolenia kierowców posiadający poświadczenie potwierdzające spełnianie dodatkowych wymagań – osobie niewymienionej w pkt 1.

2. Kartę rowerową może uzyskać osoba, która:

- 1) osiągnęła wymagany minimalny wiek;
- 2) wykazała się niezbędnymi umiejętnościami odpowiednio podczas zajęć szkolnych, zajęć prowadzonych przez wojewódzki ośrodek ruchu drogowego lub zajęć prowadzonych przez ośrodek szkolenia kierowców posiadający poświadczenie potwierdzające spełnianie dodatkowych wymagań.

Jak wynika z przytoczonego przepisu, kartę rowerową wyda, po wykazaniu się niezbędnymi umiejętnościami podczas zajęć, uczniowi szkoły podstawowej - dyrektor szkoły. Natomiast osobie niebędącej uczniem szkoły podstawowej - dyrektor wojewódzkiego ośrodka ruchu drogowego lub przedsiębiorca prowadzący ośrodek szkolenia kierowców posiadający poświadczenie potwierdzające spełnianie dodatkowych wymagań.

Nauczyciele w szkołach podstawowych, realizując podstawę programową, przygotowują uczniów do uczestniczenia w ruchu drogowym jako pieszych, pasażerów i rowerzystów. Na zajęciach z techniki w drugim etapie nauczania, w klasach IV - VI, programy nauczania zawierają treści pomagające przygotować młodego człowieka do uzyskania karty rowerowej. Na lekcjach wychowania komunikacyjnego uczniowie poznają przepisy ruchu drogowego, których znajomość jest niezbędna do prawidłowego, odpowiedzialnego, świadomego i co najważniejsze bezpiecznego poruszania się po drogach publicznych. Kształtowanie bezpiecznego zachowania w ruchu drogowym to zadanie nie tylko dla nauczycieli, ale także dla rodziców. Tylko współpraca tych dwóch środowisk pozwoli na osiągnięcie celu, jakim jest bezpieczeństwo dzieci, a w przyszłości wszystkich uczestników ruchu drogowego w naszym kraju.

Potwierdzeniem znajomości przepisów i zasad obowiązujących w ruchu drogowym oraz umiejętności jazdy na rowerze dla osoby ubiegającej się o uzyskanie karty rowerowej jest egzamin. Kto może dokonać sprawdzenia umiejętności, określa art. 65 Ustawy o kierujących pojazdami.

Art. 65. 1. Sprawdzenia niezbędnych umiejętności osoby ubiegającej się o kartę rowerową dokonuje:

- 1) **nauczyciel posiadający specjalistyczne przeszkolenie z zakresu ruchu drogowego organizowane nieodpłatnie w wojewódzkim ośrodku ruchu drogowego;**
- 2) **policjant lub policjant w stanie spoczynku, posiadający specjalistyczne przeszkolenie z zakresu ruchu drogowego;**
- 3) **egzaminator;**
- 4) **instruktor.**

Egzamin składa się z dwóch części teoretycznej i praktycznej. Zasady obowiązujące podczas tego egzaminu opisane są w *Rozporządzeniu Ministra Infrastruktury i Gospodarki Morskiej z dnia 12 kwietnia 2013 w sprawie uzyskiwania karty rowerowej*.

Egzamin teoretyczny

Egzamin dla uczniów szkoły podstawowej przeprowadza się w terminie wyznaczonym przez dyrektora szkoły podstawowej, który określa formę oraz czas trwania części teoretycznej egzaminu. Wynik części teoretycznej egzaminu dla uczniów szkoły podstawowej uznaje się za pozytywny, jeżeli osoba zdająca egzamin uzyskała co najmniej 80% punktów możliwych do uzyskania. Rozporządzenie w sprawie egzaminowania na kartę rowerową nie określa dokładnie formy egzaminu, liczby pytań, ani jego czasu, daje w tym względzie wybór dyrektorom szkół. Istnieje jednak potrzeba ujednoczenia formy i zakresu sprawdzanej wiedzy podczas egzaminu teoretycznego tak, aby uczeń/rowerzysta z Krakowa posiadał podobny zakres wiedzy w tej dziedzinie, co uczeń z Wrocławia czy innej miejscowości. Zaleca się zatem, aby był to egzamin podobny do tego, jaki jest opisany w ww. rozporządzeniu i obowiązuje osoby niebędące uczniami szkół podstawowych. Wielu nauczycieli stosuje już takie rozwiązanie.

Egzamin dla osób niebędących uczniami szkoły podstawowej przeprowadza się w formie testu pisemnego składającego się z 25 pytań i jest testem jednokrotnego wyboru. Polega na wybraniu jednej poprawnej z trzech możliwych odpowiedzi. Czas trwania części teoretycznej egzaminu wynosi 35 minut, a wynik egzaminu uznaje się za pozytywny, jeżeli osoba zdająca egzamin, odpowiedziała dobrze na co najmniej 20 pytań.

Egzamin teoretyczny powinien uwzględniać sprawdzenie wiedzy z treści zawartych w programach nauczania realizowanych podczas zajęć szkolnych lub zajęć prowadzonych przez upoważnione podmioty (WORD, OSK). Powinien więc zawierać pytania sprawdzające zakres wiedzy z następujących zagadnień:

- **znajomość podstawowych pojęć związanych z ruchem drogowym**
- **znajomość zasad i przepisów ruchu drogowego**
- **znajomość znaków i sygnałów występujących na drodze**
- **znajomość obowiązkowego wyposażenia roweru oraz zasad jego eksploatacji**
- **umiejętność określenia pierwszeństwa przejazdu**

- znajomość zasad udzielania pierwszej pomocy ofiarom wypadku
- znajomość zasad kulturalnego i bezpiecznego poruszania się po drodze.

Wielu nauczycieli korzysta z gotowych testów zamieszczonych w Internecie. Trzeba pamiętać, że korzystając z takich testów, powinniśmy sprawdzić jego poprawność pod względem merytorycznym i dydaktycznym, ponieważ wiele z nich zawiera błędy chociażby z powodu zmieniających się przepisów prawa. Najlepszym rozwiązaniem jest ułożenie własnego testu, który składa się pytań sprawdzających wiedzę przekazywaną podczas zajęć lekcyjnych oraz dostosowanych do wieku i poziomu wiedzy uczniów.

Jeżeli osoba zdająca egzamin uzyskała negatywny wynik z części teoretycznej egzaminu, albo nie przystąpiła do egzaminu w wyznaczonym terminie, wyznacza się kolejny egzamin, w terminie nie dłuższym niż 7 dni.

Egzamin Praktyczny

Egzamin praktyczny dla uczniów szkoły podstawowej przeprowadza się w miejscu wyznaczonym przez dyrektora szkoły podstawowej, umożliwiającym sprawdzenie niezbędnych umiejętności praktycznych. Dyrektor szkoły wyznacza też termin oraz czas trwania części praktycznej egzaminu.

Wynik części praktycznej egzaminu dla uczniów szkoły podstawowej uznaje się za pozytywny, jeżeli osoba zdająca egzamin poprawnie wykonała co najmniej 90% manewrów i co najważniejsze, **nie stwarza zagrożenia dla ruchu drogowego**.

Jeżeli osoba zdająca egzamin uzyskała pozytywny wynik z części teoretycznej oraz negatywny wynik z części praktycznej egzaminu, wyznacza się kolejny termin części praktycznej egzaminu.

Warunkiem przystąpienia do części praktycznej egzaminu jest uzyskanie pozytywnego wyniku z części teoretycznej egzaminu. Oczywiście jest również to, że pozytywny wynik całego egzaminu otrzymuje osoba, która uzyskała pozytywny wynik z części teoretycznej i części praktycznej egzaminu.

Część praktyczną egzaminu przeprowadza się przy użyciu roweru jednośladowego.

W przypadku dzieci o ograniczonej sprawności ruchowej dopuszcza się przeprowadzenie części praktycznej egzaminu przy użyciu roweru wielośladowego.

Dla osób niebędących uczniami szkoły podstawowej rozporządzenie w sprawie egzaminowania na kartę rowerową, poza przytoczonymi zasadami, określa dodatkowo czas trwania egzaminu praktycznego, który wynosi 10 minut.

Tyle przepisy, ale jak w rzeczywistości powinien wyglądać egzamin praktyczny?

Egzamin praktyczny na kartę rowerową powinien w miarę możliwości odbywać się w Miasteczku Ruchu Drogowego - specjalnym miejscu z infrastrukturą zbliżoną do warunków ruchu drogowego na drodze publicznej. W ostatnim czasie coraz więcej tego typu obiektów powstaje na terenie naszego kraju. W przypadku braku możliwości przeprowadzenia egzaminu na terenie takiego

obiekty, należy na boisku szkolnym lub dużym placu przy pomocy znaków drogowych pionowych i poziomych stworzyć warunki, w których będziemy mogli ocenić zachowanie osoby egzaminowanej w różnych sytuacjach spotykanych w ruchu drogowym.

Egzamin powinien rozpocząć się od założenia przez osobę egzaminowaną zalecanych elementów wyposażenia rowerzysty - kamizelki odblaskowej i kasku. Następnie uczeń przygotowuje się do jazdy dobierając sobie rower dopasowany do swojego wzrostu, w razie potrzeby reguluje wysokość siodełka. Następnie sprawdza, czy rower jest sprawny pod względem technicznym i czy ma obowiązkowe elementy wyposażenia. Osoba egzaminująca ocenia przygotowanie do jazdy oraz znajomość obsługi technicznej roweru. Kolejnym elementem powinno być ruszenie z miejsca oraz kilkukrotny przejazd między dwoma pachołkami slalomem po łukach w kształcie cyfry osiem gdzie poza umiejętnością techniki jazdy na rowerze oceniamy upewnienie się o możliwości ruszenia, ocenę sytuacji wokół pojazdu oraz upewnienie się o możliwości zmiany kierunku jazdy. Po sprawdzeniu tych umiejętności u kilku osób egzaminowanych, przystępujemy do sprawdzenia praktycznej znajomości i przestrzegania przepisów ruchu drogowego podczas jazdy w „ruchu drogowym”. Uczniowie w grupach kilkusobowych, w zależności od wielkości obiektu, na którym przeprowadzamy egzamin, przez 10 minut poruszają się po całym obiekcie w dowolnych, wybranych przez siebie kierunkach. Osoby egzaminujące oceniają prawidłowość przejeżdżania przez elementy infrastruktury drogowej oraz stosowanie się do zasad i przepisów ruchu drogowego. W razie potrzeby, proszą osobę egzaminowaną o przejechanie lub powtórzenie przejazdu przez dany element infrastruktury aby, dokonać oceny umiejętności rowerzysty. Po ustalonym czasie następuje zakończenie egzaminu praktycznego, omówienie popełnionych błędów przez poszczególnych uczniów oraz ogłoszenie wyniku egzaminu dla każdego z uczestników egzaminu.

Taka forma egzaminu (grupowa) umożliwia sprawdzenie nie tylko umiejętności przejechania przez dany rodzaj skrzyżowania, ale pozwala na ocenę zachowania rowerzystów podczas ustępowania pierwszeństwa przejazdu, reakcji kierujących na inne poruszające się pojazdy oraz reagowanie na dynamicznie zmieniającą się sytuację w ruchu drogowym. Takie realne odwzorowanie sytuacji, które zdarzają się na naszych drogach, ma na celu nie tylko umożliwić właściwą ocenę umiejętności uczniów, ale jest także bezcennym doświadczeniem przed ich samodzielnym uczestnictwem w prawdziwym ruchu drogowym.

1. Główny cel programu

- Uzyskanie uprawnień na kartę rowerową przez uczniów szkoły podstawowej klas IV-VI.

2. Metody, środki i formy osiągnięcia celu

Metody: pogadanki, dyskusje, praca z komputerem, ćwiczenia praktyczne w Miasteczku Ruchu Drogowego

Środki: literatura z zakresu BRD, plansze, prezentacje multimedialne

Formy: praca w grupie, praca indywidualna

➤ Załącznik 1

Przykładowy test egzaminu teoretycznego (jednokrotnego wyboru).

1. Przejeżdżanie, obok uczestnika ruchu poruszającego się w przeciwnym kierunku to:

- a. omijanie
- b. wyprzedzanie
- c. wymijanie.

2. Rower powinien być obowiązkowo wyposażony w:

- a. pompkę i bagażnik
- b. przynajmniej jeden sprawny hamulec
- c. lusterko.

3. Włączając się do ruchu rowerzysta jest zobowiązany ustąpić pierwszeństwa:

- a. wszystkim uczestnikom ruchu
- b. tylko pieszym oraz pojazdom nadjeżdżającym z prawej strony
- c. tylko pojazdom szynowym.

4. Ten znak oznacza:

- a. zakaz ruchu rowerów
- b. drogę dla rowerów
- c. koniec drogi dla rowerów.

5. Rowerzysta, widząc migające czerwone światła przed przejazdem kolejowym, powinien:

- a. jechać bez żadnych ograniczeń
- b. zatrzymać się
- c. zsiąść z roweru i przeprowadzić rower przez przejazd.

6. O tym, że rowerzysta porusza się po drodze z pierwszeństwem przejazdu, informuje znak:

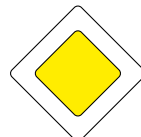
a.

b.

c.

7. Ten znak dotyczy:

- a. tylko kierujących pojazdami silnikowymi
- b. wszystkich kierujących pojazdami
- c. pieszych przed przejściem przez torowisko tramwajowe.

8. Sygnały i polecenia wydawane przez osobę kierującą ruchem:

- a. mają pierwszeństwo tylko przed znakami pionowymi
- b. nie dotyczą kierujących rowerami oraz pieszych
- c. mają pierwszeństwo przed sygnalizacją świetlną

9. Ten znak ostrzega o:

- a. skrzyżowaniu dróg równorzędnych
- b. wlocie drogi jednokierunkowej po prawej stronie
- c. skrzyżowaniu z drogą podporządkowaną po lewej stronie.

10. Na przejeździe dla rowerzystów zabrania się:

- a. używania dzwonka
- b. przewożenia bagażu
- c. jazdy bez trzymania co najmniej jednej ręki na kierownicy.

11. Rowerzysta włącza się do ruchu, gdy:

- a. rozpoczyna jazdę po zatrzymaniu lub postoju niewynikającym z przepisów ruchu drogowego
- b. rozpoczyna jazdę po zatrzymaniu lub postoju wynikającym z przepisów ruchu drogowego
- c. rozpoczyna jazdę po włączeniu się zielonego światła na sygnalizatorze.

12. Który znak ostrzega o przejeździe kolejowym z zaporami:

a.

b.

c.

13. Rowerzysta poruszający się poza obszarem zabudowanym powinien jechać:

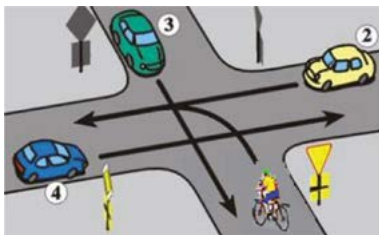
- a. jeśli nie ma pobocza – przy prawej krawędzi jezdni
- b. poboczem – po lewej stronie drogi
- c. środkiem jezdni.

14. Jeżeli osoba kierująca ruchem stoi przodem do nadjeżdżającego rowerzysty, to oznacza:

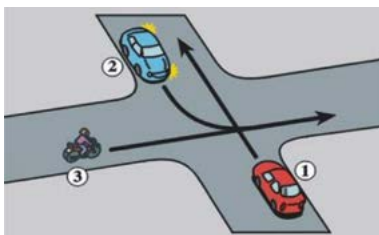
- a. ustęp pierwszeństwa nadjeżdżającym z prawej strony
- b. zakaz wjazdu na skrzyżowanie
- c. „uwaga” – nastąpi zmiana nadawanego sygnału.

15. W tej sytuacji kierujący rowerem:

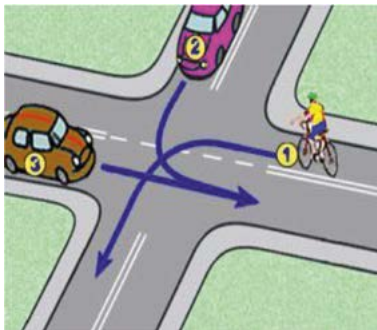
- a. przejeżdża przez skrzyżowanie jako ostatni
- b. przejeżdża przez skrzyżowanie jako pierwszy
- c. przejeżdża przez skrzyżowanie jako drugi.

16. W tej sytuacji kierujący pojazdem nr 3:

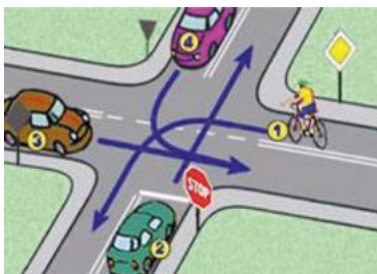
- a. ustępuje pierwszeństwa pojazdowi nr 2
- b. przejeżdża jako pierwszy
- c. ustępuje pierwszeństwa pojazdowi nr 1.

17. W tej sytuacji kierujący rowerem:

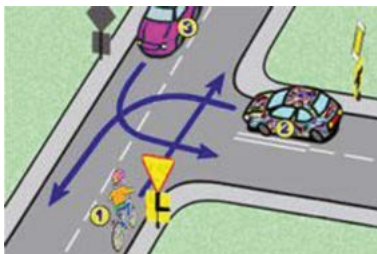
- a. przejeżdża przez skrzyżowanie jako ostatni
- b. przejeżdża przez skrzyżowanie jako pierwszy
- c. ustępuje pierwszeństwa tylko pojazdowi nr 2.

18. W tej sytuacji kierujący rowerem:

- a. ustępuje pierwszeństwa pojazdowi nr 2
- b. przejeżdża jako pierwszy
- c. ustępuje pierwszeństwa tylko pojazdowi nr 3.

19. W tej sytuacji kierujący rowerem:

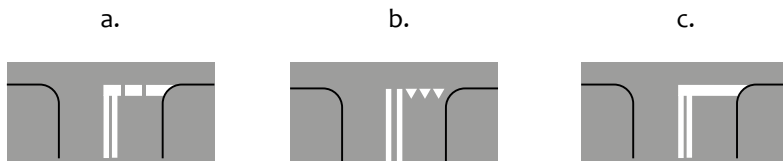

- a. przejeżdża przez skrzyżowanie jako ostatni
- b. przejeżdża przez skrzyżowanie jako pierwszy
- c. ustępuje pierwszeństwa tylko pojazdowi nr 2.

20. Poruszanie się rowerem po drodze ekspresowej jest:

- a. dozwolone pod warunkiem poruszania się po prawej stronie drogi
- b. zabronione
- c. dozwolone pod warunkiem poruszania się po lewej stronie drogi.

21. Który ze znaków poziomych nakazuje rowerzyście bezwzględne zatrzymanie:

22. Kartę rowerową może uzyskać osoba, która:

- a. ma ukończone 8 lat i zna przepisy ruchu drogowego
- b. ma ukończone 10 lat i zdała egzamin
- c. przystąpiła tylko do egzaminu teoretycznego.

23. Podczas silnego krwawienia z rany kończyny górnej w pierwszej kolejności należy:

- a. zdezynfekować ranę wodą utlenioną
- b. poczekać na przyjazd karetki pogotowia
- c. jak najszybciej zatamować krwawienie.

24. Czy będąc świadkiem wypadku drogowego masz obowiązek udzielenia pomocy ofiarom wypadku:

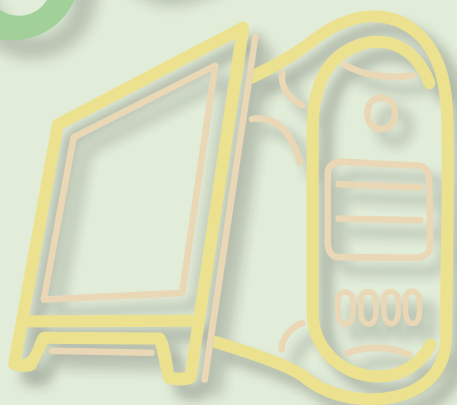
- a. nie – udzielać pomocy mogą tylko osoby z wykształceniem medycznym
- b. tak, pamiętając o własnym bezpieczeństwie
- c. nie, ponieważ popełnieniu błędu grozi odpowiedzialnością karną.

25. Telefon alarmowy pogotowia ratunkowego to:

- a. 997
- b. 998
- c. 999.

METODYKA i PROGRAMY

Teresa Turkowska,

*doradca metodyczny w zakresie techniki i wychowania komunikacyjnego
Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń*

Sposoby realizacji edukacji komunikacyjnej

Edukacja komunikacyjna dzieci i młodzieży jest jednym z podstawowych elementów systemów bezpieczeństwa ruchu drogowego, szansą na zwiększenie bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego. Prowadzona systematycznie, przynosi efekty, co potwierdza się w krajach o wysokim poziomie bezpieczeństwa. Szwedzi czynią to intensywnie od lat trzydziestych ubiegłego wieku i mają wymierne efekty. Inne kraje też przykładają dużą wagę do edukacji komunikacyjnej i mimo stałego wzrostu liczby pojazdów, na drogach obserwuje się wysoką kulturę uczestników ruchu drogowego i poszanowanie prawa.

Zajęcia z edukacji komunikacyjnej mają charakter wychowawczy odnoszący się do rzeczywistego ruchu drogowego i środowiska naturalnego. Pożądane zatem, aby edukacja komunikacyjna stała się jednym z ważnych, a nawet priorytetowych i interdyscyplinarnych zadań szkoły, a w jej realizację, zwłaszcza w szkole podstawowej, powinni włączyć się nauczyciele różnych przedmiotów nauczania. Łączenie treści dotyczących ruchu drogowego z umiejętnościami matematycznymi, polonistycznymi, technicznymi czy też plastycznymi wzmocni edukację, poszerzy i pogłębi poziom wiedzy i świadomość uczniów. Wsparcia powinni również udzielić nauczyciele przyrody, wychowania fizycznego, etyki i edukacji dla bezpieczeństwa, którzy w podstawie programowej nauczania swoich przedmiotów mają treści z wychowania komunikacyjnego. Tematykę wychowania komunikacyjnego mogą także realizować wychowawcy klas podczas godzin wychowawczych oraz podczas grupowych wyjść i wyjazdów.

Proces edukacyjny jest długofalowy, ale rozpoczęty wcześniej i systematycznie prowadzony, z wyraźnie nakreślonymi zadaniami i celami, przyczynia się do osiągnięcia pożądanych rezultatów, a posiadana wiedza, umiejętności i postawy wpływają na sposób postrzegania świata i na styl życia, w tym świadomego korzystania z nowoczesnych środków transportu i dróg. Kształcąc dzieci, wpływamy także na zmianę postawy i zachowania dorosłych, bliskich dziecku osób.

Obowiązkowy zestaw celów i treści nauczania w zakresie edukacji komunikacyjnej, w tym umiejętności, został przedstawiony w podstawie programowej w formie wymagań i efektów edukacji, a sposób osiągnięcia tych efektów wybie-

ra nauczyciel. W realizacji podstawy programowej duży nacisk należy położyć na kształtowanie kultury i partnerstwa na drodze, wskazując, w czym wyraża się i ilustrując przykładami krajowymi oraz zagranicznymi. Pożądane, zwłaszcza w gimnazjum i liceum, jest podejmowanie problematyki społecznej i ekonomicznej wypadków drogowych, kosztów bezpośrednich i pośrednich, strat materialnych, jakie ponosi całe społeczeństwo z powodu wypadków drogowych. Na każdym etapie edukacyjnym akcentowane powinny być także zagadnienia ekologiczne. Spojrzenie na bezpieczeństwo w szerszym aspekcie stworzy warunki otwarcia się na innych, kształtowania partnerskich zachowań, opanowania egoizmu, pomagania słabszym, wzmocni też kształtowanie pokory i szacunku dla prawa, dla bezpieczeństwa własnego i innych osób.

Zadaniem i celem edukacji komunikacyjnej nie jest tylko posiadanie przez uczniów wiedzy o obowiązujących przepisach i zasadach ruchu drogowego, ale umiejętność zastosowania poznanej wiedzy w praktyce. W szczególności zaś chodzi o postawy i nawyki bezpiecznego zachowania, niestwarzanie zagrożeń dla siebie i innych na drodze, umiejętność właściwej oceny sytuacji drogowej i podejmowania właściwych decyzji oraz gotowość niesienia pomocy słabszym i poszkodowanym. Ważkim jej zadaniem jest rozwijanie i podnoszenie świadomości uczniów, ich odpowiedzialności i poszanowania prawa. W. Okoń - postuluje w nauczaniu *„stosowanie takich metod i środków, dzięki którym wiadomości uczniów będą się stawać coraz to bardziej trwałe, dokładne i głębokie, usystematyzowane i użyteczne”*, a na trwałość nabytej wiedzy korzystnie wpływa odwoływanie się do niej i operowanie w działaniu praktycznym.

Potrzebna jest zatem taka organizacja i sposób pracy, które zaktywizują uczniów. Sukces edukacyjny można osiągnąć, stosując zasady nauczania i metody aktywizujące uczniów i atrakcyjne formy, uczenie przez doświadczenie, uczenie w działaniu. Do takich metod zaliczają się m.in. gry edukacyjne, ćwiczenia symulacyjne, odgrywanie ról, inscenizacje, burza mózgów, metaplan, metoda projektu, drama, drzewo decyzyjne, debata za i przeciw, portfolio, a z form - organizowanie pracy zespołowej, która jest czynnikiem o dużej sile wychowawczej i uczy współdziałania oraz pomagania sobie nawzajem. Atrakcyjną formą zajęć są konkursy, wycieczki, dydaktyczne zajęcia terenowe.

Wielu współczesnych dydaktyków jest zdania, że każda metoda może być realizowana techniką aktywizującą. Wszystko zależy od zachowania nauczyciela, który może reakcje ucznia wyzwolić lub zablokować, zaangażować emocjonalnie, budząc jego zainteresowanie oraz motywację, ucząc samodzielnego myślenia i działania. Można z powodzeniem wykorzystywać w pracy różnorodne, wzajemnie dopełniające się metody dydaktyczne. Staranny dobór metod i zadań dydaktycznych, pobudzających uczniów do myślenia przyczynowo-skutkowego z pewnością przyczyni się do osiągnięcia zamierzonych celów wychowania komunikacyjnego.

Małe dziecko nie potrafi jeszcze właściwie ocenić i przewidzieć skutków działań własnych oraz innych osób, pomimo znajomości przepisów ruchu drogowego, ale przez stosowanie ćwiczeń i zabaw symulacyjnych oraz me-

to opartych na obserwacji i wnioskowaniu, ułatwia się dziecku opanowanie zasad prawidłowego zachowania na drogach. W klasach starszych edukacja komunikacyjna powinna być prowadzona w oparciu o formy i metody rozwijające samodzielne myślenie uczniów i ocenę zależności przyczyn i skutków. Dzieci i młodzież są dobrymi obserwatorami i tę ich cechę należy wykorzystać w procesie edukacyjnym. Do ich doświadczeń z uczestnictwa w ruchu drogowym należy odwoływać się przy realizacji zadań edukacyjnych. To nie tylko zwiększy ich zainteresowanie problematyką bezpieczeństwa ruchu drogowego, ale wywoła aktywność i inwencję do podejmowania działań

w środowisku szkolnym i środowisku lokalnym, celem których będzie podniesienie świadomości potrzeby bezpiecznego zachowania na drodze - ich kolegów, ich rodziców i społeczności lokalnej. Obecnie obserwowane zachowanie młodych uczestników ruchu drogowego, a zwłaszcza rowerzystów i motorowerzystów, napawają wielkim niepokojem. Dlatego też warto podjąć tematykę jazdy rowerem czy motorowerem po drogach publicznych. A takie zabiegi dydaktyczne, jak odwoływanie się do doświadczeń uczniów czy wniosków z obserwacji zachowania uczestników ruchu drogowego pomogą uczniom spojrzeć na ruch drogowy z innej perspektywy, autorefleksyjnie, co może przyczynić się do zmiany zachowania w ruchu drogowym ich samych, a także osób z ich otoczenia. Z pewnością zgłoszą oni wiele pomysłów, np. organizowanie apeli dla uczniów i rodziców, redagowanie gazetki, zgłaszanie postulatów do dyrekcji szkoły, do samorządu lokalnego, do policji, redagowanie listów czy ulotek, organizowanie konkursów, promowanie bezpiecznego zachowania na drodze, przygotowanie projektu edukacyjnego.

Mogą podjąć działania w odniesieniu do rodziców: przeprowadzić rozmowę z rodzicami na temat poruszania się pieszo i rowerem po drodze, mogą przekazać ulotki opracowane w szkole, mogą przygotować i przedstawić – pod kierunkiem nauczyciela – prezentację multimedialną o bezpiecznym i odpowiedzialnym poruszaniu się pieszo i rowerem w dzień oraz w ciemnej porze z elementami odbłaskowymi i używaniem świateł przez rowerzystę.

Mogą też podjąć działania w odniesieniu do społeczności lokalnej, np.:

- przeprowadzić ankietę wśród społeczności lokalnej
- wzorem austriackiej akcji jabłko-cytryna, przeprowadzić wraz z policją kontrolę wyposażenia rowerów miejscowej ludności (rowerzysta posiadający pełne wyposażenie obowiązkowe roweru otrzyma jabłko, a rowerzysta, u którego stwierdzone zostaną braki, otrzyma cytrynę i pouczenie)
- sporządzić listę postulatów dotyczących zwiększenia bezpieczeństwa pieszych i rowerzystów na swoim terenie i przekazać je władzom lokalnym.

Wyjście z tematyką bezpieczeństwa ruchu drogowego do środowiska lokalnego to promowanie szkoły oraz bezpiecznego i odpowiedzialnego zachowania na drodze. To nadzieja na zmianę świadomości uczestników ruchu drogowego, na zmianę ich zachowania na bezpieczne i odpowiedzialne, nie-

stwarzające zagrożenie dla siebie i innych. Na skutek tych działań może przybędzie np. ścieżek rowerowych, stojaków rowerowych przy szkołach czy na terenie miejscowości, zwiększy się liczba rowerzystów jeżdżących w kaskach i kamizelkach odblawkowych czy liczba pieszych noszących elementy odblawkowe.

Proces wychowania jest ciągiem działań, które powinny być zaplanowane, uhierarchizowane i układać się w logiczną całość, a ich skuteczność pedagogiczną można oceniać w postaci właściwego zachowania lub też zmian w zachowaniu wychowanków uznanych jako pożądane. Pozytywne efekty prowadzonej edukacji w szkole powinny być przede wszystkim widoczne w prawidłowym poruszaniu się dzieci i młodzieży po drogach, a w przyszłości - jako dorosłych uczestników ruchu drogowego.

Edukacja komunikacyjna może przyjmować różne formy. Podstawową jednak formą będą tematyczne zajęcia, ale pożądane są również spotkania z przedstawicielami instytucji zajmujących się problematyką bezpieczeństwa ruchu drogowego. Ciekawą dla uczniów formą są konkursy - klasowe, szkolne, gminne czy też akcje mające na celu promowanie sposobów zwiększenia bezpieczeństwa własnego na drodze i innych użytkowników dróg. Materiały wspomagające realizację edukacji komunikacyjnej, w tym scenariusze zajęć, są ogólnie dostępne, m.in. na stronie Portalu Edukacyjnego Wychowania Komunikacyjnego „Bezpieczna droga do szkoły” www.wychowaniekomunikacyjne.org.

Proces dydaktyczno-wychowawczy musi być wzbogacony przez trafnie dobrane środki dydaktyczne. Jest ich duża różnorodność, m.in. plansze sytuacji drogowych, plansze ze znakami drogowymi, tablice graficzne, zestawy montażowe gry edukacyjne, filmy edukacyjne, programy komputerowe.

Mając na uwadze, że dzieci i młodzież jednocześnie podlegają wychowawczym oddziaływaniom pedagogicznym jednostek i różnych grup społecznych, a w dużej mierze rodziny, pożądana jest aktywna współpraca szkoły z rodzicami. Prowadzoną przez szkoły edukację komunikacyjną powinny też wspierać instytucje samorządowe, policja, organizacje i stowarzyszenia pozarządowe, firmy ubezpieczeniowe.

Edukacja komunikacyjna dzieci i młodzieży, wg Unii Europejskiej, to inwestycja na przyszłość, to przygotowanie przyszłego dorosłego obywatela do bezpiecznego uczestnictwa w ruchu drogowym, jak również świadomego obywatela, który będzie czynnie wpływać na poprawę jakości życia całego społeczeństwa.

Barbara Lewandowska

Autorka była nauczycielką w Szkole Podstawowej im. Józefa hr. Skarbka w Woli Skarbkowej; od 2011 r. jest wizytatorem Wydziału Zwiększania Szans Edukacyjnych Kuratorium Oświaty w Warszawie

Ze mną bezpiecznie

Program interdyscyplinarny wychowania komunikacyjnego dla I etapu edukacyjnego szkoły podstawowej

*Prawdziwie wielki jest ten człowiek,
który chce się czegoś nauczyć.*

Jan Paweł II

Wstęp

Potrzeba bezpieczeństwa, według hierarchii potrzeb amerykańskiego psychologa Abrahama Masłowa, po oczywistych potrzebach biologicznych, zajmuje bardzo wysoką, drugą pozycję. Wynika z tego, że każdy człowiek chce czuć się bezpiecznie. Jest to zakodowane w naszej psychice. Szczególnie najślabsi oczekują, że wszystko, z czym się spotykają, gdzie przebywają, daje poczucie bezpieczeństwa. Rodzice zapewniają bezpieczeństwo swoim dzieciom, nauczyciele uczniom, policjanci obywatelom.

W miarę rozwoju cywilizacji, bezpieczeństwo ludzi jest zagrożone. Są to zagrożenia czyhające w różnych miejscach i sytuacjach. Jednym z takich zagrożeń są wypadki drogowe. Warunki korzystania z dróg stają się coraz trudniejsze w związku ze zwiększaniem się liczby pojazdów na naszych nie najlepszych drogach. Polska znajduje się w niechlubnej czołówce państw europejskich jeżeli chodzi o statystykę wypadków drogowych, w tym wypadków z udziałem dzieci. Dane statystyczne dotyczące wypadków drogowych na polskich drogach są wciąż przerażające. Wynika z nich, że drogi nie gwarantują nam, użytkownikom, poczucia bezpieczeństwa. Codziennie po takich właśnie, niezbyt bezpiecznych drogach, poruszają się dzieci spieszące do szkoły i z niej powracające. Realizacja *Programu interdyscyplinarnego wychowania komunikacyjnego dla I etapu edukacyjnego szkoły podstawowej* pozwoli, aby dzieci stały się bardziej rozważne, aby starały się unikać niebezpieczeństw, a tym samym tragedii, ponieważ od najmłodszych lat należy wyrabiać w dzieciach nawyki prawidłowego chodzenia po drogach, uczyć

prawidłowego przechodzenia przez jezdnię, pilnować, by nigdy nie bawiły się na szosach. Należy także wdrażać potrzebę niesienia pomocy innym, gdy np. zdarzy się wypadek.

Myślę, że zajęcia dotyczące bezpieczeństwa w ruchu drogowym i udzielania pomocy poszkodowanym w wypadkach nauczą dzieci przewidywania skutków swoich zachowań, uwrażliwią na tak bardzo konieczną we współczesnym świecie potrzebę niesienia pomocy innym oraz zaprocentują w przyszłości mniej przerażającymi statystykami.

Część I

1. Koncepcje i założenia programu

Program interdyscyplinarny wychowania komunikacyjnego przeznaczony jest do realizacji na zajęciach zintegrowanych. Jego odbiorcami są uczniowie I etapu edukacyjnego klas I-III szkoły podstawowej. Ma pomóc dzieciom w opanowaniu bardzo trudnej i złożonej problematyki ruchu drogowego i jednocześnie nauczyć udzielania pomocy poszkodowanym, np. w wypadkach drogowych.

Treści w nim zawarte dostosowane są do potrzeb i możliwości percepcyjnych dziecka, obejmują zasady ruchu pieszego, wybrane znaki drogowe, uczą dojrzałego uczestnictwa w ruchu drogowym, przygotowują do uzyskania karty rowerowej. Treści zostały poszerzone o naukę udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej zgodnie z obowiązującymi zasadami.

Dokument ten uwzględnia *Podstawę programową kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych* i wynikające z niej cele, zadania i treści z różnych obszarów edukacji I etapu edukacyjnego. Uwzględnia również umiejętności kluczowe w zakresie planowania, organizowania i oceniania, w zakresie skutecznego komunikowania się w różnych sytuacjach, efektywnego współdziałania w zespole, sprawnego posługiwania się technologią informacyjną.

Program kładzie nacisk na aktywizowanie uczniów, inspirowanie do działań zmierzających do poprawy szeroko pojętego bezpieczeństwa. Wyposaża dzieci w wiedzę dotyczącą przepisów ruchu drogowego, uczy reguł obowiązujących w społeczności dziecięcej i w świecie dorosłych. Rozwija empatię i uwrażliwia na potrzebę niesienia pomocy innym, uczy niesienia tej pomocy.

Program ma charakter otwarty. W trakcie jego realizacji możliwe jest wprowadzanie zmian, uzupełnianie i dostosowywanie do własnych potrzeb i konkretnego zespołu uczniowskiego.

Program interdyscyplinarny wychowania komunikacyjnego ma układ spiralny. Treści skupiono wokół obszarów tematycznych realizowanych i poszerzanych w poszczególnych klasach. W skład programu wchodzi również mini projekt *Bezpiecznie poruszam się po drodze* przewidziany do realizacji na okres jednego tygodnia w maju, opracowany wspólnie z Panią Katarzyną Kralską ze Szkoły Podstawowej im. Józefa hr. Skarbka w Woli Skarbkowej.

2. Diagnoza zasobów i potrzeb odbiorców, autora programu, szkoły i środowiska

W szkole, w której pracowałam, realizacja programu wychowania komunikacyjnego miała duże znaczenie. To niewielka wiejska placówka z niezbyt licznymi klasami. Uczniowie dochodzą i dojeżdżają do szkoły z dość odległych miejscowości. Są dowożeni przez rodziców i autokarem szkolnym. Zdarza się, że jeżdżą również rowerami. Ważne jest, aby dziecko w drodze do i ze szkoły było świadomym i bezpiecznym uczestnikiem ruchu drogowego. Dotyczy to zarówno pieszych, rowerzystów, jak i pasażerów autokarów.

Należy również wspomnieć, że specyfika zamieszkania i zajęć rodziców (praca w gospodarstwach rolnych) niejako wymusiły na autorze programu zajęcie się sprawą zachowania bezpieczeństwa podczas prac w gospodarstwie. Prowadziłam wraz z koleżanką zajęcia z zakresu niesienia pomocy przedlekarskiej *Ratujemy i uczymy ratować*. Zauważyłam, że zajęcia te sprawiają dzieciom wielką przyjemność. Widziałam ich wielkie zaangażowanie i chęć poznawania sposobów pomagania innym, stawiania się małymi ratownikami, dlatego postanowiłam rozszerzyć treści dotyczące wychowania komunikacyjnego o treści dotyczące niesienia pomocy osobom potrzebującym.

Jestem nauczycielem kształcenia zintegrowanego z ponad dwudziestoletnim stażem pracy w szkole podstawowej. Znam specyfikę małej, wiejskiej szkoły i środowiska, w którym funkcjonuje. Zajęcia z wychowania komunikacyjnego realizowałam podczas zajęć zintegrowanych i wówczas przygotowywałam również uczniów do egzaminu na kartę rowerową, które były systematycznie w tej szkole przeprowadzane. Z rozmów z uczniami dowiadywałam się, że dzieci, za aprobatą rodziców, same kierują pojazdami ciągnikowymi itp. podczas prac polowych.

Staram się na bieżąco doskonalić swój warsztat pracy przez ukończone studia podyplomowe, kursy, warsztaty i szkolenia. W celu poszerzenia swoich wiadomości i umiejętności z zakresu wychowania komunikacyjnego uczestniczyłam w szkoleniu dla nauczycieli realizujących treści z wychowania komunikacyjnego oraz w kursie *Ratujemy i uczymy ratować*. Ukończyłam również warsztaty tworzenia, wdrażania i ewaluacji projektów innowacyjnych i programów autorskich w Kujawsko-Pomorskim Centrum Edukacji Nauczycieli we Włocławku, co pomogło mi w pracy nad niniejszym programem.

Wdrożenie programu było możliwe dzięki zasobom placówki. Szkoła wyposażona jest w odpowiednią bazę oraz pomoce dydaktyczne w postaci znaków drogowych, plansz, fantomów, książek. Bardzo istotna jest również możliwość wykorzystania sprzętu komputerowego i audiowizualnego do prowadzenia i uatrakcyjnienia zajęć.

Wdrożenie programu odbywało się we współpracy ze środowiskiem lokalnym. Była możliwość wyjazdów na wycieczki dydaktyczne do Wojewódzkiego Ośrodka Ruchu Drogowego we Włocławku, współpraca z Powiatową Komendą Policji w Radziejowie, Komisariatem Policji w Osiecinach oraz z Ośrodkiem Zdrowia w Osiecinach.

Myślę, że realizacja programu wpływa pozytywnie na niechlubną statystykę dotyczącą bezpieczeństwa na polskich drogach oraz uwrażliwia uczestników zajęć na potrzebę pomagania innym w razie zagrożenia. Nauczyła dzieci odpowiedzialności za życie i zdrowie własne, ale także życie i zdrowie innych uczestników ruchu drogowego. Jest to jedno z najważniejszych zadań realizowanych wspólnie przez rodzinę, szkołę i instytucje wspomagające.

Część II

1. Cele nauczania

Cele ogólne programu są zgodne z Podstawą programową kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 roku w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół), która mówi, że:

„Celem kształcenia ogólnego w szkole podstawowej jest:

- 1) przyswojenie przez uczniów podstawowego zasobu wiadomości na temat faktów, zasad, teorii i praktyki, dotyczących przede wszystkim tematów i zjawisk bliskich doświadczeniom uczniów,
- 2) zdobycie przez uczniów umiejętności wykorzystywania posiadanych wiadomości podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów,
- 3) kształtowanie u uczniów postaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie.”

Celem edukacji wczesnoszkolnej, wg wspomnianego dokumentu, jest „wspomaganie dziecka w rozwoju intelektualnym, etycznym, fizycznym i estetycznym. Ważne jest również takie wychowanie, aby dziecko w miarę swoich możliwości było przygotowane do życia w zgodzie z samym sobą, ludźmi i przyrodą. Należy zadbać o to, aby dziecko odróżniało dobro od zła, było świadome przynależności społecznej (do rodziny, grupy rówieśniczej i wspólnoty narodowej) oraz rozumiało konieczność dbania o przyrodę. Jednocześnie dąży się do ukształtowania wiadomości i umiejętności potrzebnych dziecku do poznawania i rozumienia świata, radzenia sobie w codziennych sytuacjach oraz do kontynuowania nauki w klasach IV-VI szkoły podstawowej”.

2. Zadania szkoły

Podstawa programowa określa również ogólne zadania szkoły. Jedno z nich brzmi:

„Ważnym zadaniem szkoły podstawowej jest także edukacja zdrowotna, której celem jest kształtowanie u uczniów nawyku dbałości o zdrowie własne i innych ludzi oraz umiejętności tworzenia środowiska sprzyjającego zdrowiu”.

Zadaniem szkoły w edukacji wczesnoszkolnej, wg przytoczonego dokumentu, jest:

- „poszanowanie godności dziecka, zapewnienie dziecku przyjaznych, bezpiecznych i zdrowych warunków do nauki i zabawy, działania indywidualnego i zespo-

łowego, rozwijanie samodzielności oraz odpowiedzialności za siebie, najbliższe otoczenie, ekspresji plastycznej, muzycznej i ruchowej, aktywności badawczej, a także działalności twórczej

- dbałość o to, aby dziecko mogło nabywać wiedzę i umiejętności potrzebne do rozumienia świata, w tym zagwarantowanie mu dostępu do różnych źródeł informacji i możliwości korzystania z nich
- sprzyjanie rozwojowi cech osobowości dziecka koniecznych do aktywnego i etycznego uczestnictwa w życiu społecznym”.

3. Cel ogólny

Głównym celem programu wychowania komunikacyjnego jest: przygotowanie dziecka do świadomego i odpowiedzialnego uczestnictwa w ruchu drogowym.

4. Cele szczegółowe

1. Poznanie przepisów ruchu drogowego.
2. Przygotowanie do zdobycia karty rowerowej.
3. Wyrobienie umiejętności radzenia sobie w sytuacjach trudnych – niesienia pierwszej pomocy osobom poszkodowanym w wypadkach.
4. Budzenie i rozwijanie zainteresowań zagadnieniami związanymi z bezpieczeństwem ruchu drogowego.
5. Zapoznanie z wybranymi przepisami dotyczącymi prawa o ruchu drogowym.
6. Poznanie budowy i wyposażenia roweru.
7. Nabycie umiejętności dokonywania drobnych napraw i konserwacji roweru.
8. Poznanie pracy policjanta.
9. Zdobycie wiedzy i umiejętności dotyczących zasad udzielania pierwszej pomocy przedlekarskiej.
10. Wykształcenie nawyku właściwego reagowania i postępowania w czasie wypadku drogowego.
11. Kształtowanie świadomości uczestnika ruchu drogowego.
12. Poznanie zagrożeń wynikających z nieprzestrzegania reguł i zasad.
13. Kształtowanie umiejętności właściwego reagowania na sygnały i informacje.
14. Kształtowanie nawyku kulturalnego zachowania się w środkach lokomocji.
15. Doskonalenie skuteczności kształcenia z uwzględnieniem umiejętności kluczowych:
 - rozwijanie poczucia odpowiedzialności za swoje zachowanie
 - rozwijanie wyobraźni, myślenia przyczynowo-skutkowego
 - wzmacnianie skuteczności funkcjonowania w grupie
 - poszukiwanie i wykorzystywanie informacji z różnych źródeł oraz posługiwanie się technologią informacyjną.

Część III

1. Treści nauczania

Dobór treści wynikających z podstawy programowej oraz zadań decydujących o specyfice programu:

Treści z podstawy programowej	
Po klasie I uczeń:	Po klasie III uczeń:
<p>1. Edukacja polonistyczna: W zakresie umiejętności czytania i pisania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozumie sens kodowania i dekodowania informacji • odczytuje uproszczone rysunki, piktoqramy, znaki informacyjne i napisy. <p>2. Edukacja społeczna: Wychowanie do zgodnego współdziałania z rówieśnikami i dorosłymi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • współpracuje z innymi w zabawie, w nauce szkolnej i w sytuacjach życiowych; przestrzega reguł obowiązujących w społeczności dziecięcej oraz w świecie dorosłych, grzecznie zwraca się do innych w szkole, w domu i na ulicy • zna zagrożenia ze strony ludzi; wie, do kogo i w jaki sposób należy się zwrócić o pomoc • wie, gdzie można bezpiecznie organizować zabawy, a gdzie nie można i dlaczego • potrafi wymienić status administracyjny swojej miejscowości (wieś, miasto); wie, czym zajmuje się policjant, strażak, lekarz; wie, jak można się do nich zwrócić o pomoc. <p>3. Edukacja przyrodnicza: Wychowanie do rozumienia i poszanowania przyrody żywej i nieożywionej. W zakresie rozumienia warunków atmosferycznych:</p>	<p>1. Edukacja społeczna:</p> <ul style="list-style-type: none"> • odróżnia dobro od zła, stara się być sprawiedliwym i prawdomównym; nie krzywdzi słabszych i pomaga potrzebującym • zna zagrożenia ze strony ludzi; potrafi powiadomić dorosłych o wypadku, zagrożeniu, niebezpieczeństwie; zna numery telefonów: pogotowia ratunkowego, straży pożarnej, policji oraz ogólnopolski numer alarmowy 112 • wie, jak ważna jest praca w życiu człowieka; wie, jaki zawód wykonują jego najbliżsi i znajomi; wie, czym zajmują się itp.: kolejarz, aptekarz, policjant, weterynarz. <p>2. Edukacja przyrodnicza:</p> <ul style="list-style-type: none"> • obserwuje i prowadzi proste doświadczenia przyrodnicze, analizuje je i wiąże przyczynę ze skutkiem

- nazywa zjawiska atmosferyczne dla poszczególnych pór roku, podejmuje rozsądne decyzje i nie naraża się na niebezpieczeństwa wynikające z pogody
- zna zagrożenia ze strony zjawisk przyrodniczych, takich jak: burza, huragan, powódź, pożar i wie, jak zachować się w sytuacji zagrożenia.

4. Edukacja plastyczna:

- ilustruje sceny i sytuacje (realne i fantastyczne) inspirowane wyobraźnią, baśnią, opowiadaniem, muzyką; korzysta z narzędzi multimedialnych.

5. Zajęcia techniczne:

W zakresie dbałości o bezpieczeństwo własne i innych:

- wie, jak należy bezpiecznie poruszać się po drogach (w tym na rowerze) i korzystać ze środków komunikacji
- wie, jak trzeba zachować się w sytuacji wypadku, itp., umie powiadomić dorosłych, zna telefony alarmowe.

6. Etyka:

Przybliżanie dzieciom ważnych wartości etycznych na podstawie baśni, bajek, opowiadań, a także obserwacji życia codziennego:

- przestrzega reguł obowiązujących w społeczności dziecięcej (współpracuje w zabawach i w sytuacjach zadaniowych) oraz w świecie dorosłych (grzecznie zwraca się do innych, ustępuje osobom starszym miejsca w autobusie, podaje upuszczony przedmiot itp.).

- dba o zdrowie i bezpieczeństwo swoje i innych (w miarę swoich możliwości); orientuje się w zagrożeniach ze strony roślin i zwierząt, a także w zagrożeniach typu burza, huragan, śnieżycy, lawina, powódź itp.; wie, jak trzeba zachować się w takich sytuacjach.

3. Zajęcia techniczne:

- dba o bezpieczeństwo własne i innych
- wie, jak należy bezpiecznie poruszać się po drogach (w tym na rowerze) i korzystać ze środków komunikacji; wie, jak trzeba zachować się w sytuacji wypadku.

4. Wychowanie fizyczne i edukacja zdrowotna:

W zakresie sportów całego życia i wypoczynku:

- jeździ na rowerze, wrotkach; przestrzega zasad poruszania się po drogach.

5. Etyka:

- zastanawia się nad tym, na co ma wpływ, na czym mu zależy, do czego może dążyć nie krzywdząc innych; stara się nieść pomoc potrzebującym.

Treści uzupełniające, decydujące o specyfice programu

1. W zakresie umiejętności czytania i pisania:

- odczytuje informacje zawarte w rozkładzie jazdy
- odczytuje znaki drogowe poziome i pionowe oraz gesty policjanta
- układa historyjki i opowiadania dotyczące właściwych zachowań na drodze z zachowaniem myślenia przyczynowo-skutkowego.

2. W zakresie dbałości o bezpieczeństwo własne i innych:

- zna i przestrzega zasad bezpieczeństwa w gospodarstwie rolnym, wie, jakie mogą być konsekwencje ich nieprzestrzegania
- rozróżnia rodzaje zagrożeń drogowych
- rozróżnia rodzaje zagrożeń zdrowia i życia poszkodowanych
- wie, co to jest droga hamowania
- udziela fachowej pomocy przedmedycznej osobie poszkodowanej.

3. W zakresie interpretacji przepisów prawa:

- zna podstawowe przepisy ruchu drogowego dotyczące pieszych i rowerzystów
- rozumie ich znaczenie
- interpretuje zachowania użytkowników drogi na skrzyżowaniach ulic.

2. Treści szczegółowe, osiągnięcia uczniów i procedury osiągania celów

Klasa I

Treści nauczania/ tematyka	Osiągnięcia ucznia w postaci celów operacyjnych		Procedury osiągania założonych celów edukacyjnych
	Poziom podstawowy	Poziom ponadpodstawowy	
	Uczeń:		
<p>I. Bezpieczna droga do szkoły i ze szkoły.</p> <p>1. Moja droga do szkoły.</p> <p>2. Chodzimy bezpiecznie po drogach, elementy odbłaskowe.</p> <p>3. Zasady przechodzenia przez jezdnię.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zna swoich sąsiadów • wie, jak wygląda droga do szkoły • rozumie pojęcia: strona lewa, prawa • wie, że należy być widocznym na drodze • zna otoczenie szkoły • zna zasady przechodzenia przez jezdnię 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje swoją drogę do szkoły • posługuje się pojęciami: bliżej, dalej • stosuje zasady przechodzenia przez jezdnię, • przewiduje konsekwencje nieprzestrzegania zasad ruchu drogowego 	<p>Rozwiązywanie zagadek, słuchanie rymowanek i wierszy, omawianie ilustracji i historyjek obrazkowych, wycieczka, ćwiczenia w pojedynczym i grupowym przechodzeniu przez jezdnię.</p>

<p>II. Znaki drogowe.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Znaki, które spotkałem na drodze. 2. Rodzaje znaków drogowych. 3. Odczytywanie znaków drogowych. 4. Usystematyzowanie wiadomości o znakach drogowych. 	<ul style="list-style-type: none"> • zna wybrane znaki drogowe • zna podstawowe rodzaje znaków drogowych • wie, dlaczego znaki różnią się kolorem i kształtem 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie znaczenie znaków drogowych i potrzebę ich stosowania • kojarzy znak ze znaczeniem i potrafi to wytłumaczyć 	<p>Oglądanie różnych znaków i symboli, rozmowa, zabawy dydaktyczne, plansze, zagadki, praca w grupach, obserwacja znaków drogowych na trasie szkoleń, rysowanie znaków.</p>
<p>III. Środki lokomocji.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rodzaje środków lokomocji. 2. Czekam na autobus szkolny lub PKS. 3. Zachowanie się w środkach komunikacji publicznej. 	<ul style="list-style-type: none"> • zna różne sposoby podróżowania • wie, jak zachować się na przystanku autobusowym • umie właściwie zachować się w autobusie, wsiadać i wysiadać z niego 	<ul style="list-style-type: none"> • wyszukuje informacje z różnych źródeł (encyklopedie, internet) na temat sposobów podróżowania • potrafi korzystać z autokaru szkolnego • dokonuje oceny zachowania pasażerów • rozumie konsekwencje niewłaściwego zachowania 	<p>Zabawy ruchowe, ilustracje, wycieczki autokarowe, zagadki, rozsypanki wyrazowe, praca z encyklopedią, zajęcia z wykorzystaniem komputera.</p>
<p>IV. Trudne warunki na drogach.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Co to są trudne warunki na drogach? 2. Bezpieczne gry i zabawy na świeżym powietrzu. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, co to znaczy trudne warunki • zachowuje zasady bezpieczeństwa 	<ul style="list-style-type: none"> • dostrzega związki przyczynowo-skutkowe między warunkami drogowymi w różnych porach roku • analizuje informacje i wyciąga wnioski 	<p>Pogadanka, doświadczenia, historyjki obrazkowe, redagowanie haseł, wykonanie plakatu, zabawy ruchowe.</p>
<p>V. Praca policjanta.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kto to jest policjant i czym się zajmuje? 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, kto to jest policjant i czym się zajmuje • umie zwrócić się o pomoc do policjanta 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi opowiedzieć o pracy policjanta, np. ruchu drogowego 	<p>Spotkanie z policjantem, rozmowa kierowana, krzyżówki.</p>
<p>VI. Niosę pomoc poszkodowanemu.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bezpieczeństwo ratownika i poszkodowanego. 	<ul style="list-style-type: none"> • pamięta, że aby kogoś ratować, musi sobie zapewnić bezpieczeństwo 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi wskazać przedmioty, które są niebezpieczne 	<p>Spotkanie z pielęgniarką, rozmowa, pokaz, film poglądowy, plansze</p>

<p>2. Udzielanie pierwszej pomocy: drobne skaleczenia, zadrapania, złamania.</p> <p>3. Telefony alarmowe.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wie, kto to jest uszkodzowany i ratownik • zna numery telefonów alarmowych • wie, jak postępować w razie wypadku 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie wagę i znaczenie podejmowania szybkich decyzji 	<p>z numerami telefonów, wyposażenie apteczki, kolorowanki.</p>
<p>VII. Odpowiadamy za siebie i innych.</p> <p>1. Pomagam rodzicom w pracach w gospodarstwie rolnym.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wie, na czym polega praca rolnika • umie wskazać zagrożenia w pracy rolnika 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie, dlaczego nie wolno przebywać dzieciom w ciągnikach i maszynach rolniczych 	<p>Rozmowa kierowana, ilustracje, krzyżówki, zagadki, praca w grupach.</p>

Klasa II

Treści nauczania/ tematyka	Osiągnięcia ucznia w postaci celów operacyjnych		Procedury osiągnięcia założonych celów edukacyjnych
	Poziom podstawowy	Poziom ponadpodstawowy	
	Uczeń:		
<p>I. Bezpieczna droga do szkoły i ze szkoły.</p> <p>1. Rodzaje dróg.</p> <p>2. Ruch drogowy w mieście i na wsi.</p> <p>3. Zasady przechodzenia przez jezdnię i poruszania się w terenie niezabudowanym.</p> <p>II. Znaki drogowe.</p> <p>1. Rodzaje znaków drogowych – znaki poziome i pionowe.</p> <p>2. Znaki drogowe przeznaczone dla pieszych.</p> <p>3. Znaki drogowe przeznaczone dla rowerzystów.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zna rodzaje dróg • wie, czym różni się droga w mieście od drogi na wsi • umie przechodzić przez jezdnię w terenie niezabudowanym • potrafi zachować się bezpiecznie i kulturalnie na wycieczce • zna rodzaje znaków drogowych • rozpoznaje wybrane znaki dla pieszych i rowerzystów • wykonuje znaki drogowe i je nazywa • wyjaśnia znaczenie słów w słowniku 	<ul style="list-style-type: none"> • umie wyjaśnić przeznaczenie różnych rodzajów dróg • współpracuje z innymi • potrafi ocenić zachowania innych • rozumie pojęcia: poziomy, pionowy • rozumie różnice między znakami pionowymi i poziomymi • interpretuje znaki drogowe obowiązujące pieszych i rowerzystów • myśli logicznie i wyciąga wnioski 	<p>Plansze, ilustracje, tekst z lukami, zabawa tematyczna, konkurs plastyczny, spacer po okolicy, wycieczka do Wojewódzkiego Ośrodka Ruchu Drogowego.</p> <p>Znaki drogowe, plansze, praca ze słownikiem, wykonanie makiety skrzyżowania i modeli znaków drogowych, wycieczka do Wojewódzkiego Ośrodka Ruchu Drogowego.</p>

<p>III. Środki lokomocji.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Transport samochodowy. 2. Transport kolejowy. 3. Bezpieczny pasażer – zachowanie się w środkach komunikacji publicznej. <p>IV. Trudne warunki na drogach.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ruch drogowy w trudnych warunkach pogodowych. 2. Droga hamowania pojazdów. <p>V. Praca policjanta.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Policjant na skrzyżowaniu ulic – odczytywanie gestów policjanta. <p>VI. Niosę pomoc poszkodowanym.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bezpieczeństwo ratownika i poszkodowanego. 2. Sprawdzenie przytomności i wezwanie pomocy. 3. Sprawdzenie oddechu. 4. Pozycja boczna ustalona. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, co oznaczają wyrażenia: transport samochodowy i kolejowy • wie, jak należy zachowywać się w środkach lokomocji, • zna zasady zachowania się podczas podróży <ul style="list-style-type: none"> • wie, co to jest droga hamowania • wie, co to są trudne warunki pogodowe • wie, jak należy zachować się podczas trudnych warunków atmosferycznych <ul style="list-style-type: none"> • wie, co to jest skrzyżowanie ulic • odczytuje znaki na skrzyżowaniu • wie, jaką rolę pełni na skrzyżowaniu policjant • odczytuje gesty policjanta <ul style="list-style-type: none"> • wie, kto to jest ratownik • wie, co należy do obowiązków ratownika • pamięta o zapewnieniu bezpieczeństwa osobie poszkodowanej • zna numery alarmowe 	<ul style="list-style-type: none"> • odczytuje informacje z rozkładu jazdy • poprawnie reaguje na sygnały i dźwięki • wyjaśnia szkodliwy wpływ spalin na środowisko <ul style="list-style-type: none"> • rozumie, jakie mogą być konsekwencje niedostosowania się do trudnych warunków atmosferycznych • dostrzega związki przyczynowo-skutkowe między cechami pór roku a warunkami drogowymi <ul style="list-style-type: none"> • potrafi podać kolejność poruszania się pojazdów na skrzyżowaniu • potrafi zastąpić gest policjanta odpowiednim znakiem <ul style="list-style-type: none"> • definiuje terminy: osoba przytomna, osoba nieprzytomna • wie, jak szybko wezwać pomoc, gdy w pobliżu nie ma telefonu • potrafi prawidłowo określić stan przytomności poszkodowanego 	<p>Ilustracje i plansze, teksty informacyjne, rozmowa kierowana, rozkłady jazdy autobusów i pociągów, odgłosy pojazdów.</p> <p>Wyjście na boisko, rozmowa kierowana, dyskusja, zabawy ruchowe z użyciem zabawek badające drogi hamowania.</p> <p>Wykorzystanie komputera, plansze, znaki drogowe, uzupełnianie tekstu, dyskusja.</p> <p>Pogadanka, ćwiczenia praktyczne, fantomy, kolorowanki.</p>
---	--	--	--

<p>VII. Odpowiadamy za siebie i innych.</p> <p>1. Pomagam tacie podczas żniw. Zagrożenia wynikające z pracy w gospodarstwie rolnym.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi prawidłowo przeprowadzić rozmowę z dyspozytorem pogotowia • umie ocenić, czy u poszkodowanego jest zachowany oddech • wie, kiedy stosuje się pozycję boczną ustaloną • wie, że należy okryć poszkodowanego, jeżeli jest taka możliwość • wie, że nie wolno dzieciom wsiadać do pojazdów rolniczych • zna sposoby bezpiecznego pomagania rodzicom • zna zagrożenia podczas prac polowych 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi prawidłowo udrożnić drogi oddechowe • rozumie zasadę: <i>słyszę – czuję – widzę</i> • wie, co mu grozi, jeśli nie przestrzega zasad bezpieczeństwa • rozumie, że nie można przewidzieć wszystkich zagrożeń • potrafi ocenić zachowania bohaterów opowiadania, historyjek obrazkowych 	<p>Dyskusje, rozmowy, burza mózgów, ilustracje, historyjki obrazkowe, opowiadanie „Żniwa”, wykonanie komiksu.</p>
--	---	--	---

Klasa III

Treści nauczania/ tematyka	Osiągnięcia ucznia w postaci celów operacyjnych		Procedury osiągnięcia założonych celów edukacyjnych
	Poziom podstawowy	Poziom ponadpodstawowy	
Uczeń:			
<p>I. Bezpieczna droga do szkoły i ze szkoły.</p> <p>1. Budowa drogi. 2. Zasady poruszania się w terenie zabudowanym i niezabudowanym.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zna schemat budowy drogi • wie, czym różni się droga w mieście i na wsi • zna zasady poruszania się po drogach w mieście i na wsi • prawidłowo przechodzi przez jezdnię 	<ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia rodzaje nawierzchni • potrafi przewidzieć skutki niewłaściwego zachowania na drodze • rozumie zależność drogi hamowania pojazdów od rodzaju nawierzchni 	<p>Wycieczka, ilustracja ruchu kołowego, ćwiczenia w przechodzeniu przez jezdnię, dyskusja, rozwiązywanie zagadek, krzyżówek.</p>

<p>II. Znaki drogowe.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rozpoznawanie znaków drogowych i ich interpretacja. 2. Usystematyzowanie wiadomości o znakach drogowych. <p>III. Środki lokomocji.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Historia roweru. 2. Wyposażenie roweru i jego konserwacja. 3. Zasady poruszania się rowerem po drogach publicznych. 4. Moje pierwsze prawo jazdy. 5. Prawa i obowiązki rowerzysty. 6. Jazda na rowerze. <p>IV. Trudne warunki na drogach.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Jazda na rowerze w trudnych warunkach atmosferycznych. <p>V. Praca policjanta.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Zachowanie kierującego podczas kontroli policjanta. <p>VI. Niosę pomoc poszkodowanym.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Oddechy ratownicze i uciskanie klatki piersiowej. 	<ul style="list-style-type: none"> • pamięta, co to jest droga hamowania • zna znaki drogowe • umie interpretować poznane znaki drogowe • zna znaczenie gestów policjanta • zna historię roweru • wie, w co musi być wyposażony rower • umie dbać o sprzęt • zna zasady poruszania się rowerem po drogach • wie, co to jest karta rowerowa, kto ją może zdobyć i na jakich zasadach • zna prawa i obowiązki rowerzysty • umie bezpiecznie jeździć na rowerze • zna zagrożenia spowodowane trudnymi warunkami atmosferycznymi dla pieszych i rowerzystów • zna znaczenie gestów policjanta • wie, jak należy zachować się podczas kontroli • wie, co podlega kontroli • wie, co to są oddechy ratownicze i na czym polega uciskanie klatki piersiowej 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi wykorzystać zdobytą wiedzę w praktyce • dopasowuje znak drogowy do sytuacji na drodze • rozumie ekologiczne znaczenie roweru • rozumie potrzebę konserwacji sprzętu • przewiduje skutki niewłaściwych zachowań rowerzysty na drodze • ocenia postępowania rowerzystów w różnych sytuacjach • umie przewidzieć skutki zagrożeń • analizuje informacje zawarte w prognozie pogody i wyciąga wnioski dotyczące zagrożeń na drogach • ocenia obserwowane zachowanie • rozumie potrzebę kontroli • potrafi wymienić wszystkie czynności, które składają się na łańcuch przeżycia 	<p>Zabawa z wykorzystaniem komputera, ćwiczenia w rozpoznawaniu i interpretowaniu znaków drogowych, ilustracje.</p> <p>Wyszukiwanie w różnych źródłach informacji na temat historii roweru, prezentacja zebranych informacji, konkurs na temat znajomości przepisów, ćwiczenia praktyczne (jazda na wprost, wyprzedzanie, zatrzymanie), wycieczka do Wojewódzkiego Ośrodka Ruchu Drogowego.</p> <p>Burza mózgow, prezentacja wypracowanych pomysłów, oglądanie ilustracji, filmów, układanie reguł postępowania, treść prognozy pogody.</p> <p>Spotkanie z policjantem, zabawy tematyczne, ćwiczenia z wykorzystaniem roweru.</p> <p>Oglądanie filmu pogłowego na DVD, rozmowa kierowana, ćwiczenia praktyczne na fantomie.</p>
---	--	---	---

<p>2. Co to jest łańcuch przeżycia.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wie, kiedy należy wykonać oddechy ratownicze • prawidłowo wykonuje oddechy ratownicze i uciskanie klatki piersiowej na fantomie 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie konieczność zachowania spokoju i koncentracji podczas akcji ratunkowej 	
<p>VII. Odpowiadamy za siebie i innych.</p> <p>1. Zasady bezpieczeństwa podczas pomocy w pracach w gospodarstwie rolnym.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wie, na czym polega pomoc dzieci w pracach w gospodarstwie rolnym • zna zasady zachowania bezpieczeństwa podczas pomagania rodzicom 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie potrzebę pomocy rodzicom w ich pracy • potrafi przewidzieć skutki niewłaściwego zachowania 	<p>Dyskusja, spotkanie z pracownikiem KRUS, oglądanie ilustracji i zdjęć, układanie haseł, konkurs plastyczny.</p>

Bezpiecznie poruszam się po drodze

Cel główny projektu:

Prezentacja umiejętności zdobytych podczas akcji:
Bezpiecznie poruszam się po drodze.

Cele szczegółowe:

Uczeń:

- » zna podstawowe przepisy ruchu drogowego
- » umie bezpiecznie poruszać się po drodze
- » dostrzega niebezpieczeństwa wynikające z nieprzestrzegania zasad ruchu drogowego
- » rozwija wyobraźnię twórczą
- » przedstawia zdobyte wiadomości w formie plastycznej i słownej
- » aktywnie uczestniczy w projekcie
- » umie właściwie zachować się podczas wycieczki i spotkania.

Zaangażowane edukacje:

- » edukacja polonistyczna
- » edukacja plastyczna
- » edukacja techniczna
- » edukacja zdrowotna i wychowanie fizyczne.

Forma realizacji:

- » wycieczka do Wojewódzkiego Ośrodka Ruchu Drogowego
- » cykl zajęć z wychowania komunikacyjnego
- » konkurs plastyczny
- » wystawa prac plastycznych
- » spotkanie z policjantem
- » przedstawienie teatralne
- » hasło
- » apel.

Realizatorzy:

- » uczniowie klas 0-III
- » koło teatralne klas młodszych.

Termin realizacji: przełom maja i czerwca

Odpowiedzialni:

- » liderzy projektu
- » opiekun koła teatralnego
- » wychowawcy klas 0-III.

Instrukcja do projektu:Klasy 0-III:

- » biorą udział w konkursie plastycznym
- » odbędą wycieczkę do Wojewódzkiego Ośrodka Ruchu Drogowego
- » odbędą spotkanie z policjantem
- » uczestniczą w cyklu zajęć poświęconych bezpieczeństwu na drodze.

Klasy 0-I:

- » biorą udział w konkursie praktycznego poruszania się po drodze.

Klasa II:

- » wymyślą i wykonają hasło poświęcone bezpieczeństwu na drodze
- » przygotowują skrzyżowanie (z gotowych elementów) do konkursu praktycznego poruszania się po drodze.

Klasa III:

- » opracują regulamin konkursu plastycznego
- » wykonają wystawę prac plastycznych
- » przygotowują dekorację sali.

Koło teatralne:

- » przygotowują przedstawienie teatralne.

Realizacja projektu:

1. Ogłoszenie akcji, przedstawienie harmonogramu i przydzielenie zadań.
2. Wycieczka do Wojewódzkiego Ośrodka Ruchu Drogowego – lekcja dotycząca zasad bezpiecznego poruszania się po drodze.

3. Przedstawienie regulaminu konkursu plastycznego i przygotowanie sali (dekoracja).
4. Apel podsumowujący akcję *Bezpiecznie poruszam się po drodze*:
 - a. prezentacja inscenizacji teatralnej,
 - b. przeprowadzenie konkursu plastycznego *Bezpiecznie poruszam się po drodze*,
 - c. zorganizowanie wystawy prac i ich ocena dokonana przez wcześniej powołaną komisję,
 - d. spotkanie z policjantem – podsumowanie wiadomości i umiejętności,
 - e. mini konkurs praktycznego poruszania się po drodze – oceniany przez widownię i policjanta,
 - f. rozstrzygnięcie konkursu plastycznego – wręczenie dyplomów i nagród,
 - g. podsumowanie akcji *Bezpiecznie poruszam się po drodze*.

Ocena projektu:

Ocenie podlega:

- » wkład pracy włożony w wykonanie zadań
- » staranność i estetyka wykonanych zadań, prac
- » pomysłowość.

Część IV

Ocenianie osiągnięć ucznia

Ocena w nauczaniu zintegrowanym odbywa się na bieżąco na każdych zajęciach i jest opisowa. Ocena ma charakter wspomagający i zachęca ucznia do podejmowania nowych działań. Nauczyciel będzie sprawdzał wykonywane prace, chwalił za wysiłek, zaangażowanie i starania ucznia, nagradzał pochwałą, gestem oraz wskazywał, co uczeń powinien zmienić, poprawić, udoskonalić. Wiedza i umiejętności będą sprawdzane podczas zajęć, wycieczek, zabaw, spotkań oraz podczas codziennych obserwacji. Dodatkową formą kontroli wiedzy i umiejętności będą testy samokontroli, które pozwolą dzieciom na samodzielne poszukiwanie rozwiązań, nanoszenie poprawek i dyskusje nad skutkami pomyłek. Istotnym miernikiem zdobytej wiedzy i umiejętności będzie egzamin na kartę rowerową przeprowadzony w I półroczu IV klasy, po uzyskaniu przez uczniów wymaganego prawem wieku.

Ewaluacja programu

Ewaluacja dotyczy refleksji na temat jakości proponowanego programu, oszacowania, w jakim stopniu został zrealizowany, co należy uzupełnić i poprawić. To systematyczny i jawny proces zbierania informacji zwrotnej na temat realizowanych zadań. Miernikiem skuteczności wdrażania programu będzie wskaźnik uczniów, którzy zdali teoretyczny i praktyczny egzamin na kartę rowerową w I półroczu klasy IV.

Formy ewaluacji:

- sprawne i bezbłędne rozwiązywanie testów samokontrolnych
- wystawy prac wykonanych przez uczniów
- wypowiedzi i ocena uczniów po przebiegu zajęć
- sprawozdanie z realizacji zajęć
- podsumowanie osiągnięć uczniów
- ankieta dla uczniów i rodziców.

Ewaluacja odroczonej:

- zaliczenie sprawdzianu teoretycznego na kartę rowerową
- zaliczenie praktycznej jazdy na kartę rowerową.

Wyniki ewaluacji pozwolą na modyfikację programu, wprowadzenie ewentualnych zmian.

Bibliografia

- Czarnowska K., *Bezpieczeństwo dzieci na drogach*, „Życie Szkoły” 1984, nr 4.
- Micińska-Łyżniak I., *Bezpieczeństwo nie tylko do szkoły*, „Życie szkoły” 1993, nr 7.
- Podgórski J., *Bezpieczeństwo dziecka wiejskiego*, Warszawa 1971.
- Świdzińska M., *Wakacyjne tragedie na drogach*, „Wychowanie Komunikacyjne” 2002, nr 10.
- *Rozporządzenie MENiS z dnia 9 kwietnia 2002 roku w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki* (Dz. U. z 2002 r. Nr 56, poz. 506).
- *Rozporządzenie MEN z dnia 23 grudnia 2008 roku w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół* (Dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17).
- *Rozporządzenie MEN z dnia 6 stycznia 2009 roku w sprawie dopuszczenia do użytku szkolnego programów wychowania przedszkolnego, programów nauczania i podręczników oraz cofania dopuszczenia* (Dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz. 18).

Ankieta ewaluacyjna

dla uczniów objętych programem wychowania komunikacyjnego

Jakie są, Twoim zdaniem, rezultaty zajęć wychowania komunikacyjnego i pomocy przedlekarskiej? Podkreśl wybraną odpowiedź.

1. Czy zajęcia zainteresowały Cię?

tak,
bardzo

tak
sobie

nie zainteresowały
mnie

2. Czy rozmawiałeś o treści zajęć z rodzicami w domu?

tak,
zawsze

czasami

nie, nie
rozmawiałem

Dziękuję za wypełnienie ankiety.

Ankieta dla rodziców

uczniów realizujących program wychowania komunikacyjnego

Szanowni Państwo! Proszę o wypełnienie niniejszego kwestionariusza przez podkreślenie właściwych odpowiedzi. Uzyskane informacje pozwolą mi ocenić, na ile program wychowania komunikacyjnego spełnia oczekiwania Państwa oraz potrzeby Waszych dzieci. Ankieta jest anonimowa.

1. Czy jesteście Państwo zadowoleni, że Wasze dziecko zostało objęte programem wychowania komunikacyjnego?

tak,
bardzo

tak
sobie

nie
bardzo

2. Czy dziecko rozmawia z Państwem na temat treści realizowanych zajęć?

tak

nie

nie
zawsze

3. Czy dzieci chętnie uczestniczą w zajęciach?

tak

nie

nie
zawsze

4. Czy, Państwa zdaniem, zajęcia z zakresu wychowania komunikacyjnego i pomocy przedlekarskiej powinny być kontynuowane?

tak

nie

nie mam
zdania

Dziękuję za wypełnienie ankiet

SCENARIUSZE

Teresa Turkowska,

*doradca metodyczny w zakresie techniki i wychowania komunikacyjnego
Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń*

Konspekty zajęć z edukacji komunikacyjnej

Wstęp

Zagrożenie utraty życia czy zdrowia w wypadku drogowym w naszym kraju jest nadal jednym z największych w Europie, pomimo spadku liczby ofiar śmiertelnych. Najpoważniejszym problemem od lat jest bardzo wysokie zagrożenie pieszych, rowerzystów, motorowerzystów, czyli niechronionych uczestników ruchu (nie są chronieni karoserią, pasami, poduszkami powietrznymi). Wielu z nich nie stosuje się do obowiązujących przepisów i nie używa podstawowych elementów zwiększających bezpieczeństwo na drodze. Powszechnie występuje brak świadomości zagrożeń związanych z niebezpiecznym zachowaniem w ruchu drogowym.

A z każdym rokiem, wraz z powstającą siecią dróg dla rowerów, coraz więcej osób korzysta z roweru, a w mniejszych miejscowościach rower nadal jest podstawowym środkiem transportu dla dzieci, młodzieży i dorosłych.

Nie wszyscy jednak rowerzyści mają odpowiednie przygotowanie do poruszania się w ruchu drogowym, zachowują się, podobnie jak piesi, nieprzewidywalnie i często:

- przechodzą lub przejeżdżają przez jezdnię w niedozwolonych miejscach
- poruszają się po drogach bez wyraźnego oznakowania, bez odblasków lub innych widocznych elementów zaznaczających obecność, co jest szczególnie istotne w porze wieczornej czy miejscach słabo oświetlonych.

Analiza danych z wypadków drogowych i obserwacja zachowania uczestników ruchu drogowego pomogły m.in. w wyborze tematyki konspektów zajęć. Propozycje dotyczą pięciu bardzo ważnych problemów ruchu drogowego, a dwa spośród nich: droga ucznia do szkoły i widoczność pieszego na drodze, pojawiają się na każdym poziomie edukacyjnym, ukazując sposoby rozwinięcia i utrwalania treści. Różnią się one zakresem treści i stopniem trudności oraz stosowaniem innych metod i środków nauczania, dzięki czemu wiadomości uczniów będą stawać się coraz bardziej trwałe, dokładne i głębokie, usystematyzowane i użyteczne. Ten sam temat: widoczność pieszego na drodze, zaprezentowany w szkole podstawowej w formie ćwiczeń symulacyjnych i ćwiczeń praktycznych, powraca w gimnazjum w kontekście świadomości i odpowiedzialności. Temat drogi ucznia do szkoły i do domu jest ważny mimo, że uczeń ją dobrze zna i właśnie dlatego daje ona pozorne, fałszywe poczucie bezpieczeństwa, co dla więk-

szości uczniów staje się bardzo uspokajające. A wypadki, jak wskazują Stanislas de Korvin i Bernard Schneider, autorzy książki „Dziecko na drodze – zachowania nie do przewidzenia”, zdarzają się często na trasie dom-szkoła. Odwoływanie się do nabytej wiedzy wpływa korzystnie na jej trwałość. Utrwalaniu wiedzy sprzyjają także działania praktyczne, w tym o charakterze twórczym, co ma też miejsce w propozycji prowadzenia zajęć z uczniami.

W realizację zaproponowanej tematyki, jak również innych zagadnień edukacji komunikacyjnej i w przygotowanie uczniów do uzyskania karty rowerowej, upoważniającej do jazdy rowerem po drogach publicznych, mogą włączyć się nauczyciele różnych specjalności. A używanie elementów odblaskowych przez uczniów i nauczycieli podczas wycieczek byłoby najlepszym sposobem promowania odblasków. Takie działania sprzyjałyby podnoszeniu poziomu świadomości uczniów oraz kształtowaniu dobrego nawyku.

Z uczniami gimnazjum warto podjąć tematykę dotyczącą motoroweru, a w szczególności jego konstrukcji, różnic w budowie motoroweru i roweru. Warto też rozmawiać o bezpieczeństwie jazdy i skutkach niewłaściwego zachowania, a także o kosztach społecznych, moralnych i ekonomicznych wypadków drogowych, m. in. kosztach ratownictwa, hospitalizacji, rehabilitacji, zasiłków chorobowych, rentach.

Konспекty zostały oparte o różne metody pracy z uczniami, a zaproponowane rozwiązania metodyczne mogą zainspirować do poszukiwania i tworzenia własnej koncepcji zajęć.

10 konspektów zajęć z wychowania komunikacyjnego

Etap edukacyjny	Temat
I - szkoła podstawowa, kl. I-III	<ol style="list-style-type: none"> 1. Poznają swoją drogę do szkoły. 2. Bezpiecznie poruszam się po zmierzchu. 3. Jestem pasażerem samochodu osobowego, kl. III-IV.
II - szkoła podstawowa, kl. IV-VI	<ol style="list-style-type: none"> 1. Moja droga z domu do szkoły i do domu. 2. Bezpiecznie drogą z domu do szkoły i do domu. 3. Stosuję elementy odblaskowe i zwiększam własne oraz innych bezpieczeństwo. 4. Zamierzam jeździć rowerem po drogach publicznych.
III - gimnazjum	<ol style="list-style-type: none"> 1. Droga z domu do szkoły – poziom bezpieczeństwa i zachowania uczestników ruchu. 2. Jestem widoczny na drodze i szanuję prawo. 3. Z rozwagą bezpiecznie rowerem po drogach.

▶ 1. Poznaj swoją drogę do szkoły

I etap edukacyjny: szkoła podstawowa, kl. I-III

Cele edukacyjne: poszerzenie wiedzy o ruchu drogowym i bezpiecznym w nim uczestnictwie, kształtowanie umiejętności rozpoznawania niebezpiecznych miejsc na drodze i właściwego zachowania, wdrażanie do zachowania rozwagi na drodze, rozwijanie myślenia przyczynowo-skutkowego

Po lekcji uczeń:

- zna miejsca poruszania się pieszego i pojazdów po drogach
- rozróżnia prawą i lewą stronę
- potrafi ocenić natężenie ruchu drogowego
- rozpoznaje niebezpieczne miejsca na drodze dom-szkoła-dom
- wie, jak zachować się w miejscach niebezpiecznych
- potrafi przewidzieć skutki zderzenia pieszego z pojazdem.

Metody i formy pracy: rozmowa nauczająca, pokaz, ćwiczenia symulacyjne, prezentacja, praca indywidualna, grupowa i zespołowa.

Środki dydaktyczne: ilustracje różnych pojazdów - załącznik 1, ilustracje drogi do szkoły w mieście i na wsi – załącznik 2, film edukacyjny o drodze do szkoły, np. „Bezpieczna droga do szkoły”.

Przebieg zajęć:

1. Rozmowa z uczniami o ich drodze do szkoły i do domu.
 - W jaki sposób pokonujecie drogę do szkoły?
 - Z kim przychodzicie do szkoły i kto was odbiera do domu?
 - Czy wasza droga do szkoły jest spokojna, czy ruchliwa?
 - Jaki ruch na niej panuje?
 - Jakie pojazdy spotykacie na drodze do szkoły i do domu? – załącznik 1.
 - Po której stronie drogi poruszają się pojazdy? – wskazanie prawej ręki.
 - Dlaczego pojazdy poruszają się prawą stroną drogi?
2. Rozpoznawanie przez uczniów miejsc szczególnie niebezpiecznych na drodze i omówienie sposobu bezpiecznego zachowania.
 - Które miejsca na drodze do szkoły są szczególnie niebezpieczne i dlaczego? (Np. skrzyżowania dróg, przejścia przez jezdnię, zakręty, tory tramwajowe, tory kolejowe, bramy, garaże, zaparkowane pojazdy, wykopy)
 - Jak należy bezpiecznie zachować się w tych miejscach?
 - Co to znaczy: zachować szczególną uwagę i ostrożność?
 - Jakie mogą być skutki z niewłaściwego zachowania na drodze?
 - Jakie mogą być konsekwencje najechania pieszego przez pojazd? (Pojazdy poruszają się szybciej niż pieszy i żaden pojazd nie zatrzyma się natychmiast, w miejscu. Pieszego nic nie chroni i zderzenie pieszego z pojazdem najczęściej kończy się poważnymi obrażeniami pieszego lub śmiercią.)

3. Ćwiczenia symulacyjne w przechodzeniu przez jezdnię (na korytarzu, w sali gimnastycznej lub na boisku) ze zwróceniem uwagi na kolejność czynności.
(Zatrzymanie się w bezpiecznej odległości od jezdni, spojrzenie w lewo, w prawo, ponownie w lewo i po upewnieniu się, że nie jadą pojazdy lub że się zatrzymały, można przechodzić, ale na środku jezdni jeszcze spojrzeć w prawą stronę.)
4. Powtórzenie i utrwalenie poznanych zasad bezpiecznego zachowania na drodze: pokaz ilustracji przedstawiającej drogę do szkoły w mieście i na wsi - załącznik 2.
 - Która ilustracja przedstawia drogę do szkoły podobną do waszej i dlaczego?
 - Jak należy na tej drodze zachowywać się, aby nie zagrażać sobie i innym jej użytkownikom?
5. Jak należy postąpić w trudnych sytuacjach drogowych?
6. Prezentacja i omówienie filmu na temat drogi do szkoły, np. „Bezpieczna droga do szkoły”.

➤ Załącznik 1 - Ilustracje pojazdów

➤ Załącznik 2 – Ilustracje drogi do szkoły w mieście i na wsi

➤ 2. Moja droga z domu do szkoły i do domu

II etap edukacyjny: szkoła podstawowa, kl. IV-VI

Cele edukacyjne: uporządkowanie i poszerzenie wiedzy o ruchu drogowym, uświadomienie potrzeby wzmocnienia czujności na uczęszczanej drodze do szkoły, kształtowanie umiejętności przewidywania skutków swego postępowania, rozwijanie umiejętności czytania mapy, kształtowanie umiejętności opisywania, rozwijanie umiejętności współpracy w zespole.

Po lekcji uczeń:

- umie klasyfikować uczestników ruchu drogowego
- zna podstawowe określenia dotyczące drogi
- umie wskazać miejsca niebezpieczne na drodze
- umie opisać swoją drogę z domu do szkoły
- wie, jak bezpiecznie zachować się w miejscach szczególnie niebezpiecznych
- potrafi przewidzieć skutki i konsekwencje zderzenia pieszego z pojazdem
- potrafi korzystać z mapy
- umie pracować w grupie.

Metody i formy pracy: rozmowa nauczająca, instrukcja, praca z mapą, prezentacja, praca indywidualna, grupowa i zespołowa.

Środki dydaktyczne: mapa miejscowości (gminy, dzielnicy), kartoniki z nazwami miejsc szczególnie niebezpiecznych na drodze, tabela z podstawowymi określeniami dotyczącymi drogi – załącznik 1.

Przebieg zajęć:

1. Rozmowa o drodze uczniów do szkoły i powrotnej do domu.
 - W jaki sposób i z kim przemieszczacie się z domu do szkoły i do domu?
 - Ile czasu zajmuje wam droga do szkoły?
 - Jakich uczestników ruchu drogowego spotykacie na drodze?
 - Które miejsca na drodze uważacie za szczególnie niebezpieczne i dlaczego? – umieszczenie na tablicy kartoników z nazwami miejsc szczególnie niebezpiecznych.
 - Jak należy zachować się w tych szczególnie niebezpiecznych miejscach?
 - Jakie mogą być skutki niewłaściwego zachowania?
2. Podsumowanie przez nauczyciela rozmowy o drodze uczniów do szkoły ze szczególnym akcentem na wykazanie czujności na drodze do szkoły i na bezpieczne zachowanie uczniów w miejscach szczególnie niebezpiecznych.
3. Sformułowanie tematu i celów lekcji: Moja droga z domu do szkoły i do domu - opis na podstawie mapy i obserwacji.
4. Organizacja pracy uczniów na lekcji.
 - Podział klasy na grupy wg miejsca zamieszkania i wybór liderów grup.
 - Przedstawienie planu pracy i rozdanie uczniom materiałów do pracy – map i tabeli z podstawowymi określeniami dotyczącymi drogi – załącznik 1.
(Odszukać na mapie szkołę i swój dom, odszukać drogi /ulice z domu do szkoły, rozpoznać kształt drogi i przebieg poszczególnych jej odcinków. Określić, na podstawie obserwacji, rodzaje nawierzchni drogi, natężenie ruchu, miejsca szczególnie niebezpieczne i rodzaje znaków oraz sygnałów przy drodze dotyczące pieszego - skorzystać z określeń dotyczących drogi zamieszczonych w tabeli.)
5. Praca uczniów w grupach.
6. Prezentacja przez grupy opisu drogi uczniów z domu do szkoły.

7. Podsumowanie i ocena pracy uczniów, a w szczególności: wykonania zadania, wkładu pracy uczniów i współpracy w grupie.
8. Zadanie pracy domowej:
Przyjrzyjcie się znakom drogowym dla pieszych znajdujących się przy waszej drodze z domu do szkoły.

➤ Załącznik 1. Podstawowe określenia dotyczące drogi.

Podstawowe określenia dotyczące drogi	
Elementy drogi	jezdnia, chodnik, droga dla rowerów, pobocze, rów, torowisko tramwajowe
Kształt drogi	z zakrętami w lewo, z zakrętami w prawo, prosta, wąska, szeroka
Nawierzchnia	asfaltowa, kostkowa, betonowa, żwirowa, brukowana, gruntowa
Natężenie ruchu	małe, średnie, duże, bardzo duże
Uczestnicy ruchu	piesi, pasażerowie, rowerzyści, motorowerzyści, motocykliści, kierujący innymi pojazdami
Znaki drogowe pionowe	ostrzegawcze, zakazu, nakazu, informacyjne
Znaki drogowe poziome	linie przerywane, linie ciągłe, napisy i rysunki na jezdni (przejścia dla pieszych)
Sygnaly świetlne	dla pieszych, dla kierujących rowerami, dla kierujących pojazdami, dla kierujących tramwajami
Miejsca szczególnie niebezpieczne	skrzyżowanie, wzniesienie, zakręt, tory, wiadukt, most, brama, roboty drogowe, zaparkowane pojazdy na drodze

▶ 3. Bezpiecznie drogą z domu do szkoły i do domu

II etap edukacyjny: szkoła podstawowa, kl. IV-VI

Cele edukacyjne: poszerzenie wiedzy z zakresu ruchu drogowego, uświadomienie potrzeby wzmocnienia czujności na uczęszczanej drodze do szkoły, kształtowanie umiejętności bezpiecznego zachowania na drodze, kształtowanie świadomości o zagrożeniach, rozwijanie umiejętności selekcjonowania informacji, rozwijanie umiejętności wypowiedzania się w formie uproszczonego rysunku.

Po lekcji uczeń:

- rozpoznaje znaki drogowe dotyczące pieszego i pasażera i zna ich znaczenie
- umie sporządzić uproszczony rysunek drogi z domu do szkoły
- umie wymienić i wskazać niebezpieczne miejsca na drodze do szkoły
- wie, jak bezpiecznie zachować się w miejscach niebezpiecznych na drodze
- zna skutki i konsekwencje niebezpiecznego zachowania na drodze.

Metody i formy pracy: rozmowa nauczająca, ćwiczenia praktyczne, prezentacja, praca indywidualna i zespołowa.

Środki dydaktyczne: wzory znaków drogowych dla pieszych i pasażerów z magnesami lub plansza ze znakami drogowymi, mapy miejscowości, arkusze A4, przybory do rysowania i kolorowania, film o drodze z domu do szkoły pt. „Bezpiecznie do szkoły”.

Przebieg zajęć:

1. Rozmowa o znakach drogowych dla pieszych i pasażerów znajdujących się przy drodze uczniów do szkoły i o bezpiecznym zachowaniu:
 - Jakie znaki i sygnały dla pieszych spotykacie na swojej drodze z domu do szkoły i do jakiego zachowania one zobowiązują? - zamieszczenie na tablicy wzorów znaków lub wskazanie na planszy ze znakami drogowymi. Zwrócenie szczególnej uwagi na kompilacje znaków C-13 (droga dla rowerów) i C-16 (droga dla pieszych) oraz P-10 i D- 40.

Znaki drogowe dotyczące pieszego	
	D-6 Miejsce przejścia dla pieszych
	P-10 Przejście dla pieszych
	D-35 Przejście podziemne dla pieszych
	C-16 Droga dla pieszych <i>Droga lub jej część przeznaczona dla pieszych, którzy są obowiązani z niej korzystać.</i>
Znaki dotyczące pieszych i rowerzystów	
Kompilacje znaków C-13 (droga dla rowerów) i C-16 (droga dla pieszych)	
	Droga pieszo-rowerowa <i>Piesi idą prawą stroną, a rowerzyści jadą lewą stroną drogi.</i>
	Droga pieszo-rowerowa <i>Piesi idą lewą stroną, a rowerzyści jadą prawą stroną drogi.</i>
	Droga pieszo-rowerowa <i>Piesi i rowerzyści poruszają się dowolną stroną drogi.</i>

	<p>B-41 Zakaz ruchu pieszych Zakaz ruchu pieszych obowiązuje po tej stronie drogi, po której znak jest umieszczony.</p>
	<p>D-40 Strefa zamieszkania W strefie tej pieszy korzysta z całej szerokości drogi i ma pierwszeństwo przed pojazdem (wskazane zachowanie szczególnej ostrożności w strefie zamieszkania).</p>
	<p>D-41 Koniec strefy zamieszkania</p>
	<p>S-5 Sygnalizator z sygnałami dla pieszych Sygnał zielony - zezwolenie na wejście na przejście dla pieszych, przy czym sygnał zielony migający oznacza, że za chwilę zapali się sygnał czerwony i pieszy jest obowiązany jak najszybciej opuścić przejście. Sygnał czerwony - zakaz wejścia na przejście.</p>

- Jakie znaki spotykacie dla pasażerów środków komunikacji publicznej?
- zamieszczenie na tablicy wzorów wymienianych znaków lub wskazanie na planszy ze znakami drogowymi.

Znaki dotyczące pasażerów środków komunikacji publicznej	
	<p>D-17 Przystanek tramwajowy</p>
	<p>D-15 Przystanek autobusowy</p>

- Przedstawcie bezpieczny sposób zachowania na przystankach.
 - Jakie mogą być skutki niebezpiecznego zachowania na drogach?
(*Pieszego nic nie chroni i zderzenie pieszego z pojazdem najczęściej kończy się poważnymi obrażeniami pieszego lub jego śmiercią. Żaden pojazd nie zatrzyma się natychmiast.*)
2. Przedstawienie uczniom zadania i sposobu jego wykonania - na kartce A4 narysować w uproszczeniu drogę z domu do szkoły według planu podanego na tablicy:
(*Zaplanować miejsca na rysunek budynku szkolnego, swojego domu i najważniejsze odcinki dróg. Sporządzić uproszczony rysunek - można skorzystać z mapy. Napisać czytelnie nazwy najważniejszych dróg/ulic i zaznaczyć przejścia dla pieszych. Rysunek powinien być czytelny i bez szczegółów - rodzaj mapki odręcznie sporządzonej. Można go pokolorować.*)
- Rozdanie uczniom map i arkuszy A4.

3. Samodzielna praca uczniów - nauczyciel w roli wspierającego uczniów i konsultanta.
4. Zaznaczenie na sporządzonym rysunku miejsc szczególnie niebezpiecznych na drodze z domu do szkoły (kółkami w kolorze czerwonym) i przypomnienie zasad bezpiecznego zachowania w tych miejscach.
5. Podsumowanie i ocena pracy uczniów ze szczególnym zwróceniem uwagi na przejrzystość i czytelność rysunków.
6. Zorganizowanie wystawy prac uczniów.
7. Prezentacja i omówienie filmu edukacyjnego „Bezpiecznie do szkoły”
- źródło: www.wychowaniekomunikacyjne.org

4. Droga z domu do szkoły – poziom bezpieczeństwa i zachowanie uczestników ruchu

III etap edukacyjny: gimnazjum

Cele edukacyjne: rozwijanie świadomości uczniów o potrzebie przestrzegania przepisów ruchu drogowego i bezpiecznego zachowania, kształtowanie aktywnej postawy, inspirowanie do podejmowania działań na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa ruchu drogowego.

Po lekcji uczeń:

- umie ocenić stan bezpieczeństwa ruchu drogowego
- umie ocenić zachowanie uczestników ruchu drogowego
- umie sformułować wnioski z obserwacji ruchu drogowego
- wskazuje rozwiązania wybranych problemów ruchu drogowego
- potrafi odczytywać i analizować dane z wykresów.

Metody i formy pracy: rozmowa nauczająca, metaplan, praca ze źródłami, praca indywidualna i zespołowa.

Środki dydaktyczne: samoprzylepne kartki w czterech kolorach, arkusze szarego papieru A-1.

Przebieg zajęć:

1. Wprowadzenie do tematu zajęć i rozmowa z uczniami o poziomie bezpieczeństwa na drodze uczniów do szkoły i zachowaniu uczestników ruchu drogowego: *(Rozpoczęcie nauki w gimnazjum i zmiana drogi do szkoły. Uczniowie gimnazjum wykazują większą już dojrzałość, mają większe doświadczenie z uczestnictwa w ruchu drogowym, mają własne spostrzeżenia i ocenę uczestników ruchu drogowego.)*
 - Jak oceniacie bezpieczeństwo własne i innych uczestników na drodze z domu do szkoły?
 - Jak oceniacie zachowanie uczestników ruchu drogowego na odcinku dom-szkoła-dom? Co was irytuje i dlaczego? - zapisanie w zwartej formie

- na kartkach samoprzylepnych i zamieszczenie na arkuszu papieru (plakacie) – załącznik 1.
- Przeczytanie wypowiedzi uczniów i sformułowanie ogólnych wniosków. *(Nie wszyscy uczestnicy zachowują się poprawnie i odpowiedzialnie. Duże zagrożenie stwarzają piesi i rowerzyści, narażając własne życie i zdrowie oraz innych użytkowników dróg. Najczęściej popełniane błędy to: przechodzenie lub przebieganie przez jezdnię w miejscach niedozwolonych lub przy czerwonym świetle, przejeżdżanie rowerem przez przejście dla pieszych, poruszanie się w porach ciemnych bez wyraźnego oznakowania. Kierujący pojazdami przekraczają dozwolone prędkości, prowadzą rozmowy przez telefon komórkowy czy słuchają głośnej muzyki, co zmniejsza koncentrację i spowalnia reakcję.)*
 2. Określenie pożądanych postaw uczestników ruchu drogowego i wskazanie przyczyn niewłaściwego zachowania – zapisanie odpowiedzi na kartkach i umieszczenie na plakacie, przeczytanie i sformułowanie wniosków – załącznik 1.
 - Jak być powinno? Jak powinni zachowywać się uczestnicy ruchu drogowego?
 - Dlaczego nie jest tak, jak być powinno? Jakie są przyczyny niewłaściwego zachowania?
 3. Przedstawienie przez uczniów propozycji działań na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa własnego i innych na drogach:
 - Co można zrobić, aby zwiększyć bezpieczeństwo własne i innych na drodze?
 - Jakie działania można podjąć? – zapisanie propozycji na kartkach samoprzylepnych i plakacie – załącznik 1.
 - Przeczytanie zaproponowanych działań. Jeżeli propozycje się powtarzają, kartki naklejane są jedna na drugą.
 4. Wybór rodzaju działań na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa własnego i innych na drodze i podsumowanie dyskusji. *(Np. zaprojektowanie i wykonanie plakatu, zorganizowanie akcji we współpracy z policją, zredagowanie ulotki i przekazanie społeczności szkolnej, zorganizowanie konferencji naukowej – wykładu i prezentacji prowadzonych przez uczniów, debaty z wykorzystaniem przygotowanych materiałów.)*
 5. Analiza stanu bezpieczeństwa na tle innych krajów na podstawie informacji Europejskiej Komisji Bezpieczeństwa – załączniki 2, 3, 4, 5.
 6. Zadanie domowe: przemyśleć sposób i organizację wdrożenia do realizacji podjętego działania na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa wszystkich na drodze.

➤ Załącznik 1

Poziom bezpieczeństwa ruchu drogowego

Jak jest?

Jak oceniacie zachowanie uczestników ruchu?

Jak powinno być?

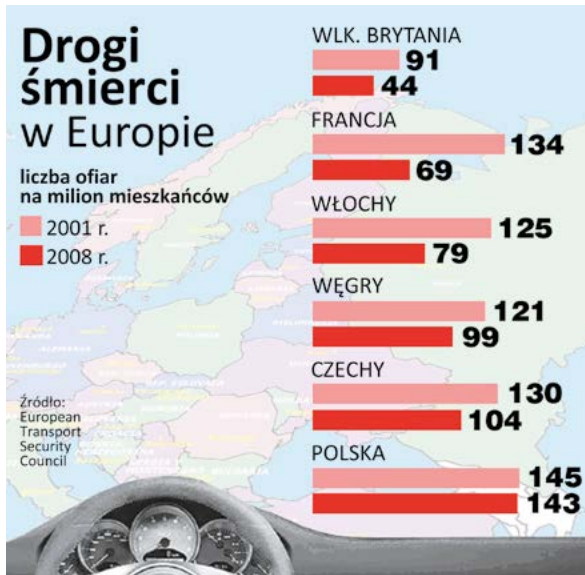
Jak powinni zachowywać się uczestnicy ruchu drogowego?

Dlaczego nie jest tak, jak być powinno?

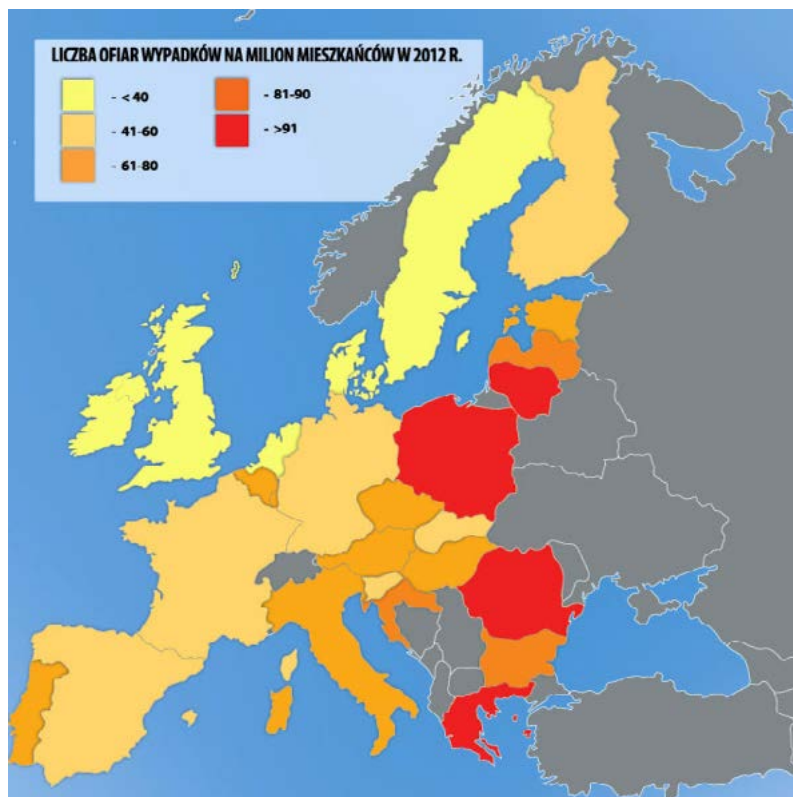
Jakie są przyczyny niewłaściwego zachowania uczestników?

Co można zrobić na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa ruchu drogowego?

➤ Załącznik 2

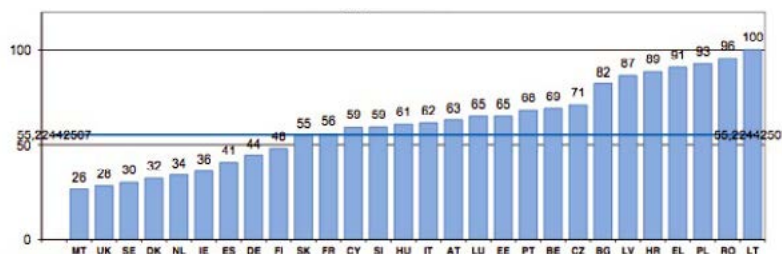
➤ Załącznik 3

Źródło: Komisja Europejska

➤ Załącznik 4

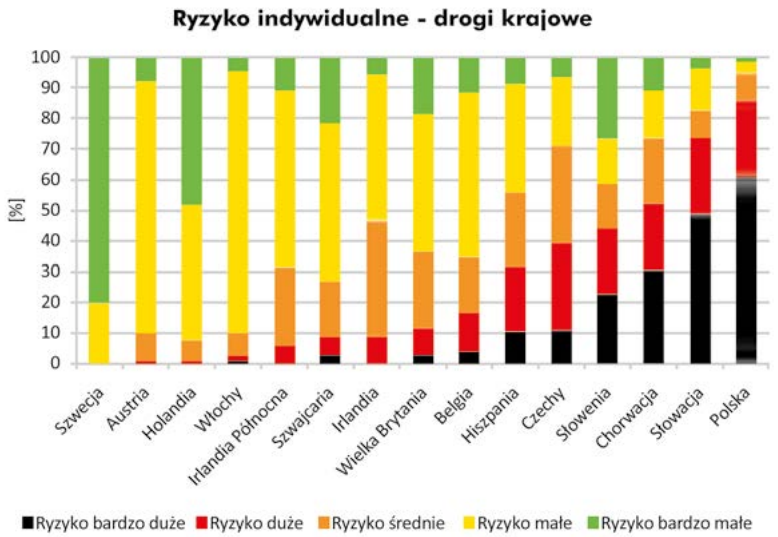
Liczba śmiertelnych wypadków w przeliczeniu na milion mieszkańców w 2012

Źródło: Komisja Europejska

➤ Załącznik 5

Ryzyko indywidualne w wybranych krajach Europy.

Źródło: www.eurorap.pl

➤ 5. Bezpiecznie poruszam się po zmierniku

I etap edukacyjny: szkoła podstawowa kl. I-III

Cele edukacyjne: poznanie roli i znaczenia elementów odbłaskowych, wykazanie potrzeby stosowania elementów odbłaskowych, wdrażanie do przestrzegania zasad ruchu drogowego, podnoszenie świadomości uczniów w zakresie współodpowiedzialności za własne i innych bezpieczeństwo na drogach.

Po lekcji uczeń:

- rozumie znaczenie terminów: droga w obszarze zabudowanym i poza obszarem zabudowanym
- zna miejsca poruszania się pieszego po drodze
- wie, jak bezpiecznie poruszać się po drodze poza obszarem zabudowanym
- umie wyjaśnić potrzebę stosowania elementów odbłaskowych
- wie, jak prawidłowo nosić odbłaski
- umie podać przykłady zastosowania elementów odbłaskowych.

Metody i formy pracy: rozmowa nauczająca, pokaz, ćwiczenia symulacyjne, praca indywidualna, grupowa i zespołowa.

Środki dydaktyczne: ilustracje pieszych poruszających się po drogach w obszarze zabudowanym i poza obszarem zabudowanym, ilustracje dzieci z elementami odbłaskowymi – załącznik 1, film o elementach odbłaskowych, np. „Odblaskowe pierwszaki”, tabliczki z rysunkiem pojazdu, taśma papierowa lub papier w rolce, elementy odbłaskowe.

Przebieg zajęć:

1. Przypomnienie i utrwalenie wiadomości o miejscach przeznaczonych do poruszania się pieszego po drogach - w obszarze zabudowanym (mieście, na wsi, osiedlu) i poza obszarem zabudowanym.
 - Pokazanie ilustracji przedstawiających poruszanie się pieszych po drogach i podział na dwie grupy: piesi poruszający się po drogach w obszarze zabudowanym – w mieście, na wsi, osiedlu oraz piesi poruszający się poza obszarem zabudowanym – załącznik 1.
 - Rozmowa o miejscach na drodze przeznaczonych dla pieszych: Którędy piesi poruszają się w mieście, na wsi, osiedlu, czyli w obszarze zabudowanym? Którędy piesi powinni poruszać się poza obszarem zabudowanym?
2. Przypomnienie zasad poruszania się pieszego poza obszarem zabudowanym:
 - Kiedy piesi mogą poruszać się poboczem drogi lub skrajem jezdni?
(Kiedy nie ma chodnika lub drogi dla pieszych, mogą poruszać się poboczem jezdni, a jeśli nie ma pobocza lub nie nadaje się do korzystania z niego, poruszają się skrajem jezdni.)
 - Po której stronie drogi piesi powinni chodzić poboczem? – wskazanie lewej ręki.
 - Dlaczego wtedy należy chodzić lewą stroną drogi?
(Aby widzieć nadjeżdżające pojazdy i w porę ustąpić im miejsca – zwiększa się wtedy bezpieczeństwo własne i innych użytkowników dróg.)
3. Ćwiczenia symulacyjne (w klasie lub na korytarzu czy na boisku) w poruszaniu się po drodze poza obszarem zabudowania:
 - Przygotowanie do zabawy:
 - podział klasy na dwie grupy: pieszych i kierujących pojazdem
 - założenie przez kierujących pojazdem tabliczek z rysunkiem samochodu
 - wytyczenie kredą, taśmą papierową lub papierem w rolce drogi - osi jezdni i pobocza.
 - Ćwiczenia w poruszaniu się po drodze uczniów w roli pieszych i kierujących pojazdami:
(Piesi poruszają się po poboczu lewej strony jezdni jeden za drugim (chyba, że jest mały ruch i dobra widoczność - wtedy dwóch pieszych może iść obok siebie) i ustępują miejsca nadjeżdżającemu pojazdowi.)
 - Ocena uczestnictwa uczniów w symulowanym ruchu drogowym.
4. Rozmowa o sposobach zwiększania bezpieczeństwa na drodze poza zabudowaniami oraz w trudnych warunkach.
 - Pokazanie różnych rodzajów elementów odbłaskowych i wyjaśnienie ich znaczenia.

- Pokazanie ilustracji przedstawiającej dzieci z różnymi elementami odblaskowymi - załącznik 2.
- Odszukanie elementów odblaskowych u dzieci przedstawionych na ilustracji ze zwróceniem uwagi na sposób ich użycia.
- Przedstawienie sposobu i określenie warunków używania elementów odblaskowych: kiedy należy stosować elementy odblaskowe, w jakich warunkach są one przydatne i dlaczego? Czy elementy odblaskowe można stosować na terenie zabudowanym?

(Np. odblaski w postaci zawieszek na szyi, opaski na rękawie ubrania, na kurtce, na plecaku czy w postaci kamizelki. Nosić po zapadnięciu zmroku, w nocy lub przy niedostatecznej widoczności w ciągu dnia, podczas deszczu, śniegu, mgły – kiedy gorsza jest widoczność na drodze, aby być widocznym na drodze, dla zwiększenia bezpieczeństwa własnego i innych uczestników ruchu drogowego.)

5. Obejrzenie filmu o elementach odblaskowych pt. „Odblaskowe pierwszaki”.
6. Podsumowanie zajęć: Czy jesteście przekonani o potrzebie stosowania elementów odblaskowych? - uzasadnijcie odpowiedź. Kto z uczniów i jakie posiada elementy odblaskowe oraz kiedy ich używa?
7. Zadanie pracy domowej: Zachęcić swoich rodziców i bliskie osoby do stosowania odblasków. Wyjść z rodzicami po zapadnięciu zmroku, zabierając ze sobą element odblaskowy i latarkę, sprawdzić, czy oświetlony latarką element odblaskowy świeci.

Uwaga! Na lekcji następnej wskazane jest przeprowadzenie ćwiczeń symulacyjnych w poruszaniu się poza obszarem zabudowanym z elementami odblaskowymi.

- **Załącznik 1** - ilustracje pieszych poruszających się po drogach w obszarze zabudowanym i poza obszarem zabudowanym.

▶ 6. Stosuję elementy odblaskowe i zwiększam bezpieczeństwo własne oraz innych uczestników dróg

II etap edukacyjny: szkoła podstawowa, kl. IV-VI

Cele edukacyjne: Poszerzenie wiedzy o bezpieczeństwie ruchu drogowego, kształtowanie umiejętności bezpiecznego zachowania na drodze, uświadomienie konieczności stosowania elementów odblaskowych, kształtowanie świadomości odpowiedzialności za życie i zdrowie własne oraz innych, rozwijanie umiejętności oceniania odległości, rozwijanie umiejętności redagowania krótkiej informacji.

Po lekcji uczeń:

- umie uzasadnić potrzebę stosowania elementów odblaskowych
- wie, kiedy i jak stosować elementy odblaskowe
- zna i rozpoznaje znaki informacyjne dotyczące obszaru zabudowanego oraz niezabudowanego
- wie, jak poruszać się poza obszarem zabudowanym w ciemnej porze dnia
- umie oszacować odległość
- umie zredagować krótką informację.

Metody i formy pracy: rozmowa nauczająca, ćwiczenia praktyczne, ćwiczenia symulacyjne, pokaz, dyskusja, praca indywidualna i zespołowa.

Środki dydaktyczne: film edukacyjny o elementach odblaskowych np. „Jestem widoczny, jestem bezpieczny”, różne rodzaje elementów odblaskowych, wzory znaków informacyjnych D-42 i D-43 – magnetyczne lub na planszy, arkusz papieru, flamaster.

Przebieg zajęć:

1. Przypomnienie znaczenia terminów: obszar zabudowany i obszar niezabudowany oraz rozpoznawanie znaków informacyjnych.

D-42
Obszar zabudowany

D-43
Koniec obszaru zabudowanego

2. Nawiązanie do zadania sprzed 2-3 tygodni o przygotowaniu informacji dotyczącej poruszania się pieszych poza obszarem zabudowanym po zapadnięciu zmroku i przy gorszej widoczności na drodze (na podstawie obserwacji uczniów podczas jazdy samochodem z rodzicami).
 - Jakie wnioski nasuwają się po obserwacji pieszych na drodze poza obszarem zabudowanym?
(*Piesi są słabo widoczni, zauważani są dopiero, gdy pojazd znajdzie się blisko pieszego, stanowią zagrożenie dla siebie i kierujących pojazdami.*)

- Dlaczego piesi są słabo widoczni?
 - Jakie zagrożenie stanowi brak elementów odblaskowych u pieszych poruszających się po poboczu drogi czy skrajem drogi?
(Piesi bez elementów odblaskowych są zauważeni dopiero w odległości 30-40 m i wtedy na wyhamowanie i jakąkolwiek reakcję kierowcy jest już zwykle za późno, a skutki najechania na pieszego to poważne obrażenia pieszego (hospitalizacja, rehabilitacja) lub śmierć. Żaden pojazd nie zatrzyma się natychmiast.)
3. Rozmowa dotycząca rodzajów elementów odblaskowych, sposobu ich użytkowania i widoczności na drodze.
 - Jakiego rodzaju mogą być elementy odblaskowe?
 - Pokaz przygotowany przez uczniów sposobu użytkowania różnych rodzajów odblasków.
 - Gdzie można zaopatrzyć się w elementy odblaskowe?
 - Z jakiej odległości widoczny jest pieszy posiadający elementy odblaskowe - 30 m, 100 m, 150/200 m, 300 m?
 4. Ćwiczenie w szacowaniu odległości 150/200 m:
 - Określenie odległości 150/200 m bez użycia miary.
 - Określenie ilości pomieszczeń klasowych składających się na długość 150/200 m, z której to odległości kierujący pojazdem dostrzega pieszego z elementem odblaskowym.
 - Sprawdzenie poprawności szacowania odległości.
 5. Obejrzenie i omówienie filmu o stosowaniu elementów odblaskowych: „*Jestem widoczny, jestem bezpieczny*”.
 6. Redagowanie ulotki-apelu jako sposobu promowania stosowania elementów odblaskowych wśród pieszych.
 - Jak przekonać pieszych do stosowania elementów odblaskowych, z którymi są widoczni z odległości 150 m, a nawet 200 m. Jakich użyć argumentów?
(Np. rozmowa z członkami rodziny i bliskimi osobami, opracowanie krótkiej ulotki-apelu o zachowanie bezpieczeństwa na drodze poza miastem/wsią, w tym o stosowaniu elementów odblaskowych.)
 - Propozycje treści ulotki-apelu do pieszych poruszających się drogą poza miejscowością – poza obszarem zabudowanym.
 - Wspólne redagowanie ulotki-apelu i zapisanie na arkuszu papieru – *załącznik 1*.
 - Ustalenie sposobu rozpowszechniania ulotki i wybór osoby do przepisania tekstu ulotki na komputerze.
 7. Ćwiczenie symulacyjne w poruszaniu się po drodze poza obszarem zabudowanym z elementami odblaskowymi.
 8. Podsumowanie zajęć i ocena zaangażowania uczniów.

➤ Załącznik 1. Propozycja ulotki-apelu.

DO PIESZEGO

ZADBAJ O BEZPIECZEŃSTWO WŁASNE I INNYCH NA DRODZE!

1. Korzystaj z miejsc przeznaczonych dla pieszych.
2. Na drodze poza miastem/wsią, jeżeli nie ma drogi dla pieszych, idź poboczem lewej strony drogi i ustępuj miejsca nadjeżdżającym pojazdom.
Jeśli nie ma pobocza lub nie nadaje się ono do korzystania, możesz iść skrajem lewej strony jezdni.
3. Noś elementy odblaskowe w widocznym miejscu.

DAJ SYGNAŁ KIEROWCY! NOŚ ODBLASKI!

4. Przechodź w miejscu bezpiecznym, gdy pojazdy nie jadą lub zatrzymają się.
5. Zachowaj rozwagę na drodze.

NIE RYZYKUJ – BĄDŹ OSTROŻNY I WIDOCZNY NA DRODZE!

▶ 7. Jestem widoczny na drodze i szanuję prawo

III etap edukacyjny: gimnazjum

Cele edukacyjne: kształtowanie pożądanego zachowania w ruchu drogowym, kształtowanie szacunku do prawa, podnoszenie świadomości uczniów w zakresie zagrożeń w ruchu drogowym, promowanie elementów odblaskowych, rozwijanie umiejętności dyskusowania i argumentowania.

Po zajęciach uczeń:

- jest świadomy roli i znaczenia stosowania elementów odblaskowych przez pieszych i rowerzystów
- umie wyjaśnić konieczność stosowania odblasków
- zna przepis dotyczący używania elementów odblaskowych
- wie, kiedy i jak stosować elementy odblaskowe.

Metody i formy pracy: rozmowa nauczająca, dyskusja, praca ze źródłami, prezentacja, praca indywidualna i zespołowa.

- Środki dydaktyczne:** ustawa Prawo o ruchu drogowym/ kodeks drogowy, różne rodzaje odbłasków, film edukacyjny pt. „Z odbłaskami żyje się dłużej”.
1. Wprowadzenie do tematu: Zredagowanie przez uczniów krótkiej wypowiedzi na temat stosowania elementów odbłaskowych i sformułowanie wniosków.
 2. Zapoznanie uczniów z treścią przepisu dotyczącego stosowania elementów odbłaskowych - korzystanie z ustawy Prawo o ruchu drogowym.
 - Jaki akt prawny reguluje zasady ruchu na drogach publicznych; przepisy i zasady obowiązujące uczestników ruchu drogowego, w tym o stosowaniu elementów odbłaskowych?
(Ustawa: Prawo o ruchu drogowym z dnia 20 czerwca 1997 r. z późn. zmianami, wraz z towarzyszącymi jej rozporządzeniami, potocznie zwana kodeksem drogowym.)
 - Odszukanie w ustawie zapisu o stosowaniu elementów odbłaskowych.
(Art. 11. pkt. 4a. *Pieszy poruszający się po drodze po zmierniku poza obszarem zabudowanym jest obowiązany używać elementów odbłaskowych w sposób widoczny dla innych uczestników ruchu, chyba że porusza się po drodze przeznaczonej wyłącznie dla pieszych lub po chodniku.*)
 3. Uzasadnienie potrzeby używania elementów przez pieszych poruszających się poza obszarem zabudowanym: Dlaczego ustawodawca dokonał w ustawie zapisu o elementach odbłaskowych?
(Stosowanie elementów odbłaskowych w widocznym miejscu zwiększa bezpieczeństwo użytkowników dróg, pieszy jest widziany przez kierującego pojazdem z odległości 150/200 m. Dotyczy to także rowerzystów - oni, podobnie jak piesi, są niechronionymi uczestnikami ruchu - wskazany jest też element odbłaskowy dla zwiększenia bezpieczeństwa.)
 4. Przypomnienie i utrwalenie wiedzy uczniów o rodzajach elementów odbłaskowych, sposobie ich użytkowania i widoczności na drodze.
 - Jakiego rodzaju mogą być elementy odbłaskowe i jak powinny być stosowane?
 - Z jakiej odległości widoczny jest pieszy posiadający elementy odbłaskowe - 30 m, 100 m, 150/200 m, 300 m?
 - Kiedy i w jakich okolicznościach stosować elementy odbłaskowe?
(Poza obszarem zabudowanym w warunkach słabej widoczności, kiedy piesi poruszają się poboczem drogi lub jej skrajem; po zmierniku, w warunkach słabej widoczności w ciągu dnia, podczas deszczu, śniegu, mgły.)
 - Czy podczas wycieczki grupowej też trzeba stosować elementy odbłaskowe? - uzasadnić wypowiedź.
 5. Prezentacja i omówienie filmu pt. „Z odbłaskami żyje się dłużej”.
 6. Rozmowa o skutkach i konsekwencjach niestosowania się do prawa i niestosowania elementów odbłaskowych.
 7. Zgłaszanie przez uczniów pomysłów dotyczących sposobu promowania elementów odbłaskowych w środowisku szkolnym i lokalnym – zapisanie na tablicy.
(Np. prezentacja multimedialna dla uczniów szkoły i dla rodziców przed zebraniem z wychowawcami klas, ulotka dla rodziców rozdawana w dniu zebrania)

z rodzicami, ulotka dla społeczności szkolnej czy lokalnej, plakaty, zorganizowanie apelu lub kampanii szkolnej pn. „Nosimy odblaski”, zamieszczenie informacji w gazetce szkolnej.)

- Wybór propozycji i ustalenie planu pracy, terminu wykonania i osób odpowiedzialnych za wykonanie.

8. Podsumowanie zajęć.

➤ 8. Jestem pasażerem samochodu osobowego

I i II etap edukacyjny: szkoła podstawowa, kl. III-IV

Cele edukacyjne: poznanie przepisów dotyczących podróżowania samochodem osobowym, kształtowanie postawy poszanowania prawa, wdrażanie do bezpiecznego zachowania w pojeździe, rozwijanie umiejętności korzystania z różnych źródeł wiedzy, rozwijanie umiejętności czytania ze zrozumieniem.

Po lekcji uczeń:

- zna przepisy dotyczące podróżowania dzieci w fotelikach i stosowania pasów bezpieczeństwa
- potrafi uzasadnić potrzebę jazdy w urządzeniu zabezpieczającym
- potrafi wyjaśnić rolę pasów bezpieczeństwa
- umie wyszukać odpowiednie informacje
- rozumie skutki niestosowania lub nieprawidłowego użytkowania fotelików i pasów bezpieczeństwa
- wie, jak zachować się w samochodzie osobowym
- ma świadomość zagrożeń występujących w ruchu drogowym.

Metody i formy pracy: pogadanka, pokaz, objaśnianie, słuchanie piosenki, praca indywidualna i zespołowa.

Środki dydaktyczne: ustawa Prawo o ruchu drogowym, materiały z kampanii „Klub Pancernika klika w fotelikach” - maskotka kampanii, plakat, ulotka; ilustracja ssaka pancernika, film o stosowaniu pasów bezpieczeństwa, komputer z rzutnikiem multimedialnym.

Przebieg zajęć:

1. Przypomnienie klasyfikacji uczestników ruchu drogowego i ogólnych zasad poruszania się po drogach:

- Kto jest uczestnikiem ruchu drogowego?
- Jakie ogólne zasady obowiązują w ruchu drogowym? Jak powinni zachowywać się uczestnicy ruchu drogowego?

(Uczestnicy ruchu są obowiązani zachowywać się bezpiecznie na drogach, nie powodować zagrożeń. Uczestnicy są obowiązani stosować się do poleceń i sygnałów dawanych przez osoby kierujące ruchem lub uprawnione do jego kontroli, do sygnałów świetlnych oraz znaków drogowych. Mają prawo liczyć, że inni uczestnicy tego ruchu przestrzegają przepisy ruchu drogowego.)

2. Sformułowanie tematu zajęć i rozmowa o podróżowaniu samochodem osobowym:
 - Jak często podróżujecie samochodem osobowym i z kim?
 - A z jakimi osobami nie powinniście podróżować?
 - Którymi drzwiami wsiadacie i gdzie zajmujecie miejsce? - uzasadnienie wypowiedzi.
 - Z jakich urządzeń korzystacie podczas podróżowania samochodem?
 - Czy każde dziecko musi być przewożone w foteliku i korzystać z pasów bezpieczeństwa?
3. Zapoznanie z treścią zapisu w ustawie Prawo o ruchu drogowym o podróżowaniu w foteliku ochronnym lub innym urządzeniu do przewożenia dzieci.

(Art. 39 ust. 1: „Kierujący pojazdem samochodowym oraz osoba przewożona takim pojazdem wyposażonym w pasy bezpieczeństwa są obowiązani korzystać z tych pasów podczas jazdy, z zastrzeżeniem ust. 3, 3b i 3c.”

Art. 39 ust. 3: „W pojeździe kategorii M1, N1, N2 i N3, o których mowa w załączniku nr 2 do ustawy, wyposażonym w pasy bezpieczeństwa lub urządzenia przytrzymujące dla dzieci, dziecko mające mniej niż 150 cm wzrostu jest przewożone, z wyjątkiem przypadku, o którym mowa w ust. 3b, w foteliku bezpieczeństwa dla dziecka lub innym urządzeniu przytrzymującym dla dzieci, zgodnym z:

 - 1) masą i wzrostem dziecka oraz
 - 2) właściwymi warunkami technicznymi określonymi w przepisach Unii Europejskiej lub w regulaminach EKG ONZ dotyczących urządzeń przytrzymujących dla dzieci w pojeździe.”)
4. Krótka informacja o kampanii ogólnopolskiej promującej przewożenie dzieci w fotelikach – załącznik 1:
 - Pokazanie plakatu i maskotki kampanii oraz zdjęcia ssaka pancernika lub z książeczki „Tydzień z pancernikiem Gustawem” www.klubpancernika.pl – załącznik 5.
 - Wyjaśnienie wyboru pancernika na maskotkę kampanii.
5. Rozmowa o rodzajach urządzeń stosowanych podczas podróżowania samochodem osobowym – fotelikach i pasach bezpieczeństwa:
 - Prezentacja różnych rodzajów fotelików do przewożenia dzieci w pojeździe – wykorzystanie materiałów z kampanii: „Klub Pancernika klika w Fotelikach” www.klubpancernika.pl - pancernik – ulotka informacyjna.
 - Samoocena uczniów dotycząca podróżowania w samochodzie oraz rodzaju stosowanego przez nich fotelika.
 - Wyjaśnienie znaczenia i sposobu prawidłowego użytkowania pasów bezpieczeństwa – załącznik 2 i 3.
(W samochodzie dziecko powinno przebywać zawsze zapięte pasami, w odpowiednio dobranym do wagi foteliku, zamontowanym zgodnie z instrukcją. Pasy bezpieczeństwa używa się tak, aby pas przechodził przez ramię i miednicę dziecka.)
9. Wyjaśnienie skutków podróżowania bez fotelików i zapiętych pasów bezpieczeństwa.

(Zmniejsza skutki wypadku, obniża liczbę zabitych i rannych. Kary finansowe za nie-

korzystanie z pasów bezpieczeństwa podczas jazdy i za przewożenie dziecka w pojeździe poza fotelikiem ochronnym lub innym urządzeniem do przewożenia dzieci.)

6. Przypomnienie ogólnych zasad podróżowania samochodem osobowym:
 - Jakich ogólnych zasad należy przestrzegać podczas jazdy samochodem osobowym?
(M.in., zgodnie z art.45, zabrania się pozostawiać otwartych drzwi lub wysiadać bez upewnienia się, że nie spowoduje to zagrożenia bezpieczeństwa ruchu lub jego utrudnienia, zaśmiecania lub zanieczyszczenia drogi. Należy wsiadać i wysiadać od strony chodnika lub pobocza drogi, nie przeszkadzać kierującemu pojazdem.)
7. Podsumowanie zajęć w formie zdań niedokończonych:
Z dzisiejszej lekcji wiem, że
8. Wysłuchanie piosenki pt. Klub pancernika i rozmowa o jej treści
– www.klubpancernika.pl, tekst piosenki - załącznik 4.
(O czym jest treść piosenki? O czym przypomina Klub Pancernika?)
9. Praca domowa:
 - Porozmawiajcie z rodzicami o waszym podróżowaniu samochodem.
 - Poinformujcie o kampanii promującej przewożenie dzieci w samochodzie pn. „Klub Pancernika klika w fotelikach”. Na stronie internetowej rodzice znajdą dla siebie wiele wskazówek.

➤ Załącznik 1

Informacja o kampanii: „Klub Pancernika klika w fotelikach”:

W latach 2005-2007 roku w Unii Europejskiej, w tym Polsce, prowadzona była I edycja kampanii społecznej pt. „Klub Pancernika klika w Fotelikach”, której celem było zwrócenie uwagi na znaczenie bezpiecznego podróżowania dzieci w samochodzie, w tym popularyzowanie stosowania fotelików dla najmłodszych pasażerów. Akcja kontynuowana od 2011 do 2013 r. Organizatorem tej kampanii jest Instytut Transportu Samochodowego w Warszawie przy wsparciu Komisji Europejskiej oraz we współpracy z Ministerstwem Edukacji i Policją. W różnych miejscach kraju można spotkać billboardy tej kampanii. Maskotką tej kampanii jest pancernik o imieniu Gustaw.

➤ Załącznik 2

Plakaty kampanii „Klub Pancernika klika w fotelikach”

Źródło: www.klubpancernika.pl

➤ Załącznik 3

Sposób stosowania pasów bezpieczeństwa

Źródło: www.superauto.24.se.pl

➤ Załącznik 4

Tekst piosenki „Klub Pancernika” na melodię „Deszcze niespokojne” z filmu: „Cztery pancerni i pies”

Siedzimy spokojnie
podziwiamy świat
i jest bardzo fajnie
siedzieć sobie tak.
Do wozu wchodzimy
w siodełku siadamy
zapinamy pas.
W klubie pancernika
jeździsz w fotelikach,
a nie jeździsz bez.

Źródło: www.klubpancernika.pl

➤ Załącznik 5

Informacja o pancerniku

Źródło: „Encyklopedia zwierząt”

Pancernik długoogonowy (peba, tatusja) występuje na obszarze Ameryki Południowej..., ale też w Stanach Zjednoczonych. Te zwierzęta mają specyficzny wygląd; to jedyne ssaki (oprócz łuskowców), których ciało pokrywa pancerz, zbudowany z kostnych tarczek pokrytych rogową warstwą. Jediną częścią ciała, której

nie pokrywa pancerz, są wewnętrzne części kończyn i brzuch. Jest on obrosnięty gęstą sierścią. Gdy pancernik wyczuwa zagrożenie, chroni brzuch, zwiijając się w kulkę. Innym sposobem pancerników na ucieczkę jest szybkie zakopywanie się w ziemi.

Pancerniki mają niezwykle wyczulone zmysły słuchu i wzorku. Dzięki nim znajdują pożywienie. Odżywiają się głównie roślinami, robakami, owadami, a także małymi kręgowcami i padliną. Aktywne są głównie nocą, kiedy w ciemnościach trudno je zobaczyć, dzięki czemu są bezpieczniejsze, gdy szukają pokarmu. Za dnia kryją się w swoich ciemnych, chłodnych norkach.

Pancernik osiąga 25-60 cm długości. Długość ogona wynosi waha się od 25 do 45 cm. Masa ich ciała wynosi około 6 kilogramów. Przednie kończyny mają po 4 palce, tylne po 5, a wszystkie uzbrojone są w ostre pazury.

Materiały do pobrania: m.in. scenariusze zajęć

Źródło: www.klubpancernika.pl/materiały-do-pobrania

Ulotka informacyjna

Informacje o pancerniku

Gra planszowa do wydruku

9. Zamierzam jeździć rowerem po drogach publicznych

II etap edukacyjny: szkoła podstawowa kl. IV-VI

Cele edukacyjne: zapoznanie z historią roweru i zmianami konstrukcyjnymi, poszerzenie wiedzy o rodzajach rowerów oraz ich zaletach i wadach, kształtowanie bezpiecznego zachowania w ruchu drogowym oraz poszanowania i przestrzegania prawa, zapoznanie z procedurą uzyskiwania karty rowerowej.

Po lekcji uczeń:

- zna historię roweru
- wyjaśnia różnice w konstrukcji dawnych i współczesnych rowerów
- potrafi wymienić różne rodzaje rowerów
- umie podać zalety i wady roweru
- rozróżnia drogi publiczne od niepublicznych
- rozumie potrzebę posiadania karty rowerowej
- zna procedurę uzyskania karty rowerowej
- zna konsekwencje nieposiadania karty rowerowej.

Metody i formy pracy: pogadanka, pokaz, wyjaśnianie, praca ze źródłem, praca indywidualna i zespołowa.

Środki dydaktyczne: plansze - rozwój konstrukcji rowerów, rodzaje rowerów, zdjęcia rowerów, ustawa Prawo o ruchu drogowym, arkusz zaliczeń.

Przebieg zajęć:

1. Zapoznanie z tematem zajęć - przeczytanie zagadki, której rozwiązanie stanowi temat zajęć.

*Jeździsz nim bez hałasu
po drogach i do lasu,
ma on zalet bez liku
i zakupy w koszyku.*

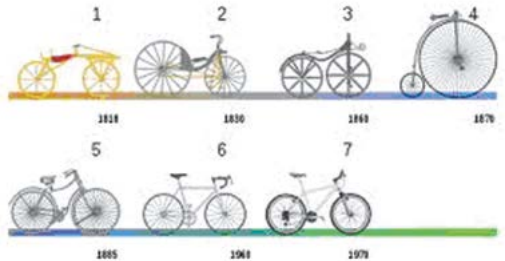
*Na wycieczki
i sportowo,
gdy korzystasz
z niego z głową.*

2. Poszerzenie wiedzy uczniów o rowerze – jego historii, zmianach konstrukcyjnych, rodzajach rowerów:
 - Jak można krótko opisać rower?
 - Kto uznawany jest za konstruktora roweru?
(W 1817 roku – Karl Drais.) - załącznik 1.
 - Jak wyglądały dawniej rowery, czym różniły się od współczesnych? - załącznik 1.
 - Do czego współcześnie służy rower?
 - Jakie są rodzaje rowerów, ich zalety i wady? – załącznik 3.
(Ze względu na przeznaczenie – m.in. rowery miejskie (nazwa potoczna), dziecięce, turystyczne, transportowe, cyrkowe, wodne, górskie, wyścigowe. Ze względu na budowę – rowery klasyczne, poziome, składane, tandemy.)
3. Określenie miejsc na drodze przeznaczonych dla rowerzystów i przypomnienie znaczenia terminów: droga publiczna i niepubliczna:
 - Odwołanie się do wiedzy i doświadczeń uczniów – po jakich drogach poruszają się rowerem, które z nich są publiczne, a które niepubliczne, kto z rowerzystów może poruszać się po drogach publicznych – załącznik 2.
4. Poznanie przez uczniów uprawnień do poruszania się rowerem po drodze publicznej:
 - Informacja nauczyciela o poruszaniu się rowerem po drogach publicznych.
(Poniżej 10. roku życia dzieci mogą jeździć na rowerze wyłącznie pod opieką osób starszych. Mogą poruszać się po chodniku i tacy rowerzyści uważani są w polskich przepisach za pieszych. Mogą poruszać się, pod opieką osoby dorosłej kierującej rowerem, lewą stroną jezdni na zasadach określonych dla ruchu pieszych. Dzieci i młodzież w wieku 10-18 lat mogą samodzielnie poruszać się po drogach publicznych. Warunkiem jest posiadanie karty rowerowej. Osoba powyżej 18. roku życia nie potrzebuje uprawnień do kierowania rowerem.)
 - Wyszukanie i przeczytanie przez uczniów zapisów w ustawie Prawo o ruchu drogowym dotyczących uprawnień do jazdy rowerem po drogach publicznych powyżej 10 roku życia.
(**Art. 7.1.** (Ustawa o kierujących pojazdami)
Dokumentem stwierdzającym posiadanie uprawnienia do kierowania:
2) rowerem i wózkiem rowerowym – jest karta rowerowa lub prawo jazdy kategorii AM, A1, B1 lub T – w przypadku osób, które nie ukończyły 18 lat;
3) pojazdem zaprzęgowym – jest karta rowerowa lub prawo jazdy kategorii AM, A1, B1 lub T – w przypadku osób, które nie ukończyły 18 lat.
Art. 17.1. (Ustawa o kierujących pojazdami)
Kartę rowerową wydaje nieodpłatnie, za pisemną zgodą rodzica lub opiekuna:
1) dyrektor szkoły – uczniowi szkoły podstawowej;
2) dyrektor wojewódzkiego ośrodka ruchu drogowego lub przedsiębiorca prowadzący ośrodek szkolenia kierowców posiadający poświadczenie potwierdzające spełnianie dodatkowych wymagań – osobie niewymienionej w pkt 1.)
5. Rozmowa o karcie rowerowej i skutkach jazdy bez posiadania karty rowerowej:
 - Dlaczego wymagana jest karta rowerowa?
(Ruch drogowy jest uporządkowany, obowiązują w nim określone przepisy i zasady, które rowerzysta musi znać i stosować, aby nie stwarzał zagrożenia)

nia dla siebie i innych uczestników znajdujących się w ruchu drogowym. Jest ona świadectwem kwalifikacji, potwierdzeniem przez specjalistę znajomości przepisów ruchu drogowego i umiejętności bezpiecznego oraz odpowiedzialnego zachowania, dokumentem uprawniającym do kierowania rowerem po drogach publicznych. Posiadanie karty rowerowej jest wymagane na mocy ustawy Prawo o ruchu drogowym. A na mocy Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej każdy ma obowiązek przestrzegania prawa.)

6. Jakie mogą być konsekwencje z jazdy rowerem bez posiadania karty rowerowej? (Niedostateczna znajomość przepisów ruchu drogowego może skutkować niewłaściwym zachowaniem, zagrożeniem dla bezpieczeństwa rowerzysty i innych użytkowników dróg.)
7. Procedura uzyskiwania karty rowerowej - warunki jej uzyskania, współpraca szkoły i domu, zadania dla rodziców przygotowujących dziecko do uzyskania karty rowerowej, posiadanie arkusza zaliczeń – załącznik 5.
8. Informacja o organizacji i terminie przygotowania uczniów do uzyskania karty rowerowej.
9. Promowanie jazdy na rowerze z kartą rowerową.

➤ Załącznik 1

Rower Karla Draisa – rekonstrukcja pojazdu z 1817 roku.

Źródło: www.wikipedia.org/wiki/Rower

➤ Załącznik 2

DROGI	OGÓLNODOSTĘPNE
	DLA PIESZYCH
	DLA ROWERZYSTÓW
	DLA PIESZYCH I DLA ROWERZYSTÓW
	W STREFIE ZAMIESZKANIA

➤ Załącznik 3

	<p>Rower, tzw. typ miejski - przede wszystkim zapewnia wysoki komfort jazdy i umożliwia jazdę w pozycji wyprostowanej. Jego wyposażenie jest również udogodnieniem dla użytkownika, ponieważ ma błotniki – chroniące przed ubrudzeniem oraz osłonę łańcucha, oświetlenie, hamulce, dzwonek, lustro, szerokie i miękkie siodełko, bagażnik oraz stopkę. Ma znacznie mniej biegów niż inne rowery, ale doskonale nadaje się do jazdy, np. do szkoły, do pracy, po zakupy i na spacer rowerowy. Warto dokupić koszyk na zakupy i umocować na kierownicy lub na bagażniku.</p>
	<p>Rower górski - jest współcześnie najbardziej uniwersalnym typem roweru, gdyż jego konstrukcja jest tak wytrzymała, że niestraszne mu żadne środowisko. Powstał, jako rower na tereny trudne, górskie. Występuje w wielu odmianach - od wycyzynowej, w której znajduje się tylko niezbędny osprzęt (brak błotników, świateł itp.), aż po wersje z wyższą klasą osprzętu.</p>

Źródło: www.wrower.pl/kupowanie/index.php

➤ Załącznik 4

➤ Załącznik 5

ARKUSZ ZALICZEŃ UCZNI UBIEGAJĄCEGO SIĘ O KARTĘ ROWEROWĄ

Imię i nazwisko ucznia

Data urodzenia Klasa

Szkoła Miejscowość

Adres ucznia

		Podpis rodziców, nauczycieli lub innych upoważnionych osób	Uwagi
1	Opinia nauczyciela (wychowawcy) na podstawie obserwacji zachowań ucznia		
2	Zgoda rodziców lub opiekunów na wydanie karty rowerowej		
3	Wiadomości teoretyczne		
4	Obsługa techniczna roweru		
5	Umiejętności praktyczne z uwzględnieniem zasad ruchu drogowego		
6	Pomoc przedlekarska		

Kartę rowerową wydano w szkole dnia

DYREKTOR SZKOŁY

.....
(pieczęć, podpis)

MEN – VI/28

▶ 10. Z rozważą bezpiecznie rowerem po drogach

III etap edukacyjny: gimnazjum

Cele edukacyjne: przypomnienie i utrwalenie ogólnych zasad poruszania się rowerem, podnoszenie świadomości potrzeby przestrzegania przepisów i zasad ruchu drogowego, kształtowanie postaw społecznych, rozwijanie umiejętności redakcyjnych, rozwijanie umiejętności współpracy w grupie.

Po lekcji uczeń:

- wykazuje znajomość ogólnych zasad jazdy rowerem i potrzebę ich przestrzegania
- jest świadomy zagrożeń i skutków niewłaściwych zachowań w ruchu drogowym
- wykazuje postawę społeczną
- potrafi formułować wnioski z obserwacji i własnych doświadczeń
- umie udzielić rad rowerzystom
- umie zredagować krótką informację.

Metody i formy pracy: dyskusja, ćwiczenia praktyczne, praca indywidualna, grupowa, zespołowa.

Środki dydaktyczne: tekst z lukami, arkusze szarego papieru, flamastry, krzyżówka.

Przebieg zajęć:

1. Wprowadzenie do tematu zajęć: informacja o wypadkach drogowych z udziałem rowerzystów – załącznik 1.
2. Odwołanie się do uczestnictwa uczniów w ruchu drogowym w charakterze rowerzysty oraz ich doświadczeń:
 - Jakie są wasze wrażenia z jazdy rowerem?
 - Na jakie trudności napotykacie na drogach jako rowerzyści?
 - Jak oceniacie jazdę i zachowanie rowerzystów na drogach?
 - Jakie błędy najczęściej popełniają rowerzyści i co może być przyczyną?
 - Jakie mogą być następstwa niewłaściwego i nieodpowiedzialnego zachowania rowerzystów na drodze?
 - Jakich rad możecie udzielić rowerzystom?
 - W jaki sposób można przekazać im rady?
3. Ćwiczenia uczniów w redagowaniu mini-poradnika dla rowerzystów:
 - Omówienie sposobu wykonania zadania: określenie zakresu treści mini-poradnika - niezbyt długi, ale musi zawierać istotne dla bezpieczeństwa zagadnienia.
(Posiadanie dokumentu uprawniającego do jazdy, znajomość i przestrzeganie przepisów, miejsca na drodze dla rowerzysty, wykonywanie manewrów, posiadanie obowiązkowego wyposażenia, zwiększanie widoczności rowerzysty na drodze.)

Zamiast tworzenia poradnika, uczniowie mogą uzupełnić luki w radach dla rowerzysty poruszającego się po drodze publicznej – załącznik 2.

- Przygotowanie uczniów do pracy: podział na grupy, rozdanie grupom arkusza papieru lub tekstu z lukami – załącznik 2.
 - Samodzielna praca uczniów w grupach.
4. Prezentacja mini-poradników przez poszczególne grupy.
 5. Ocena treści poradników i wybór najlepiej opracowanego poradnika promującego bezpieczną jazdę rowerzysty (lub wspólne zredagowanie poradnika w oparciu o materiały opracowane przez grupy).
 6. Ustalenia dotyczące nazwy mini-poradnika, jego strony graficznej, przepisanie tekstu na komputerze i sposobu promowania wśród rowerzystów.
 7. Podsumowanie zajęć i rozwiązanie przez uczniów krzyżówki, której hasło brzmi: **Z rozważą na drodze.**

➤ Załącznik 1

Wg raportu Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad w 2011 r., w stosunku do roku 2010, zanotowano wzrost liczby kolizji i wypadków drogowych. Szczególnie należy zwrócić uwagę na wyraźny wzrost wymienionych zdarzeń z udziałem rowerzystów. W 2011 r. liczba wypadków z udziałem rowerzystów stanowiła 12% ogółu wypadków, a liczba rowerzystów, którzy ponieśli śmierć w tych wypadkach, stanowiła 7,5% ogółu zabitych.

➤ Załącznik 2

ROWERZYSTO! Bezpiecznie i z rozważą rowerem po drogach!

1. Posiadaj
2. Przestrzegaj obowiązujących ruchu drogowego.
3. Jedź tak, aby nie sobie i innym użytkownikom dróg.
4. Wybieraj do jazdy miejsca na drodze.
5. Poruszaj się po drogach lub drogach dla pieszych i
6. Gdy nie ma drogi dla, ani pobocza, jedź po jezdni jak najbliżej
7. Zachowaj szczególną ostrożność w miejscach oraz przy wykonywaniu manewrów.
8. Przed wykonaniem manewru się, czy nikomu nie
9. Zamiast skręcać na jezdni w lewo, bezpieczniej, przeprowadź rower i dopiero kontynuować jazdę w przeciwnym kierunku.
10. Wyraźnie swój zamiar.
11. Posiadaj obowiązkowe wyposażenie roweru, tj. lampę, lampę ze światłem, dzwonek, światło odbłaskowe z tyłu roweru i
12. Bądź widoczny na drodze - używaj odbłaskowej lub elementów

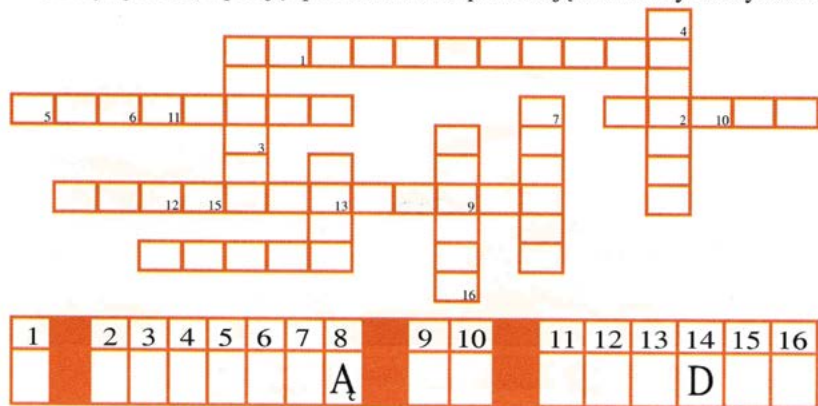
Dbaj o własne i innych bezpieczeństwo na drodze!

➤ Załącznik 3

Podane niżej nazwy niebezpiecznych miejsc na drodze i w ich pobliżu wpisz do diagramu tak, by powstała krzyżówka:

- bramy ● garaże ● mosty ● skrzyżowania ● tory ● tunele ● wiadukty
- wykopy ● wzniesienia ● zakręty

Odczytaj hasło, wpisując pod liczbami odpowiadające im litery z krzyżówki.

O ruchu drogowym, szczególnie w starszych klasach szkoły podstawowej i gimnazjum, trudniej jest prowadzić edukację, bowiem uczniom wydaje się, że już wszystko wiedzą i mają duże doświadczenie. Aby poszerzyć wiedzę uczniów i kształtować ich umiejętności w zakresie bezpiecznego uczestnictwa w ruchu drogowym, warto tematykę edukacji komunikacyjnej potraktować interdyscyplinarnie, a w procesie edukacyjnym stosować aktywizujące metody i nowoczesne formy przekazu, jak np. prezentacje multimedialne. Ponieważ młodzież chętniej uczy się przez działania, dlatego też dominującą metodą pracy w zaproponowanych konspektach jest metaplan, burza mózgów, praca z materiałami i źródłami, ćwiczenia symulacyjne. Dobre efekty osiąga się, przeprowadzając zajęcia metodą projektu, która jest zadaniem terminowym realizowanym samodzielnie przez uczniów, ale pod kierunkiem nauczyciela oraz według przygotowanego wcześniej planu. Tematem projektu może być np. poprawa czy zwiększenie bezpieczeństwa ruchu drogowego w naszej miejscowości. Celem będzie przygotowanie diagnozy stanu bezpieczeństwa o występujących zagrożeniach: niebezpiecznych miejscach, niebezpiecznych zachowaniach uczestników ruchu drogowego. Należy z uczniami określić źródła informacji (np. sondaż przeprowadzony wśród mieszkańców, obserwacja zachowań), ustalić harmonogram z listą zadań i osób za nie odpowiedzialnych oraz terminy realizacji zadań i konsultacji z nauczycielem. Należy także omówić sposób dokumentowania pracy uczniów w projekcie, np. sporządzanie

notatki, robienie zdjęć, zastosowanie portfolio (wyszukiwanie i gromadzenie w teczce materiałów na temat projektu) i określić formę i czas prezentacji wyników pracy oraz kryteria oceny projektu. Pomysłem na prezentację efektów projektu może być szkolna lub międzyszkolna wystawa prac uczniów, prezentacja multimedialna dla uczniów szkoły, nauczycieli czy rodziców, strona internetowa, raport z przeprowadzonego badania, seminarium, artykuł do lokalnej prasy i inne formy zgłoszone przez uczniów. Dobrze jest zaprezentować wyniki pracy uczniów na zewnątrz – mieszkańcom lub przedstawicielom samorządu lokalnego. Metodą projektu można realizować wiele tematów z wychowania komunikacyjnego. Stosowanie metody projektów wyzwała w uczniach dużą aktywność, samodzielność, kreatywność, uczy współpracy i odpowiedzialności. Stosowanie jej nawet na etapie wczesnoszkolnym przynosi dobre rezultaty. Ponadto na każdym etapie edukacyjnym można organizować zajęcia terenowe, wycieczki, konkursy.

W procesie edukacyjnym należy stwarzać uczniom warunki do nabywania umiejętności wyszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł, z zastosowaniem nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych. Pożądane jest uwzględnianie problemów ruchu drogowego specyficznego dla danego środowiska.

Realizując edukację komunikacyjną, warto pamiętać, że o ile trudno zwalczyć złe nawyki u dorosłych, o wiele łatwiej wpoić dobre zasady dzieciom i młodzieży, a oni mogą wpływać na zmianę zachowań swoich rodziców i bliskich im osób.

Bożenna Chlabcz

Redaktor Naczelna Portalu Edukacyjnego Wychowania Komunikacyjnego
www.wychowaniekomunikacyjne.org

PORTAL EDUKACYJNY WYCHOWANIA KOMUNIKACYJNEGO „Bezpieczna droga do szkoły”

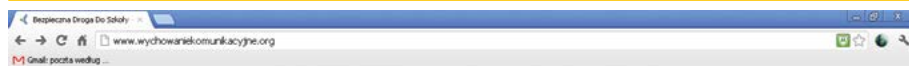
Portal Edukacyjny Wychowania Komunikacyjnego „Bezpieczna Droga do Szkoły” www.wychowaniekomunikacyjne.org jest internetową platformą, której celem jest praktyczne wsparcie wysiłków przede wszystkim nauczycieli, ale także rodziców, którzy troszczą się o bezpieczeństwo swoich podopiecznych.

Twórcy Portalu mają świadomość, że nie zastąpi on zintegrowanego systemu edukacji komunikacyjnej, którego nie mamy, obowiązkowych lekcji wychowania komunikacyjnego, na które w szkolnych rozkładach zajęć zabrakło czasu i miejsca, ani potrzebnych nauczycielom i rodzicom pomocy dydaktycznych, niezbędnych przy tego typu wychowaniu. Doraźne akcje, konkursy i kampanie to nie żmudny, ale jedynie skuteczny proces nauczania. Na szczęście, coraz bardziej powszechna jest świadomość, że jeśli w przedszkolu i szkole nie nauczymy dzieci zasad bezpiecznego i odpowiedzialnego poruszania się po drodze, to liczba tragicznych zdarzeń nigdy nie zmaleje. I tym, którzy nie tylko to rozumieją, ale także włączają się w konkretne działania, pomagamy, redagując Portal Edukacyjny Wychowania Komunikacyjnego.

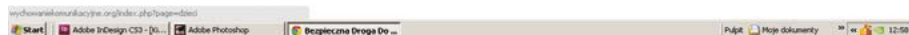
Znajdą w nim Państwo strony **Rodzice** i **Dzieci**, ale przede wszystkim **Nauczyciele**, a na niej m.in. zakładki: *Porady metodyczne*, *Pomoce dydaktyczne*, *Doświadczenia*, dział *Policja radzi* czy *Aktualności*. Publikujemy bieżące informacje, sprawozdania z zajęć prowadzonych w szkołach, osiedlach, miastach i wsiach. Zamieszczamy nadesłane i pisane na nasze zamówienie konspekty zajęć, scenariusze lekcji, programy i porady metodyczne. Przygotowujemy krótkie filmy, które nieodpłatnie mogą Państwo pobrać i wykorzystać.

Zależy nam na wymianie doświadczeń, prezentacji dobrych praktyk, pokazywaniu sukcesów, a czasem porażek. I dlatego chętnie będziemy zamieszczać także przesłane przez Państwa materiały. Różnego typu – od relacji i fotorelacji, po opracowania metodyczne i dydaktyczne. Zapraszamy. E-mail: redakcja@wychowaniekomunikacyjne.org

Portal to partnerska inicjatywa edukacyjna Mazowieckiej Rady Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego oraz Wojewódzkich Ośrodków Ruchu Drogowego w Warszawie, Radomiu, Ostrołęce, Siedlcach, Ciechanowie i Płocku i Wydawnic-

Wspólne przedsięwzięcie wojewódzkich ośrodków ruchu drogowego
w Cielichowie, Wierzbawie, Radkowie, Płońku, Ostrołęce i Siedlcach
oraz Wydawnictwa Grupa Image.
Pod patronatem Mazowieckiej Rady Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego.

twą Grupa IMAGE sp. z o.o., realizowaną pod patronatem i w ścisłej współpracy z Mazowieckim Kuratorium Oświaty oraz: Ministerstwem Edukacji Narodowej, Krajową Radą Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego, Komendą Główną Policji, Centralnym Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli i Instytutem Transportu Samochodowego. Do Portalu, jako inicjatywy otwartej, mogą przyłączać się inne polskie i zagraniczne organizacje i instytucje prowadzące działalność w zakresie edukacji komunikacyjnej.

Portal jest wciąż tworzony. Wymaga stałego uzupełniania i wzbogacania. Prosimy o uwagi i propozycje dotyczące jego zawartości oraz nadsyłania własnych opracowań i refleksji.

Kontakt z autorką:

e-mail: bozenna.chlabicz@wychowanieikomunikacyjne.org

